

תורה אור המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה וכל העם רואים את הקולות
נתינת התורה למטה בגשמיות דוקא ע"י שיעבוד מצרים

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וצינונים

חג השבועות
שנה ד | גליון קמ"ט
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וחמש לבריאה

©
כל הזכויות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב
עורך ראשי

הרב מנחם דאברוסקין – הרב ברוך וילהעלם
עורכים

בשורה טובה
לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגליונות באימייל או להקדיש הגליונות הבאים
(+1) 718-650-6295
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

יו"ל ע"י

הרב לוי געלב
(+1) 310-938-4016
info@maamaronline.com

מכון לעבדך באמת
בארה"ב 718-650-6295 (+1)
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

הזדמנות פז

דרוש אברך או בחור נמרץ לסיוע בהפצת המעיינות לפעילות בתוככי אנ"ש בתשלום נאה. לעבודה נדרש כמה שעות בשבוע לקבץ סכומי הקדשות (בשעות וזמנים לפי בחירתו) עבור הקונטרסים הנצחות לע"נ קרובים או לרגל שמחה או לזכות והצלחה.

מי שמעוניין בזה יפנה למכוננו

בטל: בארה"ב 718-650-6295 בארה"ק 0504109309

או באימייל: info@otzerhachassidus.com

ד"ה
וכל העם רואים
את הקולות וגו'

נתינת התורה למטה בגשמיות
דוקא ע"י שיעבוד מצרים

תוכן המאמר

פרק א

הטעם שבמתן תורה הוצרך להיות קול שופר.....ז

פרק ב

עליית אברהם אבינו היתה בבחי' רצוא ושוב.....ט

פרק ג

ביאור ענין ה'רצוא' בנפש האדם למטה וההתבוננות המעוררת את ה'רצוא'.....יב

פרק ד

תוכן ענין ה'שוב' וביאור ענין העלי' התמידית לאלקות ע"י 'רצוא ושוב'.....יז

פרק ה

נתינת התורה והמצוות למטה היא נתינת כח לכל אחד מישראל להיות בבחי' 'רצוא ושוב'.....כא

פרק ו

כל הגבוה יותר, יורד למטה יותר - מעלת שורש הדומם-צומח-חי על שורש נפש האדם.....כט

פרק ז

בירור וזיכוך גשמויות העולם ע"י קושי השיעבוד במצרים.....לח

פרק ח

התוכן הפנימי של קול השופר היוצא מן המיצר והולך ומתרחב.....מז

פרק ט

ביאור הכתוב 'וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וגו'.....נז

ב"ה. תו"א פ' יתרו, ד"ה וכל העם רואים את הקולות וגו' [עג, ג – עד, ד]

חג השבועות

וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר וגו'. להבין עג ג
למה היה קול השופר במתן תורה, וכי לכלי שיר היו צריכין, ועוד וכי
אין כלי זמר משובח ממנו. הענין, הנה קול השופר הוא קול פשוט ומטיל

פרק א

הטעם שבמתן תורה הוצרך להיות קול שופר

שמטעם זה ניתנו לוחות האחרונות אחר כך
בחשאי" (פלא הרמון).

ועוד: [גם אם נאמר שהי' צורך בכלי שיר] וכי
אין כלי זמר משובח ממנו?

אילו הי' הקול שופר "בשביל שיר וניגון,
לעורר את הכוונה שבלב, כמו 'הללוהו בתקע
שופר' כו', הלא בחמשה קולות דשאר כלי זמר
– כנבל וכינור – הן יותר ערבים וטובים מקול
השופר [שיש בהם עריבות קולות הרבה יותר
מבקול השופר (תקס"ה)], ואדרבה, בקול השופר
יש איום ופחד וחרדה גדולה³ (כדלקמן)? (אדמו"ר
האמצעי, ע' תרפו).

[אך] הענין [הוא]:

הטעם שהוצרך להיות קול שופר במתן תורה
יובן בהקדים ביאור התוכן הפנימי של קול
השופר.

הנה, קול השופר הוא קול פשוט.

"וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְּפִידִים
וְאֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וגו'"².

[לאחר מתן תורה נאמר: "וכל העם רואים
את הקולות ואת הלפידים, ואת קול השופר,
ואת ההר עשן, וירא העם וינעו ויעמדו
מרחוק". ובמאמר זה יבאר את הטעם הפנימי
מדוע הוצרך להיות 'קול שופר' במתן תורה.
ובסוף המאמר (פרק ח' ואילך) יבאר פירוש פנימי
בכתוב זה].

להבין למה היה קול השופר במתן תורה, וכי
לכלי שיר היו צריכין?

"ואדרבה, ידוע ד'דברי חכמים בנחת נשמעים',
וכאן היו צריכים לקבל את התורה בפנימיותם,
וייותר טוב הי' להם אם היתה נתינת התורה
בחשאי כו'. וגם לא הי' שולט בהם עין הרע כו',

פלא הרמון שמות ע' רנט.
לכמה ענינים מהמאמר ראה גם ד"ה זה בסה"מ
תרמ"ז. ד"ה זה דש"ק נשא תשמ"ו.
[המאמר נדפס גם בתו"א לעמבערג (ו, ג) בשינויים].

2. שמות כ, טו.
3. ואם הי' קול השופר "כדי להחרידם ולאיים עליהם,
להיות בהן יראה ופחד אלקים הנורא קודם מתן תורה,
די הי' בקולות וברקים ולפידים" (שם).

1. הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו:
הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ה ח"ב ע'
תרכה ואילך (בה רשום "חג השבועות"), ושני הביאורים
שלאחריו.

מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תרפה ואילך
(בא באריכות גדולה, ומתפרס על פני 135 עמודים).
המאמר עם הגהות וקיצורים - באוה"ת שמות כרך ג
ע' תתקעה ואילך. והגהות נוספות בע' תתקסח.

אימה, שהוא קול חרדה, וכמ"ש אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, וכן במתן תורה כתיב ויהי קולות וברקים וגו' וקול שופר חזק מאד ויחרד וגו'. אך על כל זה נקרא שופר על שם שפרו מעשיכם, שהוא הממשיך תענוג, שבו ועל ידו נמשך למטה להיות התהוות תענוג, כי הוא מבחינת מקור

"קול השופר, הנה הוא קול פשוט, משא"כ בשאר כלי זמר.

"דהנה, אנו רואים בכל קולות הערבים שבכלי זמר, הנה סיבת העריבות והמתיקות לשומעים הוא בא מפני שהקולות הם ממוזגים מכמה מיני תנועות הפכיים דוקא, והיינו כאשר יש הטיית הקול לכאן ולכאן, למדריגה גבוה ולמדריגה נמוכה, ויהיו המזג מהם בעירוב נכון, אז הוא קול הניגונים הערבים לנפש שומעיהם, וכל ניגון ערב אינו אלא מסיבת הטיית הקולות בעירוב כמה תנועות הפכיים יחד, שמזה דוקא נולד המתקנות בניגונים, כידוע. משא"כ בבחינת 'קול פשוט' היוצא מן השופר וכדומה, הנה מפני שאין בו שום הטי' כלל וכלל, ואיננו מורכב כלל מכמה תנועות כו', אלא הוא 'קול פשוט' – בפשיטות, מבילתי ימצא בו רק תנועה אחת פשוטה, ולא מורכבת – לזאת אין בו תענוג ומתיקות כלל לשומע הקול הזה הפשוט" (תקס"ה).

[ואדרבה, מלבד שאין תענוג ערב לנפש

מקול השופר מפני פשיטותו, הנה עוד זאת

יש בו" –]

ומטיל אימה, שהוא קול חרדה, וכמ"ש⁴ "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו". וכן במתן תורה כתיב⁵ "ויהי קולות וברקים וגו', וקול שופר חזק מאד, ויחרד [כל העם אשר במחנה] וגו'".

"מלבד שאין תענוג ערב לנפש מקול השופר מפני פשיטותו, הנה עוד זאת יש בו, שהוא מטיל אימה וחרדה לשומעו, כי הנה הוא קול המחריד לב השומע. . . והוא היפך התענוג – שהוא ענין השבת הנפש, והחרדה הוא ענין בחינת ביטול והסתלקות כחות הנפש כו'" (אדמו"ר האמצעי).

אך, על כל זה נקרא 'שופר' על שם 'שפרו מעשיכם'⁷ [לשון יופי, מפני] שהוא הממשיך תענוג, שבו ועל-ידו נמשך למטה להיות התהוות תענוג, כי הוא מבחינת 'מקור' התענוגים [למעלה מהתענוג עצמו].

כידוע, שמו של כל דבר בלשון הקודש מורה על ענינו ותוכנו המיוחד, ו'שופר' שהוא מלשון יופי ועונג, כמו "שפרו מעשיכם", ענינו הוא 'תענוג'. והגם שנתבאר לעיל שאין בני אדם מתענגים מהקול הפשוט דשופר שאינו מורכב מכמה תנועות [ואדרבה, הוא מטיל אימה וחרדה], אעפ"כ נקרא שופר על שם היופי והתענוג, לפי שהוא הוא הממשיך את התענוג, "כי הוא מבחינת מקור התענוגים".

כלומר:

אמנם בקול השופר עצמו אין שום תענוג לנפש השומעו, אבל היא הנותנת, כי דוקא מפני זה ביכולתו להמשיך את ענין התענוג, כי הסיבה לכך שקול השופר אין בו תענוג היא מפני מעלתו, לפי שהוא למעלה מעלה מבחינת תענוג פרטי,

4. עמוס ג, ו. שמשפרת את הוולד" (סידור עם דא"ח רלה, א).

7. ראה מדרש תהלים פא, ד. סידור רלה, א. וראה יהל

אור ע' רפח.

4. עמוס ג, ו.

5. שמות יט, טז.

6. "שופר הוא מלשון יופי, כמו 'שם האחת שפרה' –

התענוגים, והמשכה זו היתה צריכה להיות במתן תורה, מבחינת כי עמך מקור חיים, מקור התענוגים.

וביאור ענין זה, כי הנה צריך להבין ענין מתן תורה, שהרי גם קודם מתן תורה היו צדיקים ונביאים, כמו אדם הראשון חנוך מתושלח כו', עג ד ואברהם קיים כל התורה גם עד שלא ניתנה כמ"ש וישמור משמרת, רק שהיה זה ברוחניות כו', ואיזו שינוי היה בנתינת התורה בגשמיות. אך, הנה

(מהותו ועצמותו ית') – יובן בהקדים ביאור כללות ענין מתן תורה:

כי הנה צריך להבין ענין מתן תורה – שהרי גם קודם מתן תורה היו צדיקים ונביאים, כמו אדם הראשון, חנוך, מתושלח כו' – ולמה לא ניתנה להם התורה?

תחילה "יש להקדים [ולבאר] כל עיקר ענין מתן תורה מה הוא, בהיות שיש להיפלא: למה הי' זמן מתן תורה בזמן הזה של דור המדבר דוקא, ולא הי' קודם לכן או אחר כך. ואם בשביל שהיו צדיקים ונביאים הרבה בזמן ההוא – הלא גם בדורות הראשונים היו צדיקים ונביאים הרבה, כמו חנוך מתושלח ונח ואברהם ויצחק כו'" (תקס"ה).

ו'אברהם קיים כל התורה גם עד שלא ניתנה'⁹, כמ"ש¹⁰ "וישמור משמרת", רק שהיה זה ברוחניות כו'¹¹, ואיזו שינוי היה בנתינת התורה בגשמיות?

"הגם שקיימו האבות כל התורה עד שלא ניתנה, כדרשת רז"ל על הכתוב 'וישמור משמרת', מכל-מקום לא קיימו אותה אלא ברוחניות ולא

אלא השורש של קול השופר הוא במדריגה גבוהה מאד – בחינת 'מקור התענוגים', וכפי שיבואר לקמן בפרק ח'.

והמשכה זו היתה צריכה להיות במתן-תורה – מבחינת "כי עמך מקור חיים"⁸, [דהיינו] מקור התענוגים.

מעתה יובן הטעם שבמתן תורה הי' קול שופר דוקא ולא כלי זמר אחר, כי במתן תורה (שעניינו יבואר להלן) היתה המשכה ממהותו ועצמותו ית', עליו נאמר "כי עמך מקור חיים", היינו שאתה (מהותו ועצמותו ית') המקור של כל החיים ושל כל התענוגים (בחי' מקור התענוגים), והוא למעלה מעלה מבחי' עונג העליון – ובחינה זו נמשכת דוקא על-ידי קול פשוט דשופר, כנ"ל.

[ולהלן (בפרק ח') יבואר ענין זה באריכות יותר].

פרק ב

עליית אברהם אבינו היתה בבחי' רצוא ושוב

וביאור ענין זה – למה היתה ההמשכה דמתן תורה מבחי' 'מקור התענוגים' דוקא

11. באוה"ת (ע' תתקצז) מציין על זה: "ועיין מ"ש מזה [בתורה אור] לעיל ר"פ לך לך. בד"ה משה ידבר בד"ה וקבל היהודים. [לקוטי תורה] בד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה, פרק א' ופרק ג'".

8. תהלים לו, י.
9. סוף קידושין. יומא כח, ב. ועיין תו"א יא, ג ואילך.
צו, ג. וראה לקו"ש חל"ה ע' 107 ואילך.
10. תולדות כו, ה.

מעלת אברהם היתה הלך ונסוע הנגבה, שנעשה בחינת מרכבה לבחינת נגבה, ועד שנעשה מרכבה היה תמיד בבחינת הלך ונסוע, דהיינו בחינת

ממדרגה למדרגה עד שבא הנגבה, היא בחינת ומדת אהבה העליונה¹⁷, וכל כך היה הולך מעלי' לעלי' עד שהי' בבחינת 'מרכבה ממש' לאהבה זו העליונה, עד שהיתה בבחינת גילוי בנפשו ממש" (תו"א ד"ה בחודש השלישי).

[ענין ה'מרכבה' מורה על ביטול מוחלט, כמרכבה גשמית שהיא בביטול גמור אל הרוכב, ואין לה שום רצון עצמי כלל¹⁸. ובחינת מרכבה להקב"ה היינו שאין לאדם שום רצון לעצמו, וכל רצונו הוא אך ורק למלאות רצון הקב"ה, כגוף האדם שהוא בטל בביטול מוחלט אל הנפש ואינו דבר לעצמו זולת הנפש שיהא צורך לצוות עליו למלאות רצון הנפש, אלא כל ענינו הוא אך ורק למלאות את רצון נפשו [וכאשר האדם מגיע לדרגה זו הרי הוא מקיים את ציווי הקב"ה בדרך ממילא, בלי שיהא צורך לצוות עליו על זה]. וזוהי כוונת רז"ל באמרם "האבות הן הן המרכבה"¹⁹ – "שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני עוה"ז, ולא נעשו מרכבה רק

בגשמיות¹², ו[צריך להבין] למה לא ניתנה התורה להם למטה בגשמיות אלא רק ברוחניות למעלה בלבד"? (תקס"ה). ואיזה שינוי נעשה בבני ישראל ובכללות העולם בעת מתן תורה שבשביל שינוי זה ניתנה התורה למטה בגשמיות¹³?

[לביאור הענין – מקדים לבאר ענין עבודתו של אברהם אבינו קודם מתן תורה:]

אך, הנה מעלת אברהם היתה "הלך ונסוע הנגבה"¹⁴, שנעשה בחינת 'מרכבה' לבחינת 'נגבה'¹⁵.

כידוע, מדתו של אברהם אבינו ע"ה היתה מדת החסד והאהבה, כמו שכתוב "אברהם אוהבי", וכמאמר רז"ל¹⁶ "אמרה מדת החסד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עומר ומשמש במקומי".

וזהו הפירוש הפנימי במה שנאמר על אברהם: "הלך ונסוע הנגבה", "פירוש, שהי' הולך ונסוע

12. שהרי "אי אפשר לומר שקיים [אברהם אבינו] את המצות בגשמיות כמו שניתנה לנו אחר מתן תורה, כי כמה מצות יש שלא הי' יכול לקיים, כמו מצות מעשרות הנתנים ללויים – ולא הי' אז לוי כלל, וכן כיוצא בזה. אלא הכוונה היא על קיום התורה ברוחניות" (פלה הרמון).

"ורק מצות מילה לבד ניתנה לאברהם בגשמיות – בהיותו בן ש"ט שנה דוקא, ולא קודם לכן" (אדמו"ר האמצעי).

13. ביאור הקושיא: מה גרם לכך שלא יהי' די בקיום התורה והמצוות ברוחניות אלא הוצרכה להיות נתינת תורה למטה בגשמיות, ולאידך גיסא – מאחר שסוף סוף ניתנה התורה למטה בגשמיות, מה גרם לכך שבזמן האבות לא ניתנה התורה למטה בגשמיות.

14. בראשית יב, ט.

15. ראה זוהר לך פ, א. פד, א.

16. ספר הבהיר אות קצא. הובא בספר הפרדס שער כב פ"ד.

17. 'נגבה' (דרום) היא סטרא דימינא (זהר פ' לך פד, א), שכן העומד ופניו למזרח (קדמה) צד דרום הוא לימינו [וכלשון הכתוב בתהלים (פט, יג) 'צפון וימין אתה בראתם', היינו שצד דרום נק' 'ימין' (ראה מצו"ד שם)] – וימין היא בחי' חסד ואהבה, כלשון זוהר (פתח אליהו) 'חסד דרועא ימינא'.

18. ראה פירוש חסידות מבוארת לתניא פרק ט.

19. לביאור ענין 'האבות הן הן המרכבה' – ראה גם תורה אור פרשתנו ד"ה זכור את יום השבת (הב') וה"ביאורים" שם.

רצוא ושוב, (רק דגבי חיות המרכבה כתיב והחיות רצוא ושוב, ומדרגת אברהם היתה למעלה מהם, נקרא בשם הלוח ונסוע). ומהו ענין רצוא ושוב.

לרצון העליון לבדו כל ימיהם" (תניא פרק כ"ג, ועיין גם פרק לט). ובענינו הכוונה, שאברהם אבינו הי' בטל בביטול מוחלט למדת האהבה העליונה].

ועד שנעשה מרכבה היה תמיד בבחינת "הלוח ונסוע", דהיינו [ב]בחינת 'רצוא' ו'שוב'.

(רק²⁰, דגבי חיות המרכבה כתיב²¹ "והחיות רצוא ושוב", ומדרגת אברהם [ש]היתה למעלה מהם נקרא בשם "הלוח ונסוע").

בחינת 'מרכבה' מורה על ביטול מוחלט (כנ"ל), ואברהם אבינו הגיע לדרגא זו שנעשה בבחינת מרכבה ממש ובבחי' ביטול מוחלט אל האהבה העליונה. אמנם, עד שהגיע אברהם למדרגה זו "הי' עדיין 'הלוח ונסוע'. ופירוש 'הלוח ונסוע' למעלה הוא ענין 'רצוא ושוב' למטה, דמה שנקרא למטה בחינת 'רצוא ושוב' נקרא למעלה ענין 'הלוח ונסוע', 'הלוח' – הוא בחינת ה'רצוא', ו'נסוע' – הוא בחינת ה'שוב' (ע"פ תקס"ה).

כלומר (ע"פ אדמו"ר האמצעי):

אברהם אבינו הי' הולך ועולה בעבודתו ממדרגה למדרגה באופן תמידי, ועלייתו היתה בבחי' רצוא ושוב, כי כל עלי' ממדרגה למדרגה היא על ידי ב' בחינות אלו ד'רצוא' ו'שוב'²².

על דרך משל מאדם השוחה במים, שכדי להתקדם קדימה הוא פושט ידו האחת לפניו (למעלה) ובה בשעה הוא משיב את ידו האחרת לאחור (למטה), וכסדר זה הוא עושה תמיד עד שמגיע למקום חפצו. וכן עוף הפורח למעלה, שמנענע בכנפיו למעלה (רצוא) ולמטה (שוב), ועל ידי זה ביכלתו לעלות מעלה מעלה²³. "וכך כל הנוסע וניזון ממקום למקום אי אפשר כי אם ברצוא ושוב, כנוסע ממקום למקום – שינוח ויחזור [ויסע, ויחזור] וינוח, כמו מ"ב מסעות שבמדבר.

"וזה הי' באברהם אבינו שנאמר בו 'ויעבר אברם בארץ' כו', שהי' נוסע ממקום למקום בארץ ישראל. . . שנסיעתו זאת בא"י הי' שרש ומקור כללית לקיום המצות בא"י לבניו אחריו, שישמרו דרך הוי' כו' בבחי' רוחו ונשמתו דוקא. ופי' 'הלוח ונסוע' היינו שהי' הילוכו ונסיעתו בקדש העליון ממדרגה למדרגה גבוה יותר עליונה בכל יום ויום, והיינו על ידי שהי' ניזון וניתק ממקומו ובגופו במס"נ ובאהבה רבה בדביקות והתקשרות אמיתית בה' אחד בעומק לבו ונפשו יותר בהפשטת הגשמי, ליכלל ולידבק בנשמתו כאחד. וזהו 'הלוח ונסוע', שהלך ונתעלה ע"י דביקות ואה"ר שלו בעבודתו התמה בכל יום ממדרגה למדרגה עליונה יותר, כמו כל עלי' למעלה ברום

ואינם סותרים זה לזה, ואדרבה, העלי' הוא דוקא על ידי צירוף שניהם יחד. ובפרקים הבאים יבאר רבינו ענין 'רצוא' ו'שוב' במדרגה נעלית יותר, שה'רצוא' וה'שוב' הם תנועות הפכיות זו מזו, ואעפ"כ נעשה שלום ביניהם. וראה ביאור הדברים בארוכה במאמרי אדמו"ר האמצעי.

²³. משלים אלו הובאו במאמרי אדמו"ר האמצעי עמ' תרצט ועמ' תשכ. עיי"ש.

²⁰. באור התורה (ע' תקעז) מוכח שסוגריים אלו הם מגוף המאמר, ולא מהגהות הצמח צדק. ועיי"ש בביאור מעלת המרכבה של האבות על חיות הקודש שבמרכבה. ועיין גם בתורה אור פרשתנו ב'ביאור' לד"ה זכור את יום השבת (עב, ג-ד).

²¹. יחזקאל א, יד.

²². המבואר כאן בענין 'רצוא' ו'שוב' הוא לפי פשוטן של הדברים, שה'רצוא' וה'שוב' הולכים ביחד

הנה, כתיב עושה שלום במרומיו, שיש אש ומים, ואין המים מכבין את האש. ולכאורה אינו מובן איך שייך לומר במרומיו אש ומים, ומהו המים מכבין את האש עד שהוצרך לעשות שלום. אך הענין, דאש ומים הן הם בחינת רצוא ושוב, וכנודע שיסוד האש בלב, ששם הצמאון בחינת רצוא,

עושה שלום ביניהם, ולכן אין המים מכבין את האש ואין האש מכבה את המים (ע"פ תקס"ה).

ולכאורה אינו מובן, איך שייך לומר במרומיו אש ומים?

"וזה פלא: איך יתכן למעלה במלאכים עליונים בחינת הגשמה דאש ומים. והגם שהן נקראים שר של אש ומים כו' ברוחניות דאש ומים, מכל-מקום איך יוכל להיות גם מציאות הרוחנית דאש ומים – 'משרתיו אש', וגם מתגלה למטה בדמות אש וב'חיות בוערות כמראה' (הלפידים) כו' – זה גופא יש להבין" (אדמו"ר האמצעי).

ומהו המים מכבין את האש עד שהוצרך לעשות שלום?

גם יש להבין, מהו תוכן הענין שהאש והמים שלמעלה ("במרומיו") סותרים זה לזה ("מים מכבים אש"), עד שהוצרך הקב"ה לעשות שלום ביניהם?

אך הענין, דאש ומים הן הם בחינת 'רצוא' ו'שוב'.

בחי' 'אש' ו'מים' למעלה הן שתי תנועות הפכיות בעבודה הרוחנית של המלאכים וחיות הקודש, וכפי שיבואר להלן דטבע האש לעלות למעלה ('רצוא'), וטבע המים לרדת למטה ('שוב')²⁶. וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "והחיות

המעלות שהוא בחי' רצוא ושוב" [היינו, שלרגע קצר הפסיק עלייתו ונח קצת, ומיד המשיך בעלייתו עוד יותר, עד שלבסוף הגיע למעלתו המיוחדת – להיות 'מרכבה' ממש למדת החסד שלמעלה].

ומהו ענין 'רצוא' ו'שוב'?

כדי להבין יותר ענין 'הלך ונסוע' של אברהם אבינו [וכן ענין 'החיות רצוא ושוב'] יש לבאר תחילה את כללות ענין 'רצוא' ו'שוב', הן בחיות הקודש למעלה, והן בעבודת האדם למטה (כפי שיבואר לקמן פרק ג-ד).

פרק ג

ביאור ענין 'רצוא' בנפש האדם למטה וההתבוננות המעוררת את 'רצוא'

[והדבר יובן בהקדים –]

הנה כתיב²⁴ "עושה שלום במרומיו" – שיש אש ומים [במדרגת המלאכים], ואין המים מכבין את האש²⁵.

על הכתוב 'עושה שלום במרומיו' אמרו רז"ל (במדבר רבה פרשה יב, ח) שהקב"ה עושה שלום בין המלאכים העליונים ('במרומיו') שהן הפכיים זה מזה, כמלאך 'מיכאל' ו'גבריאל', שמיכאל הוא 'שר של מים' וגבריאל הוא 'שר של אש' וטבע האש והמים שהם הפכיים זה מזה, אבל הקב"ה

25. באוה"ת ע' תתקעז מביא כמה מדרשי חז"ל על זה.

26. ראה לעיל בתורה אור ד"ה ויהי מקץ, ובביאורו שם.

24. איוב כה, ב. וראה במדבר רבה פרק י"ב, ח. תו"א כב, ג.

וכמאמר אם רץ לבך, לבך דייקא, והיינו על ידי בינה לבא, שישים אל לבו

איתא בספר יצירה (פ"א): "אם רץ לבך שוב לאחד"²⁹. "פירוש, אם רץ לבך הוא כמו שכתוב (תהלים עג, כו) כלה שארי ולבבי כו', שהוא בחי' הצמאון וגודל התשוקה שבלב, כמו שכתוב (שם סג, ב) צמאה לך נפשי כו', והוא לפי שיסוד האש הוא בלב כידוע, על כן יתגבר בלב הצמאון ברשפי אש התשוקה ליכלל ולהידבק באור א"ס ב"ה" (תקס"ה).

"וביאר ענין זה ד'רץ לבך' כו', ידוע שזהו מה שהלב רץ במרוצה, שהוא מגודל עוצם התשוקה נפלאה וגדולה בלב, בבחינת כליון ממש, כמו 'כלה שארי ולבבי כו' – שהלב תכלה אל דבר שמשתוקק אליו ביותר, וכמו 'כלתה נפשי כו'. וזהו בא מבחינת יסוד האש שבלב, מחום הטבעי שנבער ברשפי אש שלהבת ממש, והוא בחינת הצמאון שבלב, שהצמאון בא מיסוד האש דוקא, כידוע. וכך ממש מתגבר בלב הצמאון והתשוקה ברשפי אש התלהבות אלקית ליכלל ולידבק באלקים חיים, כמ"ש 'צמאה לך נפשי כו', וכן 'נפשי אויתך' כו' וכהאי גוונא . . . דהגם שתשוקה זו מלובשת בחום ואש הטבעית שביסוד האש הטבעית שבלב, מכל-מקום זה בא מבחינת הנשמה האלקית, שתתלהב ותתלהט באש אלקית לחשוק ולכסוף בכליון לה' אחד, כמ"ש 'נכספה וגם כלתה נפשי דוקא, וכן 'צמאה לך נפשי'" (אדמו"ר האמצעי).

[ומבאר כיצד מתעורר ה'רצוא' בלב האדם:]

והיינו על-ידי 'בינה לבא'³⁰ – שישים אל לבו

רצוא ושוב", שהמלאכים וחיות הקודש נמצאים תמיד בשתי תנועות אלו ד'רצוא' ('אש') ו'שוב' ('מים').

[בפרק זה יבאר ענין ה'רצוא' ('אש'), ובפרק הבא יבאר ענין ה'שוב' ('מים') וענין 'עושה שלום במרומי'. ונקודת הענין הוא:

תנועת ה'רצוא' ('אש') היא הצמאון וההשתוקקות לעלות ולהתדבק באור אין סוף ב"ה, כי כאשר משיגים את גדולת אין סוף ב"ה ועד כמה החיות האלקית המתלבשת בעולמות ונבראים להחיותם ולקיימם היא הארה וזיו בלבד ממנו ית', ואין לה ערך כלל לגבי מהותו ועצמותו ית', מתעוררים בבחי' "רצוא" – השתוקקות וצמאון גדול לעלות ולהתכלל באור אין סוף.

ותנועת ה'שוב' ('מים') היא תנועה הפכית מתנועת ה'רצוא', וענינה ל'שוב', לנוח ולעמוד על עמדו, ולא להשתוקק לצאת ממעמדו ומצבו, והיינו שכאשר מגיעים לדרגא נעלית כל כך שאין שייך בה השגה כלל, מגיעים לידי ביטול גמור, ולא מרגישים שום רגש עצמי (אפילו לא בחי' 'רצוא' והשתוקקות שקודם לכן), והיא בחינת 'שוב' לאחר מבחי' הרצוא הקודם לזה.

וענין 'עושה שלום במרומי' הוא השלום והאחדות בין שתי התנועות של 'רצוא' ו'שוב'.

ובנוגע²⁷ שיסוד האש בלב, ששם הצמאון – בחינת 'רצוא', וכמאמר²⁸: 'אם רץ לבך' – לבך' דייקא.

29. בספר יצירה שלפנינו הגירסא: שוב למקום. ובאור התורה (ע' תתקעח) מציין כאן: 'בספר יצירה וצ"ע'. ושם (ע' תתקפא) מבאר ששתי הגרסאות עניינם ותוכנם אחד. 30. תיקוני זהר בהקדמה (פתח אליהו) י, א.

27. ראה תניא פ"ג (לענין נפש האלקית): "וכמו שכתבו הטבעיים וכן הוא בעץ חיים שיסוד האש הוא בלב". וראה בפירוש חסידות מבוארת שם ע' קנא. 28. הקדמת ת"ז (ז, א). ועוד גירסא שם: שוב לאחר.

ויתבונן בגדולת אין סוף ב"ה, שכשמו כן הוא אין לו סוף ואין לו תכלית, רק הודו על ארץ וגו', ומלכותך מלכות כל עולמים, שכל עולמים חיותם וקיומם והתהוותם מאין ליש הוא מבחינת מלכותו ית', שהיא בחינת הארה בעלמא, התפשטות לזולתו, שאינו נוגע לעצמותו ומהותו כביכול. כי הוא קדוש ומובדל מגדר עלמין, לא בבחינת ממלא ולא בבחינת סובב, אשר על

ויתבונן בגדולת אין-סוף ב"ה.

האדם יכול להגיע לבחי' רצוא ותשוקה בלב להתכלל באור אין סוף ב"ה על ידי כח ה'בינה' שבנפשו, כמאמר הזוהר "בינה לבא ובה הלב מבין" – שהלב מתעורר על ידי כח הבינה, היינו "שישים אל לבו ויתבונן בגדולת אין-סוף ב"ה". ועל ידי התבוננות זו יתעורר לבו ברצון ותשוקה לידבק באור א"ס ב"ה, כפי שיבואר להלן.

[ומבאר תוכן ההתבוננות בגדולתו ית':]

שכשמו [- 'אין-סוף ב"ה'] כן הוא – אין לו סוף ואין לו תכלית.

רק "הודו על ארץ [ושמים]" וגו'.³¹ ו"מלכותך מלכות כל עולמים".³² שכל עולמים – חיותם וקיומם והתהוותם מאין ליש הוא מבחינת מלכותו ית', שהיא בחינת הארה בעלמא, התפשטות לזולתו, שאינו נוגע לעצמותו ומהותו כביכול.

כתיב 'מלכותך מלכות כל עולמים'. ולפי פשוטו הכתוב מתאר את גודל ועוצם מלכותו ית', ואומר אשר מלכותו ית' היא על כל העולמות – העליונים והתחתונים. והפירוש הפנימי הוא שהכתוב מתאר את גודל ההפלאה של מהותו ועצמותו ית', איך הוא מרום ונשגב ומובדל לגמרי מכל גדר העולמות, ואומר ש"התהוות כל העולמות ('כל עולמים') [הן העליונים והן

התחתונים] אינו אלא מבחינת ספירת המלכות בלבד" (לקו"ת דרושים ליו"כ, ד"ה לבאר ענין יו"כ), היינו מזיו והארה בלבד ממנו ית', ולא ממהותו ועצמותו.

"כמו על-דרך-משל מלך בשר-ודם, שבחי' היותו מלך על המדינה אינו בחינה ממהותו ועצמותו, כי מהותו ועצמותו הוא מה שהוא חכם ונבון, ורק ענין מלכותו הוא מה ששמו נקרא עליהם, שמוֹלך על הארץ. וכך יובן למעלה, שהתהוות ובריאת כל העולמות – עליונים ותחתונים – הוא רק על ידי מדת מלכות, שאין לכל העולמות ערך ושייכות למהותו ועצמותו ית', שהוא רם ומתנשא מהם, והחיות והתהוות העולמות נמשך להם רק ממה שנק' הוא ית' מלך עליהם, ואין מלך בלא עם" (לקו"ת שיר השירים מ, א).

וזוהו גם פירוש הפנימי בכתוב 'הודו על ארץ ושמים: כלומר, רק הארה וזיו ('הוד') בלבד של הקב"ה מתלבשים בארץ ושמים להחיותם, אבל הוא ית' בעצמו 'קדוש' ומובדל מכל גדר הבריאה, ו"כשמו כן הוא – אין לו סוף ואין לו תכלית".

כי הוא [ית' עצמו] קדוש ומובדל מגדר עלמין, לא בבחינת 'ממלא' ולא בבחינת 'סובב'.³³

הקב"ה בכבודו ובעצמו קדוש ומובדל לגמרי מכל גדר הבריאה (כנ"ל), עד כדי כך שלמהותו

33. באור התורה (ע' תקעח) מציין כאן לתורה אור בשלח ד"ה אז ישיר משה, בענין 'כי גאה גאה'. עיי"ש.

31. תהלים קמח, יג-יד.

32. תהלים קמה, יג.

כן תכלה ותכסוף נפשו, ליכלל וליבטל במציאות באור אין סוף ב"ה ממש, לדבקה בו ממש. ולכן החיות רצוא ושוב, כי בחיותם משיגים החיות הנמשך להם מקדושת אין סוף ב"ה שאין לו סוף ותחלה כו', הרי הם בוערים כמראה הלפידים בבחינת רצוא, כי היא מתהלכת בין החיות, שהחיות הנמשך להם

בלבו תשווקה גדולה ועצומה לדבקה בו ית' בעצמו.

וזו היא בחי' ה'רצוא' המתעוררת בלב האדם כתוצאה מההתבוננות בגודל ההפלאה וההבדלה של הקב"ה מהעולמות והעדר החשיבות של כל העולמות לפניו ית'.

ולכן, "החיות רצוא ושוב".

במרכבת יחזקאל נאמר (יחזקאל א, יג-יד): וַדְּמֹת הַחַיּוֹת, מֵרָאִיָּהֶם כְּגִבְלֵי אֵשׁ בַּעֲרוֹת, כְּמִרְאֵה הַלְּפָדִים, הָיָא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת, וְנִגְהָ לְאֵשׁ, וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא כָרֶךְ. וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוּב, כְּמִרְאֵה הַכֶּזֶךְ.

וביאור הענין הוא ³⁴:

כשם שאצל האדם למטה, על ידי ההתבוננות בגדולתו ית' ואיך הוא למעלה מכל גדר העולמות תתעורר נפשו בבחי' 'רצוא' ותשווקה לצאת מן הגוף ולעלות וליכלל באין סוף ב"ה, "כדוגמא זו הוא במלאכים ושרפים העליונים, דכתיב בהם 'והחיות רצוא ושוב', פירוש: שהחיות (המלאכים ושרפים וחיות הקודש) הן בבחינת 'רצוא' כנ"ל, ברשפי אש שלהבת כו' בתמידות" (תקס"ה).

כי בחיותם משיגים החיות [האלקית] הנמשך להם מקדושת אין-סוף ב"ה – שאין לו סוף ותחלה כו' – הרי הם "בוערים כמראה הלפידים", בבחינת 'רצוא' [אליו ית'].

ועצמות ית' אין שום יחס אל העולמות, לא באופן של "ממלא כל עלמין" – היינו בבחינת התלבשות פנימית בתוך העולמות, ולא באופן של "סובב כל עלמין" – היינו בבחינת מקיף עליהם מלמעלה; כי סוף סוף גם בחינת 'סובב כל עלמין' מורה על איזה יחס לעולמות, אלא שהיחס הוא באופן מקיף בלבד ('סובב'), ולא באופן פנימי – ואילו עצמותו ומהותו ית' מרומם ומובדל מהעולמות עד שאין ביניהם שום יחס.

והתהוות העולמות היא רק מבחינת זיו והארה ממנו ית', היינו התפשטות הארתו אל הזולת – העולמות, וזוהי בחי' מלכותו ית'.

[ומבאר כיצד התבוננות זו מעוררת את

בחי' ה'רצוא' בלב האדם:]

אשר על כן תכלה ותכסוף נפשו ליכלל וליבטל במציאות באור אין-סוף ב"ה ממש, לדבקה בו ממש.

על ידי ההתבוננות בגודל ועוצם ההפלאה וההבדלה של מהותו ועצמותו ית' ביחס לעולמות, ועד כמה כל העולמות לא חשובים לפניו ית' – והתהוותם היא רק מזיו והארה ממנו – יתעורר לב האדם ברצוא ותשווקה אליו ית', להיכלל ולהיבטל בו, כי יבוא לידי הכרה אשר כל הדברים שבעולם, אפילו הדברים הכי חשובים והכי נעלים, ואפילו האורות והגילויים הרוחניים הכי נעלים, כולם כלא ממש חשיבי לגביו ית', ועי"ז תתעורר

הרקיע הנטוי עליהם מלמעלה נרתעת לאחור מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע, וממהרים להשיב את ראשן [ע"פ רש"י ומצו"ד].

34. לפי פשוטו, פירוש הכתוב הוא: החיות רצוא ושוב כלהבת הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרת לחזור וליכנס, כך כשהמלאכים מוציאים את ראשן מתחת

היא היא מתהלכת תמיד בבחינת רצוא גם כן, להיות ואל אישך תשוקתך, ליבטל וליכלל באור אין סוף ב"ה ממש, כשלחבת העולה מאליה.

היות שחיות הקודש (המלאכים ושרפים) משיגים תמיד את החיות האלקית (מבחי' מלכותו ית') הנמשכת להם מאור אין-סוף ב"ה לצורך חיותם וקיומם, הרי הם מתלהבים ובווערים ('כמראה הפידיים') תמיד³⁵ באהבה עזה אליו ית', ובהשתוקקות עצומה (בבחי' 'רצוא') לצאת מההגבלות שלהם ולעלות ולידבק ולהיכלל בקדושת אור אין סוף ב"ה עצמו³⁶, כפי שהולך ומבאר:

כי "היא מתהלכת בין החיות" – שהחיות [האלקית] הנמשך להם [- לחיות הקודש] היא היא מתהלכת תמיד בבחינת 'רצוא' גם כן³⁷, להיות "ואל אישך תשוקתך"³⁸, ליבטל וליכלל באור אין-סוף ב"ה ממש, כשלחבת העולה מאליה³⁹.

ההארה והחיות האלקית (מבחי' המלכות) הנמשכת ויורדת למטה להחיות את העולמות והנבראים, היא עצמה בתנועה תמידית של 'רצוא' וצמאון להיכלל ולהידבק במקורה ושרשה באור אין-סוף ב"ה. כמו 'שלהבת העולה מאליה' הנמשכת בטבעה אל מקור האש הכללי⁴⁰. וכמו ניצוץ קטן של אש העומד בקירוב לאבוקה גדולה,

הנמשך בטבעו אל האבוקה ורוצה להידבק ולהיכלל בלהב האבוקה. וכך החיות האלקית היא בתנועה תמידית של 'רצוא' ועלי' לעלות ולהיכלל בשרשה באור אין סוף ב"ה ממש. וחיות זו היא היא מקור הקיום והחיות של כל העולמות כולם – כולל גם המלאכים ושרפים וחיות הקודש, שכולם מקבלים את חיותם ומתהווים מאין ליש מבחי' מלכותו ית', כנ"ל.

וזהו המשמעות הפנימית של הכתוב 'היא מתהלכת בין החיות' – 'היא' קאי על ההארה והחיות האלקית (מבחי' מלכותו ית') הנמשכת להחיות העולמות והנבראים (כולל המלאכים וחיות הקודש). ו'היא מתהלכת בין החיות'. כלומר, החיות האלקית ('היא') הנמשכת למלאכים וחיות הקודש ('בין החיות') להוותם ולהחיותם מאין ליש, מתהלכת תמיד בבחי' 'רצוא' ועלי', ליבטל וליכלל באור אין סוף.

והמלאכים וחיות הקודש המשיגים את החיות האלקית שבהם ומרגישים איך היא נמשכת תמיד למעלה בתנועה של 'רצוא' להיכלל באור אין סוף, הרי הם מתעוררים גם כן בתנועה של 'רצוא'. וכהמשך הכתוב: 'והחיות (הקודש) רצוא ושוב'⁴¹.

וחיות הקודש הם בבחי' רצוא, אלא החיות האלקית עצמה היא גם כן בבחי' רצוא.

38. בראשית ג, טז.

39. ע"פ רש"י ריש בהעלותך.

40. ראה תניא פרק יט.

41. ובמאמרי אדמו"ר האמצעי מבואר שהכתוב 'והחיות רצוא ושוב' קאי גם על 'החיות אלקות' (מבחי' מלכותו ית'). עיי"ש.

35. וההבדל בין בחי' הרצוא של המלאכים וחיות הקודש לבחי' הרצוא של האדם למטה הוא, שחיות הקודש הם תמיד בבחינה זו, כי הם משיגים תמיד את החיות האלקית שלהם, אבל אצל האדם למטה התעוררות ה'רצוא' היא רק 'על ידי שישים אל לבו ויתבונן בגדולת אין-סוף ב"ה', כנ"ל בפנים.

36. ולא רק בזיו והארה המתפשטת מאתו ית' לצורך חיותם וקיומם.

37. לכאורה הכוונה במלים ג"כ – שלא רק המלאכים

אך, אחר כך הם בחינת שוב, וכמאמר אם רץ לבך שוב לאחד, ובחינת שוב הזה הוא מבחינת יסוד המים שבמות, בחינת חכמה כח מ"ה, מה

פרק ד

תוכן ענין ה'שוב' וביאור ענין העלי' התמידית לאלקות ע"י 'רצוא ושוב'

[לאחר שנתבאר בפרק הקודם תוכן בחי' ה'רצוא' יבאר בפרק זה תוכן בחי' ה'שוב'].

אך, אחר כך [לאחר שנתעוררו (חיות הקודש למעלה ונפש האדם למטה) בבחי' 'רצוא' כנ"ל] – הם [ב]בחינת 'שוב'. וכמאמר⁴²: **'אם רץ לבך – שוב לאחד'**.

ביאור הענין (ע"פ אדמו"ר האמצעי): לאחר שעולים מדריגות רבות זו למעלה מזו, בבחי' 'רצוא' ותשוקה ברשפי אש האלקית (על ידי השגה דבינה כנ"ל), הנה כאשר מגיעים למדריגה עליונה ביותר, שאין שייך שם שום השגה ותפיסה, אזי כל ההשגות הקודמות מתבטלים שם לגמרי, וכאילו לא השיג כלום, כענין 'החקר אלוה תמצא', ואזי הוא בא לבחי' ומדריגה של ביטול במציאות לגמרי מכל וכל, ולא יוכל לעלות עוד ברצוא והשגה אלקית יותר, ובהכרח שיהי' אז בבחי' 'שוב לאחור' ממש.

והוא "כמו על-דרך-משל במלך בשר-ודם כששמע מרחוק שהמלך בא בעיר, אזי רץ לקראתו במרוצה גדולה ותשוקה גדולה לראותו [רצוא]'. אבל כיון שהגיע מקרוב אל המלך אזי נופל על הארץ בהשתחוואה, ואין בו רוח וכח להרים ראש נגדו, שנתבטל לגמרי מכל וכל [שוב]" (תקס"ה ע' תכה).

"והוא עד"מ הרץ בהר, שעולה ממדריגה למדריגה, מנמוך לגבוה [- 'רץ לבך'], כאשר בא למקום הנעלה ביותר שלא יוכל לרוץ עוד ולהתעלות לשם אזי בהכרח שיעמוד שם, ואז אח"כ ישוב לאחור [- 'שוב לאחד']" (דרמ"צ ע' קא, א).

[ועתה מבאר כיצד מתעוררת בחי' ה'שוב' בנפש האדם למטה:]

ובחינת 'שוב' הזה⁴³ הוא מבחינת יסוד המים שבמות⁴⁴, בחינת חכמה – כח מ"ה⁴⁵, 'מה פשפשת', 'מה ידעת'⁴⁶ כו'.

בחינת ה'שוב' נמשכת מבחי' ה'חכמה' שבנפש (בניגוד לבחי' 'רצוא' המשכת מבחי' 'בינה' כנ"ל), כי 'חכמה' אותיות כח מ"ה, ענין הביטול אליו ית', ובבחי' החכמה מורגש אמיתות הענין גם כאשר אין לו השגה בעומק, אורך ורוחב.

והיינו, שבבחי' ה'חכמה' אין ההדגשה על המציאות של האדם המשיג (שאז מורגשת מציאות האדם וההשתוקקות שלו בבחי' 'רצוא'), אלא האדם מתבטל, ורק הדבר הנתפס בכח החכמה נרגש⁴⁷, ויכול להיות שהוא למעלה מכלי השגתו, והוא 'מקבל' את הדבר רק כשהוא 'נראה' אליו בכח החכמה שלמעלה מכלי שכלו. ולכן אומרים עליו "מה פשפשת, ומה ידעת" – כי לא שייך בזה שום ידיעה.

44. תניא פרק ג. פרק ט.

45. זהר ח"ג לד, א.

46. ראה זהר ח"א א, ב.

47. ראה בארוכה בפירוש חסידות מבוארת על תניא פרק יח.

42. נסמן לעיל הערה 28-29.

43. לכאורה כוונת רבינו בלשון 'ובחינת שוב הזה' להוציא את בחי' ה'שוב' שהיא במדריגה נמוכה מזו, והיא כלולה בבחי' 'רצוא', וכמבואר בארוכה במאמרי אדמו"ר האמצעי – וראה לקמן הערה 53.

פשפשת מה ידעת בו! וזהו שוב לאחר, שהשוב הוא גם כן מבחינת אחר.

ובחי' זו ד'שוב' בא מ'יסוד המים שבמוח', שהוא מקרר את האש ואת הצמאון שכלב הבא מבחי' בינה, כטבע המים המקררים ומכבים את האש, וכן מוח ה'חכמה' הוא קר ולח בטבע, ולכן ממנו דוקא בא בחי' הביטול במציאות בבחי' מ"ה ממש, שבחי' הביטול הזה היא כמו יראה פנימית מצד הקירוב למלך ממש, שמתבטל בעצם כאבן דומם. ומכבה לאש הצמאון העולה למעלה, שהוא בחי' יש מי שאוהב, כי בחי' הביטול דמ"ה היא היפוך גמור להתנשאות ויש הבא מהתפעלות והתלהבות, והוא מכבה את התפעלות הנ"ל, שהרי יבא לכלל ביטול ההרגש בעצמו (אדמו"ר האמצעי).

[ומבאר מהו ענין 'שוב לאחר' דייקא:]

וזהו 'שוב לאחר' – שה'שוב' הוא גם כן מבחינת 'אחר'.

כלומר:

גם ה'רצוא' וגם ה'שוב' באים מבחינת 'אחר'. וכאמור לעיל, שכאשר האדם מכיר שאין עוד מציאות אמיתית מלבדו – אמיתית ענין אחדותו ית' ('אחד') – הרי הוא מתעורר ב'רצוא' לעלות למעלה ולהיכלל בו ית' בעצמו. וכן תנועת ה'שוב' נמשכת מכך שמכיר מדריגה עליונה יותר באחדותו ית' שאין שייך בה שום השגה אלא רק ביטול.

[ועל דרך זה הוא גם בלימוד התורה אחר העלאה דרצוא בתפלה, וכמו שאנו רואים בחוש שגם אם יתלהב אדם בלבו בבחי' רץ לבך ביותר בתפלה וק"ש באהבה רבה דכל מאדך, מכל מקום

מיד אחר התפלה בעוסקו בדברי תורה מיד תתנחם נפשו ותשב רוחו אליו ממש, במה שדבקה רוחו ונפשו באותיות התורה שהן דבר ה' וחכמתו ורצונו שנמשך בגילוי בנפשו, שנק' אתדבקות רוחא ברוחא ממש, וכל זה מצד שיש כח ועוז במים דתורה לכבות לאש הצמאון שכלב (שם).

[להבנת הדברים הבאים יש להקדים (והיות שרבינו כאן קיצר, הבאנו ביאור הדברים מס' תקס"ה ואדמו"ר האמצעי, שם באו באריכות יותר):

לפי הנ"ל שבחי' ה'שוב' הבא מ'יסוד המים' שבמוח מקרר ומכבה את ה'אש' ד'רצוא', כטבע המים שמכבים את האש, לכאורה יש לתמוה: אם כן, איך יכול להיות אצל אברהם אבינו 'רצוא' מיד לאחר ה'שוב', וכנ"ל (בפרק ב') ש"עד שנעשה מרכבה ה' תמיד בבחינת 'הלוך ונסוע', היינו בבחינת 'רצוא' ו'שוב'?

ועוד יש להבין: למה ברצוא ושוב שלמעלה, במלאכים ושרפים וחיות הקדש, אין ה'שוב' מכבה את ה'רצוא' כלל, ואדרבה, עיקר ההילוך והעלי' שלהם הוא ב'רצוא' ו'שוב' יחד דוקא, כמ"ש 'והחיות רצוא ושוב'?

ועוד, אנו מוצאים גם בב' הפכים מנגדים ממש כמיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש, שבדאי ה' ראוי שיתגבר בחי' המים דמיכאל על בחי' אש דגבריאל לכבודו, וכיצד יש שלום ביניהם עד שאין המים מכבין לאש?

אך הענין יובן, בהקדים תחילה דאיתא בספר יצירה⁴⁸: 'בלל וטרף אש ומים יחד', וכפירוש 'שמים' – כלול מאש ומים יחד. ועל דרך זה איתא בספר יצירה⁴⁹: 'הוציא אש ממים

⁴⁸ צ"ע כי לא מצאתיו. וראה בפ"א שם 'ארבע אש ממים' ובפ"ג מ"ב (בדפוס מנטובה) 'שהאש נושא מים'.

⁴⁸ ראה הערה הבאה. וראה חגיגה יב, א.
⁴⁹ כן הובא בכמה מקומות בשם ספר יצירה. ובהערת כ"ק אדמו"ר בקונטרס בד קודש ע' 14 כתב ע"ז:

ועל דרך זה יש עוד בחי' מים שגבוה גם מאש הזה. ועל דרך זה כלולים 'אש ממים' ו'מים מאש', כנ"ל בספר יצירה, לפי שיש מים גבוה מאש ואש גבוה ממים, להיות כי יש ה' מדרגות באש וה' מדרגות במים. וזהו מה שכתב בספר יצירה 'הוציא מים מאש ואש ממים', היינו לפי שיש אש שהוא גבוה ממים – והיינו הוציא מים מאש, ויש מים שגבוה מאש – וזהו הוציא אש ממים.

והנה, כל הנ"ל בענין מים ואש – שיש אש גבוה ממים שאין המים מכבים אותו, ואדרבה לוחך המים ומייבש אותו, ועל דרך זה יש עוד בחי' מים שגבוה מאש הזה שהאש יוצא ממנו – יובן גם בבחי' ההתכללות ד'רצוא' ו'שוב'. דהנה ה'רצוא' בכלל הוא בחי' רשפי אש התשוקה האלקית באהבה, כמו בשרפים וחיות הקודש, וה'שוב' הוא בחי' הביטול דיראה היפוכו, והן כמו אש ומים שהם הפכים זה מזה, ואעפ"כ אנו רואים לפעמים שיגבר כח האש התשוקה ביותר, כמו בחי' 'רץ לבך' הנ"ל, שכל כך יתפעל בעומק לעומק, רצוא אחר רצוא עד שיוכל להיות רץ לבו כל כך באופן שאין בחי' ה'שוב' יוכל להמתיק ולהשתיק צמאון הלב כלל, והיינו שאין בכח המים דחכמה לכבות לאש זה שבלב. וכמו שיוכל להיות התפעלות התלהבות ואש שלהבת י"ה בקריאת שמע למסור נפשו בכלות הנפש בתשוקה נפלאה ביותר, עד שאין כל מים דחכמה עילאה תורה שלומד ועושה מצוות יכולים לכבותה

ומים מאש'. – וזה פלא, האין יוצא דבר מהיפוכו, מאחר שב' יסודות הללו הן ב' הפכים בתכלית?

אלא בהכרח צריך לומר שאין האש ומים יסודות פשוטים ממש, אלא הם מורכבים, היינו שיש באש מיסוד המים, ונקרא 'מים שבאש', וכן היסוד דאש ישנו בהרכבה ביסוד המים, ונקרא 'אש שבמים'. ומה שבמים לא ימצא אש, ואדרבה המים מנגדים לאש, זהו דוקא המים שבאו בהשתלשלות כמו האש והם בהיפוכו ומנגדו, אבל המים הגבוהים מן האש, מהן דוקא יומשך מציאות האש⁵⁰.

וזהו שאמרו רז"ל⁵¹: 'חמש אשות הן, 'אש אוכלת אש' ו'אש שותה' כו'. פירוש 'אש אוכלת' זהו אש הנמוך במדרגה מן המים, עד שהמים מכבין אותו, והוא לפי שאש זה טבעו לאכול ולשרוף דבר שנאחז ולכלותו, לכך בכל דבר יבש כעץ יבש ימהר לשרופו ולכלותו, וזהו האש שכח הלחלוחית שבמים גובר עליו ומכבה אותו, ולא יוכל לשרוף דבר הלח כלל. אבל 'אש שותה' הוא האש הרוחנית ביותר שיכולה לייבש המים וללחכו, כאש ה' העליון שנפל מן השמים על ידי אליהו וליחך המים שעל העולה, ונק' 'אש שותה מים', שהמים נכללים ונשאבים בו, לפי שאש זה שואב את המים בתוכו ומייבש אותו, ואין המים הללו יכולים לכבותו כלל, לפי שנעשים המים הללו כלולים באש ונפכים למהות אש, כמים שיוצאים מאש גבוה ממנו.

שבזיעה של חיות הקודש נעשה האש שלמטה ממנו, שהוא אש הגיהנום. וכמו כן יובן מזה עצמו על המים שיוצאים מאש שלמעלה ממנו, והוא מים שבזיעות החיות שבא מכח האש דוקא שהן בוערות, והחום הפסולת היוצא מאש התלהבות האלקית נעשה כמו זיעת המים, כמו זיעה דאדם שבא מן החום דוקא, כידוע" (שם).

51. זוהר ח"ג כז, א. תקוני זוהר בהקדמה י, א. וראה יומא כא, ב. ובכ"מ.

50. "וכמו הברקים והרעמים שהברק יוצא כאש חיצו, ושרש התהוות מציאותו בא דוקא מחלקי המים שבעבים המנגדים לאש, שיוצא אש הברק הזה לפי שיש חמימות רב מיסוד האש כלול בחלקי יסוד המים הרוחניים שבעבים שעלו מאידי הארץ, שדוחקים לחלק המנגד שלהם, ונקרא 'אש שבמים' הגבוה ממנו. ועל דרך זה בדוגמא יש למעלה, כמו שאמרו שמזיעתן של חיות שהן ביסוד האש נמשך נהר דינור או גיהנום של אש ממש, הרי מן המים

והנה בבחינת שוב, בבחינה ומדרגה זו, אין המים שבמוח מרזין את הצמאון שמיסוד האש שכלב להיות מכבין את האש לגמרי, ולהיות נופל על ידי זה ממדרגת הצמאון והתשוקה שכלב, כי הנה יש בכח הלב להתגבר עוד בבחינת אש וצמאון, ולהוסיף מדורת אש השלהבת עזה ביתר שאת, וכמ"ש בספר יצירה אש ממים כו', וכמה מיני אש, אש אוכלת ואש שותה.

כי הנה יש בכח הלב להתגבר עוד, בבחינת אש וצמאון, ולהוסיף מדורת אש השלהבת עזה ביתר שאת.

וכמובא לעיל שיש בחי' אש גבוהה מן המים, ולכן אחר ה'שוב' הבא מיסוד המים שבמוח יש ביכולת הלב להתעורר ולהתלהב עוד הפעם, ביתר שאת ויתר עז מההתלהבות הקודמת [וכן יש עוד בחינת 'שוב' למעלה מה'רצוא', ו'רצוא למעלה מה'שוב', ונמצא, שתנועות אלו ד'רצוא ושוב' חוזרות על עצמן תמיד, כי תמיד "יש בכח הלב להתגבר עוד בבחינת אש וצמאון, להוסיף מדורת אש השלהבת עזה ביתר שאת"].

וכמ"ש בספר יצירה: [הוציא] אש ממים כו'. וכמה מיני אש [יש] – אש אוכלת, ואש שותה – כמבואר כל זה לעיל.

[ועל פי כל הנ"ל יובן מעלת אברהם שהי' 'הלך ונסוע הנגבה':]

כלל, שלא יוכלו לרוות צמאונם כלל במים דתורה, אע"פ שאומר 'הוי כל צמא לכו למים', זהו צמאון דאש שלמטה מן המים דתורה, אבל אש זה דתורה שמתגבר לפרקים בלב דכנסת ישראל הוא אש עצמי שלמעלה ממים דתורה (כנ"ל שיש אש גבוה למעלה ממים, כמ"ש הוציא מים מאש), ונק' שלהבת י"ה ממש, ואין מים רבים דחכמה דתורה יכול לכבותו כלל, וכמ"ש 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה אם יתן איש כל הון ביתו וגו'⁵². וזהו שממשיך:].

והנה, בבחינת 'שוב' בבחינה ומדרגה זו⁵³ – אין המים שבמוח מרזין את הצמאון שמיסוד האש שכלב להיות 'מכבין את האש' לגמרי, ולהיות נופל על-ידיהו ממדרגת הצמאון והתשוקה שכלב.

[והטעם שאין ה'שוב' מיסוד המים מכבה את ה'רצוא' שמיסוד האש לגמרי, אף שהמים בטבעם מכבים ומקררים את האש –]

דוקא, אבל אש התפעלות המדות כאהבה שנמשך מן השכל שבמוח שהוא בינה ליבא יש בו בכח החכמה שבמוח שהוא בחי' ביטול לכבותו" (אדמו"ר האמצעי).

53. לכאורה הכוונה בהדגשה "בבחינה ומדרגה זו", היא שגם במדרגה זו ד'שוב' הבא מיסוד המים שבמוח החכמה אין המים מכבים את האש וה'רצוא' לגמרי – אף שלפי שעה יכולה לקרר את הצמאון ואש האהבה, כנ"ל בפנים – וכ"ש בחי' ה'שוב' הכלולה ב'רצוא' שענינה דביקות והתקשרות לדבר האהוב (כמבואר בארוכה במאמרי אדמו"ר האמצעי), שבדודאי אינה יכולה לקרר את הצמאון והאש, ואדרבה, מבחי' זו ד'שוב' מתחזק ה'רצוא' וה'אש' יותר ויותר (כמבואר שם).

52. "ואע"פ שאנו רואים שעל ידי מוח החכמה שבא על ידי זה לבחי' ביטול במציאות בהעדר הרגשת עצמו, כמו בחי' ראי' מקרוב הנ"ל, שתפיל ותבטל ותמתיק התשוקה וההתלהבות לפי שעה, וכמו כן ע"י המשכות אור אלקי בתורה ומצוות שישמח שמחה של מצוה ותשוב נפשו ורוחו אליו (שנק' צו זיך [אל עצמו]) שנקרא דביקות והתקשרות, מ"מ במעט רגע ממש אדרבה חוזר וניעור ועולה התפעלות רשפי אש התשוקה בתבערה גדולה ביותר בעומק הלב, וגובר על בחי' הקרירות דמים דמוח החכמה עד שיעשה גם הוא כ'אש שותה', שמלחך ומיבש לחלוחית המים, להיותו אש ה' שלמעלה מן המים, ולכן אין ביכולת מים דתורה לכבות את האהבה דרשפי אש שלהבת י"ה

ובכך היתה מעלת ומדת אברהם אבינו ע"ה, הלך ונסוע תמיד בבחינת רצוא ושוב, אש ומים, אש למעלה ממים ומים למעלה מאש עד רום המעלות, עד שנעשה מרכבה.

אך, הנה כל זה הוא במעלת ומדרגת רוחניות העולמות, במעלת הצדיקים ההולכים לפני האלהים, ומעלת מלאכי השרת. אך לא כל אדם זוכה לזה שיערה עליו רוח ממרום לבוא לבחינה ומדרגה זו, להיות תמיד בבחינת

בקיום התורה והמצוות ברוחניות כאברהם אבינו ע"ה.

אך, הנה כל זה [האמור לעיל בענין רצוא ושוב (אש ומים)] הוא במעלת ומדרגת רוחניות העולמות, [היינו] במעלת הצדיקים ההולכים לפני האלהים [כאברהם אבינו], ומעלת מלאכי השרת.⁵⁴

אך לא כל אדם זוכה לזה – שיערה עליו רוח ממרום לבוא לבחינה ומדרגה זו, להיות תמיד בבחינת 'הלך ונסוע'.

"כל מה שנאמר באברהם 'הלך ונסוע הנגבה' בבחי' רצוא ושוב . . . שעלה מדרגא לדרגא בלי שיעור כלל . . . הנה כל זה אינו רק במי שיוכל להיות בהפשטת הגשמיות לגמרי, להיות בבחי' מרכבה עליונה ממש, כאבות שהן המרכבה בתמידות, וכמו בבחי' רצוא ושוב דמרכבה עליונה, אבל מי שלא יוכל להגיע למדרגה זו כלל להיות 'הלך ונסוע' כאברהם אבינו – מצד חומר גופו ופחיתות ערכו ביותר, ודאי לא יוכל לעלות לה' אחד לעולם [אילו לא ניתנה התורה למטה בגשמיות, כדלקמן], כמ"ש (תהלים כד, ג) 'מי

ובכך היתה מעלת ומדת אברהם אבינו ע"ה – 'הלך ונסוע' תמיד, בבחינת 'רצוא' ו'שוב', אש ומים – אש למעלה ממים, ומים למעלה מאש⁵⁴ – עד רום המעלות, עד שנעשה מרכבה [למדת החדש שלמעלה]. כלומר:

אברהם אבינו הי' בתנועה תמידית של 'רצוא ושוב', ועל ידי זה עלה מעלה מעלה במדרגות עבודתו, כי כל 'רצוא' נעלה יותר מה'שוב' הקודם לו (כנ"ל שיש כמה מיני אש, זו למעלה מזו). ובאמצעות שתי עבודות אלו עלה ונעלה יותר ויותר עד שנעשה בבחי' מרכבה ממש ובביטול מוחלט לאהבה העליונה.

[ועל פי האמור יובן גם ענין 'עושה שלום במרומיו' שהביא רבינו לעיל (ריש פרק ג'), וכפי שיתבאר בדברי רבינו לקמן פרק ח'].

פרק ה

נתינת התורה והמצוות למטה היא נתינת כח לכל אחד מישראל להיות בבחי' 'רצוא ושוב'

[בפרק זה יבאר הטעם מדוע הי' צורך בנתינת התורה למטה בגשמיות – ולא הי' די

בנפשו, שזהו ענין קיום התורה שלו. אבל נשמות ישראל יוצאי מצרים הי' שורש נשמתם מבחי' בריאה יצירה עשי', ממקום נמוך יותר, ולכן מסתיר להם ג"כ חומר הגוף שלהם, לזאת אי אפשר להם למסור נפשם בבחי' רצוא ושוב הנ"ל מצד עצם נשמתם" (פלא הרמון).

54. באור התורה מציין לעץ חיים שער נ', פ"י ופ"א.
55. "אך כל זה הוא בנשמת אברהם, שנשמתו היתה גבוהה מאד, מבחי' חסד דאצילות, ולא הסתיר לו חומר גופו כלל, לכן הי' יכול למסור נפשו בכל עת ורגע אליו ממש בבחי' רצוא, וממילא הי' מעורר עצמיות אור אין סוף להמשיכו למטה . . . וממילא הי' נמשך תוספות אורות

הלוך ונסוע, לזה ניתנה התורה, הן הם המצוות גשמיים בעשיה גשמיית, שבהן ועל ידם יוכל כל אדם גם כן להיות בבחינת הלוך ונסוע. והענין, כי הנה בעשיה גשמית של התורה יש גם כן בחינות אש ומים, כי הנה התורה היא

יעלה בהר ה', נקי כפים ובר לבב' כו' דוקא" (אדמו"ר האמצעי).

והמצוות בגשמיות יוכל כל אדם להיות בבחינת 'הלוך ונסוע' – 'רצוא ושוב'.

כי הנה בעשיה גשמית של התורה יש גם כן בחינות אש ומים.

התורה ומצוות שניתנו לנו לקיימן במעשה גשמי ובדברים גשמיים יש בהן ג"כ בחינות 'אש' ו'מים', כדוגמת בחינות 'רצוא ושוב' הנ"ל שהן בבחינות אש ומים [והם בחי' חסדים וגבורות שיש בכל מצוה ומצוה], וכפי שיבואר לקמן.

[תוכן הענין בקיצור:

נתבאר לעיל שבחינת 'רצוא' היא העלאה מלמטה למעלה בתשוקה גדולה להתדבק באלקות, ובחינת 'שוב' היא ענין הביטול הפועל על האדם לוותר על תשוקתו וחפצו לצאת מן הגוף ולעלות למעלה, אלא יישאר נשמה בגוף למטה, כדי לקיים את התורה והמצוות בעולם הזה הגשמי ולהמשיך אלקותו ית' מלמעלה למטה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים. ועל-דרך-זה הוא תוכן ענינים של 'אש' ו'מים' – טבע ה'אש' הוא לעלות למעלה להידבק בשרשו (כמו ענין ה'רצוא'), ואילו טבע ה'מים' הוא לירד ממקום גבוה למקום נמוך (כענין המשכת אלקות מלמעלה למטה על ידי בחי' 'שוב').

וזהו שממשיך לבאר שגם בתורה ומצוות בגשמיות יש תוכן ענין ה'אש' וה'מים' – 'רצוא' ו'שוב', ולכן על ידי קיום התורה והמצוות למטה בגשמיות יכול כל אדם להגיע לבחי' רצוא ושוב. ותחילה מבאר את בחי' המים שבתורה:]

כי הנה התורה היא מים – ש'יורדת ממקום גבוה למקום נמוך'⁵⁶.

לזה ניתנה התורה – הן הם המצוות גשמיים בעשיה גשמיית, שבהן ועל-ידם יוכל כל אדם גם כן להיות בבחינת 'הלוך ונסוע'.

כדי שכל אדם מישראל יוכל להגיע לבחי' 'רצוא ושוב' ('הלוך ונסוע'), "לזאת ניתנה התורה ומצוות בזמן ההוא דוקא, כדי שעל ידי זה יוכל כל אדם מישראל לעלות לדבקה בה' אחד בבחי' רצוא ושוב ממש – כמו אברהם אבינו שהי' הלוך ונסוע ברוחניות בעילוי המדרגות . . על ידי דביקות והתלהבות שלו באהבה ויראה, שנקרא רצוא ושוב כנ"ל – אעפ"י שאין לאדם פשוט אהבה ויראה כזו כלל. והיינו על ידי מתן תורה שניתנה בבחי' עשי' גשמית בדברים גשמיים ג"כ בבחי' רצוא ושוב" (שם), וכפי שיבואר לקמן.

[ו"כמו על-דרך-משל, על ידי מצות שמירת שבת ימשיך האדם מה שהמשיך אברהם על ידי 'רצוא ושוב' . . וכמו כן ענין תפילין של יד ותפילין של ראש, שהם גם כן המשכות מוחין דז"א ונוקבא דאצילות, מה שלהמשיך זה על ידי עבודת הרוחניות ב'רצוא ושוב' יצטרך למדרגות גדולות דאהבה ויראה עליונה, מה שאין כל אדם זוכה למדרגות אלו כלל, ועל ידי הנחת תפילין גשמיים יוכל כל אדם להמשיך זה – עם הכוונה לשעבד לכו ומוחו כו' כפשוטו" (אור התורה ע' תתקפז)].

והענין:

הביאור בזה, כיצד על ידי קיום התורה

מים שיורדת ממקום גבוה למקום נמוך, ונקרא אל תאמרו מים מים, ב' פעמים

ו'מים התחתונים' הוא דרגת התורה כפי שירדה ונמשכה למטה בספירת המלכות (ויבאר אין עם כל זה אין הבדל בין שתי בחינות אלו שבתורה, והכל אחד ממש, כי גם כפי שהתורה נמשכה למטה הרי היא באותה קדושה ובאותה מהות, כפי שהיא למעלה בשרשה הראשון).

ונקרא 'אל תאמרו מים מים' – ב' פעמים 'מים'.

איתא בגמרא (חגיגה יד, ב): "תנו רבנן, ארבעה [אנשים] נכנסו בפרדס - עלו לרקיע על ידי שם (רש"י), ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא, כשאתם מגיעין [ברקיע] אצל אבני שיש טהור [שהוא מבהיק כמים צלולים (רש"י)], אל תאמרו מים מים [יש כאן ואיך נלך] משום שנאמר 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני', [שזהו שקר, שהרי אין שם מים, אלא נראה כדמות מים, והאומר שקר נהדף (רש"י)].

והכוונה הפנימית במאמר זה היא ⁵⁷: 'אבני שיש טהור' היא דרגת התורה כפי שהיא למעלה בבחי' חכמתו ית' (מים העליונים) ⁵⁸, וזהו שהזהיר אותם רבי עקיבא ואמר להם שכאשר יעלו למעלה מעלה במדרגות רוחניות ויגיעו עד לבחינה הנקראת 'שיש טהור', המורה על בחי' ה'חכמה' דתורה כפי שהיא בשרשה למעלה, אל יחשבו ויאמרו שיש הבדל מהותי בין דרגת התורה כפי שהיא נמצאת למעלה ובין דרגת התורה כפי

בגמרא אמרו: "למה נמשלו דברי תורה למים [כמ"ש (ישעי' נה, א) 'הוי כל צמא לכו למים'], מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה".

והטעם הפנימי לזה:

"לכן נמשלה התורה למים – מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה ירדה ממקום כבוד שהיא רצונו וחכמתו יתברך, ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות, ממדרגה למדרגה, בהשתלשלות העולמות, עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה, שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן. . כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן, ואפי' בחי' דבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן" (תניא פרק ד'), [והרי זה כענין ה'שוב', שענינו להמשיך אלקות מלמעלה למטה, כנ"ל].

[ומביא מאמר חז"ל על כך שהתורה

נקראת מים, ומזה מובן שיש בתורה שתי בחינות מים – 'מים העליונים' ו'מים התחתונים', 'מים העליונים' היא דרגת התורה כפי שהיא בשרשה למעלה, בבחי' חכמתו ית',

השמים לטהור', כידוע. [ו]כמו אבנים הגשמים שמתהווים מיסוד המים הגשמיים, כמ"ש 'אבנים שחקו מים', ואמנם מתקשה ומתגשם יסוד המים באבנים האלה, אבל במים עליונים גם בחי' האבנים דשם הוי' נקראים אבני שיש, שבהירים וזוכים ביותר עד שנראים כמו מים ממש, ונקראים 'שיש טהור' מעוצם ההזדככות. . וכאותיות דתורה שבכתב שנקראים 'אבני קודש' העליון ממש, וכאותיות שבלוחות הראשונות שנקראים 'מכתב אלקים' ממש" (אדמו"ר האמצעי).

57. מקור הדברים הוא בתקוני זהר תיקון מ' (פ, ב), ובווהר בראשית (כו, ב). ונתבאר בספר הפרדס שער כ"ג פרק י"ג ערך מים. ובארוכה באור התורה פ' תשא ד"ה זה יתנו, ע' א'תתיקב ואילך.

58. 'אבני שיש טהור' זהו בחינת האותיות העצמיות דתורה הקדושה דחכמה עילאה העצמית דאין סוף. . שהוא מים העליונים, שהן בבחי' ההעלם דחכמה עילאה. . שאין להם גוון כלל, אלא הן מים פשוטים בתכלית, ונקראים 'מים טהורים', שהן מבחי' טהירו עילאה, כמו 'כעצם

מים, מים העליונים בחינת ים החכמה ויו"ד עילאה, שהיא למעלה מבחינת גילוי התורה עצמה. דאורייתא מחכמה נפקת, שגילוייה הוא מחכמה ולמטה, וירדה ממקום גבוה למקום נמוך, יו"ד תתאה ומים תחתונים, בסוף מעשה, קיום המצות גשמיית בפועל ממש, שהם בבחינת מלכותך מלכות כל עולמים.

'מים העליונים' הוא בחינת התורה כפי שהיא בשרשה למעלה בבחי' חכמתו ית' (הנרמזת באות יו"ד דשם הוי"ו⁶¹), קודם שנסעה וירדה למטה לבוא לידי התגלות לנבראים, ושם בשרשה למעלה בבחי' חכמתו ית', אין התורה בבחינת גילוי כלל ולית מחשבה תפיסא בי' כלל, כמאמר אליהו (פתח אליהו) "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא" – שבחי' החכמה שלמעלה (חכמה דאצילות) אינה בגדר גילוי כלל.

ולכן אמרו בזוהר (ח"ב קכא, א): "אורייתא מחכמה נפקת". פירוש, התורה נמשכה ויצאה מבחי' החכמה. והיינו שגילוי התורה באופן שיוכל להיות בה ענין של הבנה והשגה, הוא רק לאחר שהתורה יצאה ממדרגת ה'חכמה' העליונה ונמשכה 'מחכמה ולמטה', ואז יכול להיות בה הבנה והשגה, אבל כל זמן שהתורה נמצאת בשרשה, בבחי' החכמה העליונה, לא שייך בה הבנה והשגה, כי היא למעלה מעלה מכל ענין של גילוי.

וירדה ממקום גבוה [מבחי' יו"ד עילאה, ומים העליונים] למקום נמוך – יו"ד תתאה, ו'מים תחתונים', [דהיינו] בסוף מעשה, קיום המצות גשמיית בפועל ממש, שהם בבחינת "מלכותך

שהיא לאחר ירידתה למטה, אלא גם בירידתה למטה נשארה במהותה הראשונה⁵⁹;

וזהו אל תאמרו "מים מים", היינו לעשות הבדל בין ב' בחינות מים שבתורה – מים העליונים ומים התחתונים [וכנ"ל שהתורה ירדה מלמעלה למטה, ונמצא שיש שתי בחינות בתורה המכונות מים, והם מים העליונים ומים התחתונים], אלא הכל אחד. וסיים רבי עקיבא: שנאמר 'דובר שקרים לא יכון', 'רצה לומר, שזה שאומר שני פעמים מים ומפריד בין מים עליונים ובין מים תחתונים [הוא] דובר שקרים, כי ענין אמת 'אני ראשון ואני אחרון' כו' – זהו אשר מים עליונים ומים תחתונים הם חד" (אור התורה בלק ע' א"ז).

[והולך ומבאר את שתי בחינות המים

שבתורה – 'מים העליונים' ו'מים התחתונים':]

'מים העליונים' [הוא] בחינת ים החכמה⁶⁰ ויו"ד עילאה, שהיא למעלה מבחינת גילוי התורה עצמה.

ד'אורייתא מחכמה נפקת', שגילוייה הוא [רק] מחכמה ולמטה [אבל בחי' החכמה עצמה היא למעלה מבחי' גילוי, כנ"ל].

במאמר כאן. וראה בארוכה באור התורה תשא המצויין בהערה הקודמת. ואכ"מ).

60. ראה ערכי הכנויים לבעל סדר הדורות מערכת ים'. תו"א מקץ לח ד. סידור עם דא"ח נח, ב. קצח, ד.

סה"מ תרל"ח ע' תסח. וש"נ.

61. ראה תניא אגרת התשובה פ"ד: "כי היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית', שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה".

59. "וידוע בכתבי האריז"ל, דעיקר אזהרתו להם [הי'] שלא יאמרו ב' פעמים מים, כי מים אחד הם ולא שני מיני מים". "כלומר, אל תחלקו ותפרדו בחי' פירוד באור א"ס לומר ב' מים הם – הא' מים עליונים והב' מים תחתונים כו' – אלא אחד הם בתכלית היחוד בעצמות אור א"ס" (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' צו-צח, עיי"ש. ועד"ז באור התורה בשלח ע' תפ-תפא. אמנם, שם נתבאר ענין מים העליונים ומים התחתונים באופן אחר מהמבואר

אבל, על כל זה מלכותך כתיב (בכינויך'), ששרשם הוא מבחינת מים העליונים, בחינת מלכותו של אין סוף ב"ה בעצמו ובכבודו כביכול, רק שנמשך למטה להיות מלכות כל העולמים, ומים התחתונים. ודרך כלל, רמ"ח מצות עד א

מלכות כל עולמים⁶². התורה נמשכה משרשה הראשון בבחי' החכמה העליונה (הספירה הראשונה), וירדה למטה דרך השתלשלות עשר הספירות, עד לספירת ה'מלכות' שהיא הספירה האחרונה מעשר הספירות דאצילות, ואזי התורה נקראת בשם 'מים תחתונים', והיא סוף מעשה דעולם האצילות. ומשם נסעה התורה וירדה דרך השתלשלות העולמות בריאה יצירה ועשי', עד שנמשכה לעולם הזה הגשמי בקיום מצוות גשמיות בפועל ממש.

גם כפי שהתורה נמצאת למטה, בעולם הזה הגשמי (מים התחתונים), עדיין היא מקושרת ומאוחדת עם מקורה ושרשה למעלה בבחינת מים העליונים. וזהו: 'מלכותך' – מלכות שלך ממש, גם כפי שנמשכה למטה להיות 'מלכות כל עולמים'⁶⁵.

[ליתר ביאור⁶⁶:

כשם שהמים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך אינם משתנים כלל ממהותם הראשון, אלא גם למטה הם נשארים כמו שהם למעלה, כך גם בתורה, עם היות שנסעה וירדה ממקורה ושרשה למעלה, מכל מקום אינה משתנית כלל בירידה זו, אלא דברי התורה כפי שירדו למטה ונתלבשו בדברים גשמיים ונלמדים מתוך ספר גשמי, וכן קיום המצוות בגשמיות בפועל ממש, הם הם דברי הקב"ה וחכמתו ורצונו ית' כפי שירדו למטה; וזהו בניגוד לירידת והשתלשלות העולמות מלמעלה למטה, וממדרגה למדרגה, שכלל שהחיות האלקית יורדת למטה יותר, כן ירבו הצמצומים וההעלמות, ובסופו של דבר

ובחי' ה'מלכות' היא ענין יו"ד תתאה⁶³, כידוע שאותיות שם הוי' משתלכות באותיות שם אדני', באופן שהאות הראשונה היא אות יו"ד עילאה – המורה על בחי' החכמה, והאות האחרונה היא אות יו"ד תתאה המורה על בחי' המלכות⁶⁴.

אבל – גם לאחר שהתורה ירדה לבחי' 'מים תחתונים', וסוף מעשה בקיום המצוות בגשמיות, על כל זה – "מלכותך כתיב (בכינויך') – שפירושה מלכות שלך ממש, לפי ששרשם [של התורה והמצוות] הוא מבחינת 'מים העליונים', בחינת מלכותו של אין-סוף ב"ה בעצמו

הבדלת הרקיע – מאחר שחכמה עילאה אתמשך בחכמה תתאה . . והיינו, כמו שאין לחלק בין יו"ד דשם הוי' שנק' חכמה שבראש, ליו"ד שם אדני-י חכמה בסוף, לפי שחכמה תתאה מקבל תמיד מחכמה עילאה ביחוד תמידי, כתורה שבעל פה שמקבל תמיד מתורה שבכתב כידוע. וכך הוא יו"ד העליון דאל"ף עם יו"ד התחתון, שאין הפסק ביניהם רק קו האמצעי האלכסוני" (אדמו"ר האמצעי).

66. בכל זה ראה בפירושו חסידות מבוארת לתניא פרק ד (עמ' קפד-פה, ובהערות שם).

62. "ענין מצות מעשיות [הן] בבחי' מלכות, כמ"ש שום תשים עליך מלך", שהוא קבלת עול מלכות שמים שעל ידי המצוות" (תקס"ה).

63. ראה גם בספר הפרדס המצויין לעיל בהערה 57.

64. וזהו גם תוכן צורת אות א' – יו"ד בראש (יו"ד עילאה), ויו"ד בסוף (יו"ד תתאה), ואות ו"ו באמצע

הרומזת על המשכה מלמעלה למטה (ראה בהערה הבאה).

65. ו"לזה אמר [רבי עקיבא] אל תאמרו ב' פעמים מים, שהוא לחלק בין מים עליונים לתורה למים תחתונים

– שמים עליונים למעלה ומים תחתונים למטה, כמו אחר

עשה הם הן בחינת מים, שהם חסדים, לפי שבהם ועל ידם נמשך המשכת אור אין סוף ב"ה למטה. כמאמר אשר קדשנו במצותיו, שעל ידי המצות נמשך קדש העליון, דהיינו בחינת קדוש ומובדל כו', להיות שורה ומתגלה למטה, וכל המשכה היא בחינת חסד ומים כו', אך יש בהם גם כן בחינת

איננה במהותה הראשונה כפי שהיתה למעלה, אלא באופן מצומצם ומועט יותר.

וזהו ש"אמר להם [רבי עקיבא] 'אל תאמרו מים מים', [היינו] שלא תחלקו מצוות הגשמייות כמו שהם למטה הנקראים 'מים תחתונים' שבמצוות - משרשם העליון . . הנקרא 'מים עליונים' שבמצוות, כי [רק] בהשתלשלות [העולמות] יש הפרש בין מים עליונים למים תחתונים, להיות שאין המהות נמשך רק זיו והארה דהארה כו', משא"כ במצוות - מהות המצוות כמו שהם למעלה בבחי' רצון העליון, נמשכים ומתלבשים במצוות הגשמיים" (פלא הרמון).

וממשיך ומבאר ענין בחי' מים שבמצוות [התורה]:

ודרך כלל, רמ"ח מצוות עשה הם הן בחינת מים, שהם חסדים, לפי שבהם ועל-ידם נמשך המשכת אור אין-סוף ב"ה למטה.

כמאמר⁶⁷ 'אשר קדשנו במצותיו', שעל-ידי המצוות נמשך 'קדש העליון', דהיינו בחינת קדוש ומובדל כו', להיות שורה ומתגלה למטה.

וכל המשכה היא בחינת חסד ומים כו' - כטבע המים הנמשכים ויורדים מלמעלה למטה, כנ"ל. בנוסף לכך שכללות התורה נמשלה למים, מחמת ירידתה מלמעלה למטה באופן שאינה משתנית כלל ממהותה הראשון (כנ"ל), הנה עוד

זאת, כל רמ"ח מצוות-עשה שבתורה הם בחינת 'חסד' ו'מים'.

כלומר:

תוכן ענין החסד למעלה הוא גילוי והשפעה מלמעלה למטה, כמו בחסד גשמי שהאדם עושה עם הזולת ומשפיע למי שאין לו. והביטוי הגשמי של בחי' חסד עליון זה הוא מים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך, והוא ענין ההשפעה מלמעלה למטה; וזהו התוכן של כל מצוות-עשה, שבהן ועל-ידן נמשך אור אין סוף ב"ה מלמעלה למטה.

וזהו הכוונה בדברי הזהר שרמ"ח מצוות-עשה הם 'רמ"ח אברין דמלכא', 'ופירוש 'אברין דמלכא', היינו כמו שהאבר הוא לבוש שבו מתלבשת הנשמה, שכח המעשה מלובש בידים, וכח ההילוך מלובש ברגלים, והאבר ההוא נעשה כלי ולבוש מיוחד אל הכח ההוא המתלבש בתוכו. כך עד"מ למעלה, הרמ"ח מצוות עשה הם בחי' כלים ולבושים לבחינת אור א"ס ב"ה הנמשך בהן ועל-ידן" (תו"א ויקהל פז, ב).

וזהו גם הטעם הפנימי לכך שלפני כל מצוה מברכים 'ברוך אתה ה' . . אשר קדשנו במצותיו', כי על-ידי קיום המצוות ממשיכים את בחי' 'קדש העליון', היינו אור אין-סוף ב"ה בכבודו ובעצמו כפי שהוא קדוש ומובדל מכל גדר הבריאה, להיות שורה ומתגלה אלינו למטה בעולם הזה הגשמי⁶⁸

⁶⁷ 'אשר קדשנו במצותיו', שהעלנו למעלה קדש העליון ב"ה, שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, וקדושה היא לשון הבדלה, מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות, והיא

⁶⁷ נוסח ברכת המצות. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' לא, ע' קפו. דרך מצותיך ע' קסח.
⁶⁸ וכן כתב רבינו בתניא פרק מו, וז"ל: "וזהו שאומרים

אש גבורות וצמצומים, להיות המצוה דוקא באופן זה, ובענין זה שצוה עלינו, שמצותיו הוא בכך דוקא. וכמו סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, וכן ציצית להיות החוטין שלמים, וכיוצא בזה בכל המצות, שפרטיהן ודקדוקיהן הן הם בחינות גבורות וצמצומים, אלא שהם כלולים מחסדים גם כן בו'.

אלא שהם כלולים מחסדים גם כן בו' - כמבואר לעיל בענין המשכת אור אין סוף שנעשית על-ידך.

[ליתר ביאור:

"הנה אנו רואים בכל רמ"ח מצוות עשה דחסדים עליונים, שהם באים ונמשכים למטה בדקדוקים וצמצומים הרבה, הגם שכל מצוה ומצוה מפורשת בתורה לעשותה כך וכך - מכל מקום יש בה אופנים פרטיים שבאו בדקדוק כך וכך, ולא כך וכך, שאם לא תהי' באופן המוכשר למצוה אינה מצוה כלל, ואין בה השראת אור רצון העליון כלל וכלל. כמו במצות סוכה, שהגם שכללותה באופן מעשה הסוכה כהלכתה וכדינה המבואר בהלכות סוכה יש בה מבחי' המשכת החסדים עליונים. . אבל אם יש בה פסול דאורייתא שלא תוכשר למצות סוכה עד שנקראת פסולה - כמו הסכך שאין גידולו מן הארץ או שהסוכה חמתה מרובה מצילתה כו' וכהאי גוונא, וכן בסוכה גבוהה מל' אמה וכהאי גוונא - אין בה מצות סוכה כלל, ונקראת סוכה פסולה. וכן לולב הפסול ותפילין פסולין ע"פ דין, שלא יחשבו מצוה כלל, וכמצות ציצית בד' כנפות וח' חוטין - שאם מחסר בה מכפי הצריך נקראים ציצית פסולין";

אלקי אברהם אלקי יצחק וכו', שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונכללים באורו. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצוות, ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה - אף אם הוא בור ועם הארץ - והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו".

69. מס' סוכה בתחילתה.

70. ראה שו"ע אדה"ז סי"א, ס"א. ס"ה ואילך. וראה ס"ט.

(וכנ"ל שהמצוות הם ה'אברים' שבהם ועל-ידם נמשך 'מלכא').

[ועתה יבאר את בחי' האש שבתורה

ומצוות:]

אך יש בהם גם כן בחינת אש - גבורות וצמצומים.

טבע האש הוא להסתלק ולעלות למעלה - היפך טבע המים להיות נמשכים ויורדים למטה בהתפשטות גדולה. וזהו ביטוי של שורש האש למעלה - מדת הגבורה, שעניינה "לצמצם מלהשפיע כל כך, או שלא להשפיע כל עיקר" (תניא 'אגרת הקודש' סימן טו), היינו בחי' הצמצום וההעלם. וזהו ענין האש שבתורה - הגבורות והצמצומים שבה.

להיות המצוה דוקא באופן זה, ובענין זה שצוה עלינו, שמצותיו הוא בכך דוקא.

[ומביא דוגמאות לזה:]

וכמו 'סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה'⁶⁹, וכן ציצית - להיות החוטין שלמים⁷⁰, וכיוצא בזה בכל המצות, שפרטיהן ודקדוקיהן הן הם בחינות גבורות וצמצומים.

בחי' סוכה כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן. כי ע"י יחוד הנפש והתכללותה באור א"ס ב"ה הרי היא במעלת ומדרגת קדושת א"ס ב"ה ממש, מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית', והיו לאחדים ממש..

"וזהו שנאמר 'והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי'. ואומר 'ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם אני ה' אלקיכם' וגו'. פירוש, כי על ידי קיום המצות הריני אלוה-שלכם, כמו

והרי נמצא שיש בתורה גם כן בחינות אש ומים, בעשיה גשמית גם כן, ועל ידי אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, להיות גם כן הלוך ונסוע. וכח זה להיות נמשך אתערותא דלעילא על ידי אתערותא דלתתא, ניתן לישראל במתן תורה, שזהו ענין נתינת התורה, שניתן להיות נקרא שם מצוה על דברים גשמיים, להיות בהן כח זה שעל ידם יומשך אור אין סוף ב"ה.

מכבין אש לפי ש'עושה שלום במרומיו', כמו כן על ידי המצוה שכלולה מחסדים וגבורות הפכיים – שורה קדושה העליונה, שהוא בחי' קדוש ומובדל בערך, והוא העושה השלום" (תקס"ה).

והרי נמצא שיש בתורה גם כן בחינות 'אש' ו'מים', בעשיה גשמית גם כן.

העולה מכל הנ"ל, שכשם שהעבודה הרוחנית של האבות הקדושים קודם מתן-תורה היתה כלולה מבחינות 'אש' ו'מים' ('רצוא' ו'שוב'), כך גם קיום התורה והמצוות למטה בעשי' גשמית כלול מבחי' 'אש' ו'מים' (חסדים וגבורות).

ועל ידי אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא⁷¹, להיות גם כן 'הלוך ונסוע'.

על ידי שהאדם מקיים את התורה והמצוות בעשי' גשמית הכלולה מבחינות אש ומים ('רצוא' ו'שוב'), הרי הוא מעורר כן גם בנשמתו הקדושה להתעלות בעבודה הרוחנית בבחי' 'הלוך ונסוע' (אש ומים). ועל דרך המבואר בזהר אשר 'באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא', פירוש על ידי שהאדם מתעורר מלמטה להתקרב אל ה', באה התעוררות והשפעה אלקית מלמעלה למטה.

וכח זה – להיות נמשך 'אתערותא דלעילא' על ידי 'אתערותא דלתתא' – ניתן לישראל במתן תורה, שזהו ענין 'נתינת התורה', שניתן להיות נקרא שם 'מצוה' על דברים גשמיים, להיות בהן כח זה שעל-ידם יומשך אור אין-סוף ב"ה.

"ועד"ז כל המצוות עשה שיש בה דקדוקים וצמצומים הרבה, שנתנה בשיעורים וגבולות כך ולא כך כידוע, הרי כל זה הוא בא ונמשך מבחי' הגבורות וצמצומים . . והגם שנקראת 'תורת חסד', שהחסד גובר על הדין . . שיוכל לטהר את הטמא, ולזכות לחיב, ולהכשיר לפסול, מכל מקום הרי התורה בא במדה ושיעור, שנקרא 'קו המדה', שלא יוסיף ולא יגרע כלל . . ולא יוכל להכשיר הפסול על פי הדין, ולא לפסול הכשר ולטמא הטהור".

"גם במצות לא תעשה ששרשם [ב]בחי' ה' גבורות דאש כנ"ל, יש בהן מבחי' החסדים רבים דמ"ע, כמו בכל דינין והלכות איסור והיתר יש אופנים רבים שיש היתר לאיסור על פי הדין, כביטול בס' . . וכהאי גוונא כל דקדוקים שבטומאה וטהרה, שיש אופנים רבים גם בטמא שיטהר והפסול יכשר והחייב יהי' זכאי . . וא"כ הרי גם בחי' הגבורות שבלא תעשה אינן בחי' דין וצמצום גמור, אלא כלולים ג"כ מבחי' החסדים דמצוות עשה, כמו שהאש כלול ממים" (מאמרי אדמו"ר האמצעי).

"ועיקר הענין הוא, לפי שכל יסודות התורה בנויין על פי הדקדוק והצמצום, בין מצוות עשה בין בלא תעשה, על כן התורה מדקדקת בין בחסדים בין בגבורות שיהי' הכל במדה נכונה, ויוכלו כולם זה מזה – חסדים מגבורות וגבורות מחסדים, הכל במדה ומשקל. והיינו, לפי שהתורה כלולה מבחי' אש ומים יחד. וזהו שמברכין על מעשה המצוה "אשר קדשנו במצותיו", כי כמו שמבואר למעלה שאין מים

אך להבין, מאחר שגם על ידי בחינת התורה יבא ויגיע לבחינת הלך ונסוע, אם כן למה לא ניתנה התורה לאברהם שקיים כל התורה ברוחניותה, ולמה לא ניתנה לו גם בגשמיותה. ולהבין זה, צריך להקדים ביאור הטעם

השינוי הי' במצב בני ישראל שבזמן מתן תורה, שלא היתה להם היכולת להגיע לבחי' 'רצוא' ו'שוב' (הלך ונסוע) של אברהם אבינו ושל מלאכים העליונים, להיות בבחי' מרכבה ממש לאור אין סוף ב"ה, ולכן ניתנו התורה והמצוות למטה בגשמיות העולם הזה. ומעתה יש ביכולת כל אדם מישראל להגיע לבחי' 'רצוא' ו'שוב' (הלך ונסוע) על ידי התורה והמצוות שהן ג"כ בבחי' אש ומים (רצוא ושוב)⁷².

פרק ו

כל הגבוה יותר, יורד למטה יותר – מעלת שורש הדומם-צומח-חי על שורש נפש האדם

[עד כאן נתבאר הטעם שהוצרכה התורה להינתן למטה בקיום מצוות בגשמיות דוקא, ובשני הפרקים הבאים יבאר הטעם שבזמן אברהם אבינו לא היתה יכולה להיות נתינת התורה למטה בגשמיות⁷³].

אך [צריך] להבין, מאחר שגם על ידי בחינת התורה [הגשמית] יבא ויגיע לבחינת 'הלך ונסוע', אם כן למה לא ניתנה התורה לאברהם, שקיים כל התורה ברוחניותה – ולמה לא ניתנה לו גם בגשמיותה?

חסד דאצי, משא"כ מצוות הם רצון העליון הנק' כתר, והמים והאש שבהם הם 'חסד וגבורה דכתר' – שלמעלה מן החכמה ומדות דאצילות' (פלא הרמון).

73. להעיר שבהנחת הר"מ בס' מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה בא תוכן שני פרקים אלו כענין בפני עצמו לאחר סיום המאמר, בתור 'ביאור' על גוף המאמר [ולפני זה בא שם התוכן של פרק ח' ואילך]. וכן הוא סדר המאמר במאמרי אדמו"ר האמצעי ובאור התורה.

עניינו המיוחד של מתן תורה הוא שאז ניתן לבני ישראל הכח להיות נמשך 'אתערותא דלעילא' על ידי 'אתערותא דלתתא' בקיום מצוות גשמיות. כי בזמן מתן תורה ניתנה התורה למטה בגשמיות, להיות נקרא שם מצוה על דברים גשמיים, ולכן יש בהן כח זה שעל-ידן יומשך אור אין-סוף ב"ה עצמו.

[כי 'באמת אין זה מובן – האיך יגרום האדם בחי' השראת אור אין-סוף על ידי שעושה המצוה, כי מה שייכות והתחברות יש לו לאלקות על ידי ששובש התפילין ומתעטף בציצית, לגרום על-ידי-זה המשכת אור אין-סוף?"] (לקו"ת שלח לו, א). כלומר: איך יש במצוות המלוכשות בדברים גשמיים כח לעורר ולהמשיך את קדושתו ית' העצמית, אור אין-סוף ב"ה עצמו, והרי אין להם שום ערך ויחס זה לזה?

אך על פי האמור לעיל יובן, שזהו עיקר החידוש של מתן תורה, שאז נמשכה התורה למטה בגשמיות, וניתן לבני ישראל הכח להמשיך אור אין סוף ב"ה על ידי אתערותא דלתתא שלהם].

ומעתה מתורצת הקושיא שבתחילת המאמר "איזו שינוי הי' בנתינת התורה בגשמיות"? כי

72. והטעם ש"על ידי בחי' מים ואש שבתורה ומצוות יוכל להיות השפע גם בנפשות דבי"ע – שיוכלו להגיע לבחי' רצוא והשוב דאברהם אבינו ע"ה, היינו להיות [התורה והמצוות שלנו בגשמיות] בשרשם גבוהים יותר מבחי' המים ואש שהאירו באברהם אבינו ע"ה, לזאת יוכלו להתלבש אפי' בנשמות הנמוכים – לפעול פעולת הרצוא ושוב, כנ"ל. כי מים ואש דאברהם הם מבחי' חסד וגבורה דאצילות שהאירו בנשמתו מחמת שרשה אשר לוקחה מבחי'

שיש הכח הגדול הזה במצות, להיות על ידם דוקא המשכת אור אין סוף ב"ה, והרי כל המצות נעשים מדומם צומח חי, כגון קרבן מנחה סולת מצומח, וקרבנות בהמה, ותפלין של קלף מעור בהמה כו', שהיו תחת ממשלת קליפת נוגה, ואיך יהיו הקרבנות דוקא אשה ריח ניחוח להוי"ה, ריח היא העלאה

פסח ומצה וסוכה וכה"ג, הי' נותן לאברהם אבינו באופן אחר בהתלבשות במעשה גשמי" (אדמו"ר האמצעי).

ולחבין זה⁷⁴, צריך להקדים ביאור הטעם שיש הכח הגדול הזה במצות להיות על-ידם דוקא המשכת אור אין-סוף ב"ה, והרי כל המצות נעשים מדומם-צומח-חי – כגון: קרבן מנחה סולת מצומח, וקרבנות בהמה, ותפלין של קלף מעור בהמה כו' – שהיו [תחילה] תחת ממשלת 'קליפת נוגה'⁷⁵ [קודם שייחדם לקרבן ולתפלין].

ואיך יהיו הקרבנות דוקא "אשה ריח ניחוח להוי"ה"?

"הנה יש להפליא ביותר על ענין התלבשות המצות למטה כל כך בדברים גשמיים בדומם צומח חי, כי רוב המצות ניתנו כולם לעשותם בדברים גשמיים מחלקי דומם צומח חי, כמו תרומות ומעשרות בצומח דתבואה, ובכורים בפירות, וכהאי גוונא. וזה אינו חידוש כל כך, דמעשרות ותרומות [ניתנים] ללויים וכהנים [ואינם עולים לה' ממש], אבל במצות הקרבנות שנקרא 'אשה ריח ניחוח להוי"ה' ממש, והן נעשים כולם בצומח וחי, כמו צומח דסולת ושמן ולבונה שעלי' – הרי במעט קמח הסולת הגשמי ושמן ולבונה שיקטר הכהן הקומץ אזכרתה המזבחה – נעשה

"הנה יש להבין עדיין בתירוץ הקושיא הנ"ל – למה לא ניתנה התורה לאברהם . . . [ו]ממה נפשך: אם מעלת התורה ומצוות ברצוא ושוב למטה בגשמיות יותר גדולה מרצוא ושוב באהבה ויראה דאברהם אבינו – שהי' הלך ונסוע למעלה בבחי' מרכבה . . . בודאי יקשה למה לא ניתנה לאברהם אבינו שיקיים הוא ג"כ בגשמיות, מאחר שכבר קיים כל התורה ומצוות ברוחניות למעלה, והי' בכחו ליתן כח ועוז לבניו אחריו ושמו דרך הוי", ואדרבה, הרי הי' בזה חיבור היחודא עילאה שלמעלה ברוחניות עם היחודים שנעשים למטה במצוות גשמיות, למהוי אחד באחד ממש, משא"כ ע"י ישראל שאין נעשה יחודא עילאה למעלה רק למטה;

ואם הי' מעלת ומדרגת האהבה ויראה ודביקות . . . בתורה ומצוות הרוחנית בהלך ונסוע כנ"ל יותר גבוה ממעלת התורה ומצוות שלמטה, א"כ לאיזה טעם לא ניתנה התורה ומצוות שלמטה ג"כ לאברהם אבינו. ולמה ניתנה התורה ומצוות לישראל למטה בגשם מאחר שאין בכחם להשיג על ידי מעשיהם בתורה ומצוות שלמטה בחי' יחודא עילאה באצילות ברצוא ושוב העליון כמו בבחי' הלך ונסוע, דודאי יותר טוב הי' ליתן התורה ומצוות שלמטה ג"כ לאברהם אבינו. והגם שיש הרבה מצוות שתלוין ביציאת מצרים, כמצות

74. חלק מפרק זה מובא באוה"ת דברים כרך ז (ע' ב'רצח). ובהמשך מים רבים תרל"ו (פרק קסז).

75. כידוע, כחות הטומאה והסטר-אחרא ('קליפות') נחלקים לשתי מדרגות: א) שלש קליפות הטמאות ורעות לגמרי, ואין בהם טוב כלל (בחינות רוח סערה, ענן

גדול ואש מתלקחת ביחזקאל א, ד). ב) 'קליפת נוגה' (על שם 'נוגה [אור] לו סביב', ביחזקאל שם), שנק' כן משום "שיש בה גם כן טוב [אור], והיא מסוד עץ הדעת טוב ורע" (ראה תניא סוף פרק א', ופרק ו').

ממטה למעלה, ניחוח לשון תרגום נחת, דהיינו ירידה והמשכה מלמעלה למטה, להו"ה, פירוש להיות גילוי הו"ה והמשכת אור אין סוף ב"ה בעלמא דאתגלייא,

ריח סלת המנחה כשעולה בהקטרת אזכרתה – כקומץ הכהן – למעלה, דהיינו שהריח שבה עולה מלמטה למעלה, ועי"ז נעשה ניחוח להו"ה, דפירוש 'ניחוח' – לשון 'נחות דרגא' כידוע, שזהו ענין המשכה, בהנחת הרוח והשבת הנפש מלמעלה למטה, ע"י הריח שעולה תחילה כנ"ל, וכך ע"י ריח המנחה העולה [למעלה] נעשה אח"כ ניחוח להו"ה" (שם).

'להו"ה', פירוש, להיות גילוי הו"ה והמשכת אור אין-סוף ב"ה בעלמא דאתגלייא.⁷⁷

כידוע⁷⁸, בחי' שם הו"ה מורה על המשכת והתגלות אור אין סוף ב"ה בכלים דעשר הספירות דאצילות, מבחי' ה'חכמה' ועד בחי' 'מלכות'⁷⁹. ו"הנה מצד עצמות המאציל הוא למעלה מעלה משם הו"ה, כי ידוע דשם הו"ה. זהו כאשר צריך להיות נאצל מאתו ית' אור החסד או אור הגבורה וכיוצא, אבל מצד עצמותו נאמר בו 'לאו דאית לך צדק ידיעא כו', ולא מכל אליון מדות כלל" (תקס"ה).

עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א, שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה, וגם לאורך המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין. ואח"כ כשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליין – וכמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו עד"מ – נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי הו"ו מורה על ההמשכה מלמעלה למטה, וגם המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שבפסוק לך ה' הגדולה וכו' עד לך ה' הממלכה וכו', ולא עד בכלל, כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה', כמ"ש 'באשר דבר מלך שלטון', ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הו"ה.

אשה ריח ניחוח להו"ה ממש. וכמו בקרבן התמיד – בבשר הכבש שהוקטר החלב ודם כו' נקרא 'לחמי לאשי ריח ניחוחי' (שם).

[ופירוש 'ריח ניחוח להו"ה' –]

'ריח' – היא העלאה ממטה למעלה; 'ניחוח' – לשון תרגום 'נחת'⁷⁶, דהיינו ירידה והמשכה מלמעלה למטה.

"ידוע ענין ופירוש דריח ניחוח, שיש בו 'העלאה' ו'המשכה': העלאה מריח הקטרת המנחה – שמקטיר מעט הסולת והשמן והלבונה, וכמו "קרח מנחה" כו' (שמואל-א כו, יט), שזהו מה שמעט הסולת גשמי עולה למעלה מעלה, להיות לריח ניחוח להו"ה דאצי' ממש, כמו דוגמא שאדם מריח ריח טוב מפירות ובשמים, שטבע הריח לעלות מלמטה למעלה, לעשות ולגרום בחוטמו נחת רוח והשבת נפש ו'המשכה' מלמעלה למטה, כמו "וירח את ריח בגדיו" כו' [ויברכהו] (תולדות כו, כז). וכמו כן פירוש דריח מנחה [הוא], שְׁמֵרִיחַ

⁷⁶. כלומר, מלת 'ניחוח' יש לפרשו לשון ירידה והמשכה מלמעלה למטה, כפירוש התרגום על מלת 'ירד' – 'נחת', וראה אור התורה קדושים עמ' תקעו.

⁷⁷. בביאור ענין עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין – ראה לקמן הערה ⁷⁸. ובתניא שער היחוד והאמונה פרק יא.

⁷⁸. ראה גם תורה אור פ' בא ד"ה בעצם היום הזה ובביאורנו שם, בביאור ענין שמותיו של הקב"ה בכלל וענין שם הו"ה בפרט.

⁷⁹. וכמבואר בדברי רבינו באגרת התשובה (פ"ד), וז"ל: "וכל העשר ספירות נכללות ונרמזות בשם הו"ה ב"ה, כי היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית', שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוץ שעל היו"ד רומז לבחי' ציון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה

80. "וכמאמר רז"ל על פסוק "ועשיתם אותם" – 'אתם', כאילו עשאוני כו'. פי' באורות וכלים דאצילות, שהן ע"י רמ"ח מצוות עשה שנקראים רמ"ח אברים דמלכא

המלוכש בדומם צומח חי, שרשו הוא מבחינת לפני מלך מלך וגו', וכמו שכתוב
אחור וקדם צרתני, אחור למעשה בראשית, שמאמר נעשה אדם הוא מאמר
אחרון שבכל המאמרות, שמאמר תוצא הארץ וגו' ונפש חיה וגו' קדמו לו,

– ללמדנו שאף כי בפועל ובגלוי האדם נעלה
מהדומם, הצומח והחי, מכל מקום החיות האלקית
שבדומם צומח וחי נמשכה ממדרגה גבוהה
(תוהו) יותר מהחיות אלקית שבנפש האדם
(תיקון).

“הנה יש להקדים ענין הידוע ומבואר במקום
אחר, על פסוק 'אחור וקדם צרתני', אחור למעשה
בראשית, שהאדם נברא אחרון לכל מעשה
בראשית – ביום הששי כידוע, וכל הברואים
שבמעשה בראשית קדמו לבריאת האדם, וכמאמר
'אפי' יתוש קדמך', כי הרי מאמר 'תדשא הארץ'
'ותוצא הארץ' וכל הברואים שבמעשה בראשית
קדמו למאמר נעשה אדם, ואעפ"י שבד' חלקי
דומם צומח וחי – בחינת מדבר שהוא האדם
משובח מכולם, עם כל זה יצא בסדר של הבריאה
אחרון למעשה בראשית. וגם קדם למעשה
בראשית, שהוא הנשמה דאדם הראשון שקדמה
במחשבה העצמית טרם שעלה ברצונו וחכמתו
לברוא.

“והנה אעפ"י שמהראוי הי' להקדים המשובח
והעיקר תחילה, שהוא נפש האדם, שחלקי דומם
צומח וחי טפילים אליו, והכל לא נברא רק
בשבילו, כי כלולים בו כטפל לגבי העיקר, ולכך
האדם מושל ורודה בכל הבהמות וחיות, אך
מוכרח לומר בזה, שבודאי אעפ"י שנפש האדם
שכליית ורוחניית הרבה יותר מדצ"ח באין ערוך

יכולים לסבול ולהכיל את ריבוי האורות, והיתה
'שבירת הכלים'. כמו, לדוגמא, המסתכל על
אור השמש בלי הסתר וצמצום המעלים על
האור שעיניו מתקלקלות מפני עוצם בהירות
האור שאי-אפשר לסבול, וכך בעולם התוהו
האיר אור אלקי במדרגה גבוהה ונעלית מאד,
למעלה מהיכולת של הכלים לקבל ולהכיל, ולכן
נשתברו הכלים, וניצוצות מהאורות נפלו למטה.
ולכן נאמר על כל אחד מז' מלכי אדום 'וימלוך
וימת', להורות על השבירה והנפילה שהיתה
בעולם התוהו מחמת גודל מעלת האור.
וניצוצות אלו נפלו למטה מטה, בתוך הדברים
הגשמיים שבעולם הזה, וכאן למטה הם
במדרגה נמוכה יותר מנפש האדם, אבל
שרשם הוא בעולם התוהו הגבוה מעולם
התיקון.

ועתה נבוא לביאור דברי רבינו, ולשלימות
הענין נביא בביאור פרק זה ושלאחריו כמה
קטעים מלשון אדמו"ר האמצעי:]

אך, הנה נודע⁸¹ שהחיות המלוכש
בדומם-צומח-חי שרשו הוא מבחינת "לפני מלך
מלך [לבני ישראל] וגו'"⁸² – היינו בעולם התוהו
שלמעלה מעולם התיקון, וכנ"ל.

וכמו שכתוב⁸³ "אחור וקדם צרתני": 'אחור
למעשה בראשית'⁸⁴ – שמאמר 'נעשה אדם'⁸⁵
הוא מאמר אחרון שבכל המאמרות, שמאמר
'תוצא הארץ' וגו' 'ונפש חיה'⁸⁶ וגו' קדמו לו⁸⁷

81. ראה פ"ח ש"ז פ"א. ספר הליקוטים בתחילתו. תו"א
בשלח סה, ד. סידור קז, ב-ג. ועוד.

82. וישלח לו, לא.

83. תהלים קלט, ה.

84. ברכות סא, א.

85. בראשית א, כו.

86. בראשית א, יא-כד.

87. ופירוש קדם למעשה בראשית – לפי שכל העולם
לא נברא אלא לצוות לזה" (המשך מים רבים פרק

קס"ז).

ולכך המאכל מחיה את האדם. הגם דהיינו מוצא פי הוי"ה שבמאכל, וכמ"ש כי על כל מוצא פי הוי"ה יחיה האדם, מכל מקום הרי גם באדם יש מוצא פי הוי"ה, ולמה לא יחיה על מוצא פי הוי"ה שבצמו, אלא דהיינו, משום שמוצא פי הוי"ה שבמאכל גבוה ממוצא פי הוי"ה שבאדם כו' כמו שנתבאר במקום אחר.

מהמאכל דחטה ומן בשר דבהמה, שבלעדם לא יחי' ויתקיים כלל, והצומח וחי כחטה ובשר יתקיימו בלא האדם – רק שהאדם הוא העובד אדמה ומתקן אותם להיות ראויים למזון ומחי' – וזהו פלא גדול לכאורה, האיך יש בכח ויכולת הצומח וחי הגשמיים להוסיף אור וחיות בנפש האדם, שהוא למעלה מהם הרבה, עד שיקנה שלימותו מהשפל ממנו. . ומוכרח לומר בזה, שבוראי אע"פ שנראה לעין שחיות הצומח וחי קטן בערך לגבי נפש האדם שהוא בר דעת ושכל כו', מ"מ יש בבחי' ההעלם בצומח דחטה או בשר אור וחיות גדול הרבה יותר מאור וחיות דנפש האדם, והוא מטעם הנ"ל, שלפי ששורש דצומח וחי הוא בבחי' אורות ד'תוהו', שהן למעלה הרבה מבחי' אורות ד'תיקון', ותקפים וחזקים הרבה מבחי' אורות דאדם" (שם).

הגם דהיינו 'מוצא פי הוי"ה' שבמאכל – וכמ"ש⁸⁹ "כי על כל מוצא פי הוי"ה יחיה האדם" – מכל-מקום הרי גם באדם יש 'מוצא פי הוי"ה' [- המאמר 'נעשה אדם'], ולמה לא יחיה על 'מוצא פי הוי"ה' שבצמו?

אלא דהיינו, משום ש'מוצא פי הוי"ה' שבמאכל גבוה מ'מוצא פי הוי"ה' שבאדם כו'. כמו שנתבאר במקום אחר⁹⁰.

ביניהן, מכל מקום יש שורש לדצ"ח למעלה גבוהים שם מן האדם הרבה, ולכך קדמו דצ"ח לאדם בסדר דמעשה בראשית, ולפי ששרשם למעלה דצ"ח גבוהים מן האדם, לכך למטה ירדו כל כך בירידת המדריגות, להיות במיעוט המעלה והערך, דזהו הכלל בכל מקום, שכל שנפילתו למטה מטה ביותר מוכרח ששרשו הוא למעלה במדריגה גבוה יותר, שכל הגבוה יותר תהי' נפילתו למטה יותר, וכמשל אבן הנופל מן החומה, כל שנפילתו ממקום הגבוה שבחומה יותר תהי' נפילתו למרחוק יותר⁸⁸.

"ושרש הענין ידוע, לפי שבבחי' עשר ספירות דעולם התוהו שם הוא בבחי' דומם וצומח וחי, כמו בחי' בהמות וחיות שלפני בחי' אדם דתיקון. . ומזה סיבת ירידת חלקי הצומח וחי ודומם למטה מטה כל כך, להיות במיעוט האור וחיות יותר מן האדם, והאדם הוא המעלה והמתקן אותם. . ועם כל זה הרי בסדר דמעשה בראשית דצ"ח קדמו לאדם, והוא מצד ששרש שרשם למעלה בבחי' התוהו שלפני התיקון, כמ"ש 'לפני מלך מלך'" (אדמו"ר האמצעי).

ולכך המאכל מחיה את האדם.

"והאות וראי' לזה אנו רואים, שגם עתה שהאדם למעלה הרבה מצומח וחי, עם כל זה כל חיותו וקיומו במזון וטרף לנפשו אינו רק

⁸⁸. "ולפי זה הכלל, הרי בחי' דומם שנפילתו למטה יותר מכולם, כי הוא במיעוט הערך, שניטל כל חיות רוחניות ממנו, אפי' חיות המצומצם דצומח וחי, מוכרח לומר שיהי' בשרשו למעלה במדריגה גבוה יותר מן הצומח, והצומח שרשו למעלה מן החי, והמדבר הוא למטה מן

החי" (שם).

⁸⁹. דברים ח, ג.

⁹⁰. ראה בענין זה באריכות בס' חסידות מבוראת – שבת קודש ד"ה 'גלה לן טעמי' (עמ' קיד-קטו). מועדים ח"ב ד"ה ששת ימים (עמ' קצו-קלב). ובמצויין שם. וראה

התווה שלמעלה מהתיקון, כך יובן למעלה בבחי' הבידור דקרובן כמו הסולת דמנחה ובשר הכבש, דגם שהן בחי' צומח וחי גשמיים למטה, הרי שרשן למעלה בצומח וחי דבחי' התווה שלמעלה מבחי' התיקון, לכך יש ביכולתם – אחר הבידור שמתבררים בהקטרה על המזבח – להיות לריח ניחוח להוי', כמו עד"מ כמאכל צומח וחי למטה שמחי' את האדם⁹¹. וזהו 'ירח מנחה', וכן 'לחמי לאשי ריח ניחוחי', כמו 'לחם אלקי' כו', ודברה תורה כלשון בני אדם – אע"פ שאין לו גוף ולא דמות הגוף, כידוע" (שם).

"ובכל זה יובן שורש ועיקר הטעם למה שהמצות נתלבוש בדברים גשמיים דדצח"מ דנוג"ה דוקא. ומה שיש יתרון מעלה רבה בזה להוסיף אור חדש בשם הוי' דאצי' (כנ"ל), שכל זה הוא רק מצד שכל המצות הן בבחי' בידורים דרפ"ח ניצוצים שנפלו בשבירת הכלים, למטה מטה בבחי' דצ"ח דנוג"ה דעשי', וכאשר מתבררים במעשה המצות כמו במצות הקרבנות וצדקה וטלית ותפילין וסוכה ולולב ושופר וכה"ג, הכל הרי הוא בבחי' דצ"ח גשמיים, ועולים הם בשרשם בבחי' ס"ג דתווה שלמעלה משם מ"ה דתיקון, כנ"ל. ולכך ביכולתם להוסיף אורות חדשים ממש בשם הוי' דאדם דאצי', כדוגמא שבקרבנות מצומח וחי גשמיים שנק' ריח ניחוח להוי'" (שם).

אמנם, על פי האמור יוקשה עוד יותר הקושיא דלעיל (פרק ו'), "אם כן למה לא ניתנה התורה לאברהם, שקיים כל התורה ברוחניותה – ולמה לא ניתנה לו גם בגשמיותה?"

על הכתוב 'כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם', מבואר בספרי קבלה שהכוונה היא, "דלא על הלחם לבדו כו', אלא על כל מוצא פי ה' שבמאכל, שזהו כמו מאמר 'תדשא הארץ עשב', וכן [המאמר ד]צומ"ח דחטה, שעיי"ז יחי' האדם, ולא מצד הלחם עצמו". "אך לכאורה יפלא זה, למה יהי' מעלת מאמר ד'תדשא הארץ' ו'תוציא הארץ' שבצומח וחי יותר טובים ממאמר ד'נעשה אדם' שבנפש האדם – עד שביכולתם להחיות לנפש האדם?".

"אך התירוץ הוא מטעם הנ"ל, לפי ששורש הצומח וחי למעלה מבחי' האדם, בבחי' התווה שקדם לתיקון, על כן גם בחי' מוצא פי ה' שבמאכל צומח וחי כמאמר ד'תדשא הארץ' גבוה בשרשו למעלה יותר ממאמר ד'נעשה אדם', ועל כן גם למטה על הלחם יחי' האדם, ואין לאדם קיום כלל בלעדי הלחם, והלחם ובשר יש להם קיום בלא אדם" (אדמו"ר האמצעי).

[ועל פי כל זה "יתרוץ הקושי הנ"ל (בתחילת הפרק), בענין הקרבנות כסולת דמנחה שנעשים לבחי' ריח ניחוח להוי', אעפ"י שהסולת הזה אינו רק בחי' צומח לבד, שלמטה הרבה מבחי' אדם התחתון, וכ"ש שיהי' למאכל וריח ניחוח להוי', וכמו כן קרבן דכבש בחינת 'חי' שנק' לחמי לאישי כנ"ל. אך הענין מטעם הנ"ל, עד"מ באדם התחתון, דהגם שהוא למעלה הרבה מצומח וחי, ויצא אחרון במעשה בראשית, ונברא בצלם אלקים ממש, מכל מקום ניזון ומקבל שפע חיות מן המאכל, מצד שיש שורש גבוה בדומם צומח וחי בבחי'

כנ"ל, אעפ"י שבתחלה האדם מקריב לבהמה דוקא, כמו מזון לחם האדם שאוכל ששולחנו מכפר עליו, אעפ"י דהאדם מברר למאכל שיוכל לעלות, אבל אח"כ מעלה המאכל לאדם מטעם הנ"ל" (שם).

תורה אור בשלח סה, ד. לקוטי תורה עקב יד, א. מטות פא, ב. ועוד.

91. "וזהו ג"כ הטעם מה שיש ביכולת דקרובן בהמה גשמית לכפר על נפש אדם החוטאת, משום דשורש בחי' הבהמה למעלה משורש האדם, כמו בבחי' התווה

אך, על כל זה, הרי המאכל נפל למטה בשבירת הכלים, וירד תחת ממשלת נוגה, ולכך נתגשם מאד ומגשם את האדם האוכלו, שמוריד את נפשו להמשיך אחר גשמיות העולם, ואפילו הצדיק שאוכל לשובע נפשו כו' כמ"ש ביאור

שכעת – כפי שהיא לאחר שירדה לעולם הזה הגשמי להחיות המאכלים גשמיים – הרי היא תחת ממשלת 'קליפת נוגה' המעורבת משוב ורע.

ולכך נתגשם מאד, ומגשם את האדם האוכלו, שמוריד את נפשו להמשיך אחר גשמיות העולם.

מאחר שהחיות האלקית המלוכשת בדומם צומח וחי ירדה ירידה גדולה מאד ביחס לשרשה הקדום – להיות תחת ממשלת קליפת נוגה – לכן המאכלים המקבלים את חיותם מחיות אלקית זו נתגשמו מאד, ולא זו בלבד, אלא יתירה מזו, שהם גם מגשמים ומורידים את האדם האוכלם, שיהא נמשך באכילתו אחר ההנאה והתאוה של גשמיות המאכלים, ולא לאוכלם לשם שמים לצורך עבודת ה'⁹³. [ובמשך הזמן, על ידי ריבוי אכילה ושתי', האדם נעשה מגושם ביותר, והענינים הגשמיים והחומריים תופסים מקום אצלו, וקשה לו להרגיש את הנעימות והעריבות בעניני אלקות].

ואפילו הצדיק ש'אוכל לשובע נפשו'⁹⁴ כו' ולא מפני תאוות לבו וצרכי תענוגי גופו הגשמי (נוסף

וזהו שממשיך ומבאר (מכאן ועד סוף פרק ז') שהאמור כאן אודות מעלת הדברים גשמיים, שעל ידם יכולים להמשיך גילוי אור אין סוף – הוא דוקא לאחר מתן תורה, שהי' לאחר יציאת בני ישראל מגלות ושיעבוד מצרים, שאז נעשה בירור וזיכוך בבני ישראל ובכל העולם כולו, אבל קודם מתן תורה עדיין לא היתה האפשרות לקיים מצוות בדברים גשמיים, כי אע"פ שיש בתוכם חיות אלקית ששורשה ממדריגה גבוהה מאד, מכל מקום החיות אלקית עצמה ירדה ממדריגתה הנעלית ונפלה למטה מטה (על ידי 'שבירת הכלים' דתוהו) להיות תחת ממשלת הקליפות, וכל זמן שלא נתבררה מירידתה ונפילתה בקליפות, אין אפשרות להמשיך אור אין סוף על ידי דברים גשמיים.

וזהו שהולך ומבאר:]

אך, על כל זה, הרי המאכל נפל למטה, בשבירת הכלים'⁹², וירד תחת ממשלת 'נוגה'.

עם היות ששורש החיות האלקית שבמאכל הוא גבוה ונעלה מאד, למעלה מעלה משורש החיות שבאדם, מכל-מקום החיות האלקית עצמה ירדה ממדריגתה הנעלית ונפלה למטה מטה, עד

⁹². ביאור ענין שבירת הכלים ועולם התהו ותיקון – ראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט וד"ה ויגדלו הנערים תרס"ה לאדמו"ר הרשב"ב.

[וראה גם בס' חסידות מבוארת המצויין לעיל הערה 90, ובנספחים לספר חסידות מבוארת מועדים ח"א, ערך תהו ותיקון, וח"ב ערך שבירת הכלים].

⁹³. ויתירה מזו מצינו, שאף מי שעוסק בדברים גשמיים לשם שמים, "הנה גם אם תהי' העבודה הזאת אמיתית בעצמה, היינו שלא ירצה כלל בשום דבר מהדברים הגשמיים כי אם במה שמוכרח מצד ההכרח לבד לקיום גופו, ותהי' כוונתו לשם שמים ולא להנאת עצמו כלל,

מכל מקום הרי לא יצא מן הישות לגמרי . . והוא שהיש תופס מקום אצלו עדיין, וגם הרי בעת האכילה על דרך משל הרי הוא מרגיש עכ"פ את הטעם והעונג בזה, בעל כרחו שלא ברצונו (כי רק בצדיקים גמורים העובדים עבודתם בבחי' יחודא עילאה באמת אינם מרגישים שום טעם ותענוג גשמי בשום דבר מהדברים הגשמיים . . וזהו ענין 'צדיק אוכל לשובע נפשו'), וזה מורידו לפי שעה, וצריך עוד יגיעה לגרש תולדות ההרגש הזה (משא"כ בצדיק גמור אין זה מורידו, לפי שאינו נוגע אליו כל כך) – קונטרס עץ החיים לאדמו"ר הרשב"ב פרק ח'.
⁹⁴. משלי יג, כה.

ענין זה במק"א, מכל מקום, יותר היה יפה לו בלא המאכל, ולכך משה רבינו ע"ה לא אכל בהר כל ארבעים יום, הגם שמעלתו גבוה מאד, מכל מקום מצד חומריות המאכל וגסותו לא אכל. ואפילו מן, שנקרא לחם אבירים לחם שמלאכי השרת ניזונים הימנו, לא אכל איש, זה משה, לפי שרצה לקבל את התורה, שהיא למעלה ממדרגת המלאכים, שהרי הם בקשו תנה הודך על השמים כו'.

האכילה של שבת שהאכילה עצמה היא מצוה (ולא רק שהיא מביאה לדבר מצוה), הנה גם צדיק זה עדיף ה' לו אילו לא ה' צריך לאכילה, כי סוף סוף המאכל הוא דבר גשמי הגורם לו קשר ושייכות לגשמיות העולם.

[והרא' לזה שאפילו צדיק האוכל לשובע

נפשו, "יותר ה' יפה לו בלא המאכל":]

ולכך, משה רבינו ע"ה לא אכל בהר כל ארבעים יום, הגם שמעלתו גבוה מאד – ובוודאי שאכילתו היתה לשובע נפשו בלבד, מכל-מקום מצד חומריות המאכל וגסותו לא אכל.

ואפילו מן שנקרא 'לחם אבירים' – לחם שמלאכי השרת ניזונים הימנו⁹⁷, 'לא אכל איש' – זה משה⁹⁸, לפי שרצה לקבל את התורה, שהיא למעלה ממדרגת המלאכים – שהרי הם בקשו "תנה הודך על השמים"⁹⁹ כו'.

כל ארבעים יום שה' משה רבינו בהר לקבל את התורה לא אכל אפילו מן שהוא מאכל רוחני מאד ומלאכי השרת ניזונים הימנו – והטעם לזה

ע"פ המשך מים רבים (תרל"ו). [כמ"ש ביאור ענין זה במקום אחר⁹⁵ – מכל-מקום, יותר היה יפה לו בלא המאכל [היינו, אם לא היה מצטרף לו (המשך מים רבים שם)].

מבואר בכ"מ⁹⁶ שאכילת צדיקים בכלל היא בבחינת 'צדיק אוכל לשובע נפשו', היינו "שירצה באכילתו שהכח האלקי שבמאכל יחי' אותו, שמניצוץ עצמו שמעולם התהו שקדם לתיקון יתחדש אצלו בתפלה או בתורה" (ס' השיחות תורת שלום, שיחת שמחת תורה תרס"ה).

כלומר:

ענין האכילה אצל הצדיק הוא לא רק כדי שיהי' לו כח גשמי שיוכל לעבוד את ה' בתורה ובתפלה, אלא שמחמת גודל מדריגתו הוא מרגיש את הניצוץ האלקי שבמאכל ששרשו מעולם התהו, ועל ידי כח אלקי זה הוא מתדבק באלקות באופן נעלה יותר, עד שנתחדש אצלו הרגש אלקי עמוק יותר בתפלתו ותורתו.

אמנם גם הצדיק האוכל לשובע נפשו בלבד, ואכילתו היא דבר קדוש וענין אלוקי [בדוגמת

98. להעיר מתורה אור טז, א: "והי' גופו הגשמי [של משה] ניזון ממזון רוחני לבד, כמ"ש לחם אבירים אכל איש, ממש כמו המלאכים, ואיך יוכל להיות זה שגשמי יקבל מזון וחיות מרוחניות". וראה מה שתיקן על זה בליקוטי שיחות ח"ד עמ' 1037, בשולי הגליון.

[וראה עוד בהערות וביאורים ש"פ ויקהל-פקודי, פרשת החודש תשנ"ט, מדור 'חסידות' – האם מרע"ה אכל מן בהיותו בהר].

99. תהלים ח, ב.

95. תו"א וירא ד"ה יגלה לן טעמיה (ובס' חסידות מבוארת שבת קודש, עמ' קיט-קכב). בשלח ד"ה ויאמר משה אכלוהו היום (ובביאורנו שם).

96. ראה (בנוסף להמצויין בהערה הקודמת) ד"ה אכלו רעים בס' מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א. מצות אכילת קדשי קדשים לאדמו"ר הצמח צדק. ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג לאדמו"ר הרשב"ב.

97. ראה תהלים עח, כה. יומא עה, ב. וראה ביאור הדברים בתורה אור ויקהל פט, א.

ולכך לא ניתנה תורה עדיין בימי אברהם, כי בימי אברהם עדיין לא נתברר

"וגדולה מזו, שאפילו המן שמלאכי השרת ניזונים בו לא אכל, והיינו, משום שהגם ששרש המן גבוה מאד, אך כשצריך להיות יורד ונמשך למטה בבי"ע, נמשך דרך חיצונית הכלים והלבושים דבי"ע אשר שם יש תערובות מעץ הדעת טוב ורע, ולגבי קבלת התורה הי' גם זה מגשם, ולכן עם היות שמצד משה עצמו לא הי' שום מניעה שיהי' הבירור על ידו בשלימות כדבעי, אך הזמן גרמא, שבהכרח המאכל שמקליפת נוגה אי אפשר שיתברר כל כך עד שלא יסתיר לגמרי – עד עת קץ הימין, שאז דייקא תצא קליפת נוגה מטומאתה וחלאתה לגמרי, ותעלה לקדושה להיות מרכבה לה".

- לסיכום: אף ששורש החיות האלקית המח' את כל הדברים הגשמיים שבעולם היא ממדריגה גבוהה מאוד, למעלה משורש נפש האדם, עם כל זה על ידי ירידתה ונפילתה למטה מטה בשבירת הכלים, נפלה תחת ממשלת קליפת נוגה, וכפי שהיא עתה (קודם הבירור והזיכוך) הרי היא במדריגה פחותה מאד, עד שהאדם האוכל והנהנה מדברים אלו יכול להתגשם ביותר].

פרק ז

בירור וזיכוך גשמיות העולם ע"י קושי השיעבוד במצרים

[על פי המבואר בפרק הקודם שכל הדברים הגשמיים שבעולם הם בדרגא נמוכה מאד, ונמצאים תחת ממשלת קליפת נוגה (עם היות ששורש החיות האלקית המח' אותם הוא מעולם התהו), ימשיך בפרק זה בביאור הטעם שלא ניתנה התורה לאברהם אבינו שיקיים אותה גם בגשמיות].

ולכך לא ניתנה תורה עדיין בימי אברהם:

הוא, מפני שרצה לקבל את התורה שהיא במדריגה נעלית יותר ממדריגת המלאכים, ולכן לא אכל אפילו את מזונם של המלאכים, כי ביחס לדרגת התורה גם המן הוא מאכל גשמי ו'מגשם' את האדם האוכלו.

[וכפי שמבואר עוד בדברי רבינו בלקוטי תורה במדבר (ז, א-ב) וז"ל:

"האדם ניזון ממאכלים גשמיים שמקליפת נוגה, ואף שהאדם באכילתו מברר אותן, עם כל זה אין הבירור בשלימות גמור עדיין, ובהכרח נשאר מעט מטומאת קליפת נוגה [ועיין בתניא פרק ח'], ולכן המאכל מגשם את האדם האוכלו, שמווריד את נפשו להמשיך אחר גשמיות העולם.

"ואפילו הצדיק שמכוין באכילתו רק לשם שמים, ואוכל רק לשובע 'נפש' שהיא השכינה (כמ"ש בזהר פ' ויחי דף ר"מ סע"א), מכל מקום כיון שעדיין לא הגיע הזמן שתצא קליפת נוגה לגמרי מחלאתה וטומאתה ותעלה לקדושה – עד עת קץ הימין (כמ"ש בספר של ביונים פרק ל"ז), לכן בהכרח שהמאכל מגשם קצת. ותדע, דמי לנו גדול ממה שרבינו ע"ה יודע בשלימות כוונת היחודים עליונים באכילה, ולכן נאמר (יתרו יח, יב) 'ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים' דהיינו שלפי שהי' משה עמהם נקרא אכילתם לפני האלקים (וכדאיתא בגמרא סוף מסכת ברכות), ועם כל זה כשעלה לקבל התורה נאמר 'ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל', והיינו מטעם הנ"ל, שמצד חומריות המאכל וגסותו מקליפת נוגה בהכרח שיהי' מסתיר ומגשם קצת, כיון שלא הגיע זמן שתתברר קליפת נוגה לגמרי, כנ"ל.

ונזדכך חומריות העולם, להיות המשכת אור אין סוף ב"ה על ידי מעשה המצות גשמיות, שנלקחו מתחת ממשלת קליפת נוגה, ולא היו יכולין לקבל הארת אין סוף ב"ה, להיות נקרא עליהם שם מצות עד אחר יציאת מצרים,

כלל, והי' מאמינים בה' אחד מצד הירושה מאבותיהם, ולמה נענשו בעונש קשה כל כך, כמו ששחטו ילדיהם כו' ואם מפני שאברהם אבינו אמר במה אדע כו', כמבואר בדברי רז"ל, זהו אינו חטא ועון כל כך שבעבורו יענשו בניו כל כך¹⁰⁰.

"אך הענין הוא, מפני שהי' צריך שיתברר מבני ישראל בחי' הרע שבנפשם, כדי שיוכל לקבל התורה ומצות בגשמיות, והיינו כדי שיוכל להיות מעשה המצות בעינים גשמיות דוקא, כמו בסולת המנחה וכמו ציצית ותפילין בצמר וקלף גשמיים, שיעלו למעלה ולא יתגשמו מצד גסותם עדיין למטה בבחי' הרע שבנוגה, ולזה הורידם למצרים בקושי השעבוד בגלות המר, כדי שיפעול הרע דנוגה כל פעולתו וממילא יפול ויאבד אח"כ, דעיקר הסגולה ליציאת הרע הוא שיניחוהו לפעול כל פעולתו (כפי שיבואר לקמן), ואז ממילא יבדל הרע דנוגה מגשמיות דומם צומח וחי, ויוכל להיות גם הסולת לריח ניחוח למעלה, כי כבר הוסר ממנה חושך הרע המגשם שהוא המסתיר. ואם לא הי' ענין הגלות במצרים בקושי השעבוד כל כך.

"ובזה יובן ענין הגליות במצרים בחומר ולבנים וכל עבודה קשה, שהי' כל זה הכנה גדולה למ"ת דוקא, דהיינו שיהיו ראויים לקבלת התורה ומצוות בגשמיות דוקא, ואחר מ"ת [הי'] הלכס במדבר הגדול והנורא כו', בארץ צי' ועיף בלי מים ולחם מ' שנה, כדי שיוכלו לבא לא"י לקיים כל התורה ומצוות שקיבלו

כי בימי אברהם עדיין לא נתברר ונזדכך חומריות העולם – להיות המשכת אור אין-סוף ב"ה על ידי מעשה המצות גשמיות שנלקחו מתחת ממשלת 'קליפת נוגה', ולא היו [הדברים הגשמיים] יכולין לקבל הארת אין-סוף ב"ה להיות נקרא עליהם שם 'מצות' [מחמת חומריותם וגסותם של הדברים הגשמיים].

עד אחר יציאת מצרים.

בגלות ושיעבוד מצרים נתבררו ונזדככו הדברים הגשמיים שבעולם, ונעשו כלים ראויים "להיות נקרא עליהם שם מצוה", ולקבל בתוכם את גילוי והארת אור אין סוף הנמשך על ידי קיום המצוות, וכפי שיבואר לקמן.

[להבנת הדברים הבאים יש להקדים ולבאר "ענין הטעם לגלות ושיעבוד הקשה שהי' לישראל במצרים קודם מ"ת רד"ו שנה במרירות ועבודה קשה כל כך, ובאמת לא מצינו שום טעם מספיק לזה, דהלא כבר הי' שבועת ה' לאבות שיביאם לארץ ישראל, וא"כ למה הורידם בגלות הקשה כל כך? ואע"פ שאמר לאברהם 'ידוע תדע כי גר יהי' זרעך כו' ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', גם זה עצמו יפלא, למה הוצרך לזה שיעבודו בהם ויענו אותם כל כך? דלא מצינו שום חטא ועון בבני ישראל בהיותם במצרים, אדרבה, היו מצוינים שם בלבושיהם ומאכלם, ושמרו דרך ה' שקיבלו מאבות כמצות מילה וכו"ג, ולא חטאו בע"ז

בנהר נילוס דמצרים, והן ס' רבוא שעבדו בחומר ובלבנים וכל עבודה קשה, לתקן העבודה של דור הפלגה, והן לעשות שם הוי' במה שקיבלו התורה ומצוות בגשמיות, להיות ביחוד אלקים, היפוך הפירוד" (אדמו"ר האמצעי).

100. "ובספרי הקבלה מצינו, שהי' בנשמות הללו דיוצאי מצרים אותן ס' רבוא נשמות שהי' בדור ההפלגה, שאמרו 'נעשה לנו שם' בחי' פירוד כו', ועבדו בחומר ולבנים ברצון וחשק לעשות מגדל, והמה נתתקנו ע"י שנפלו

שמצרים הוא כור הברזל, כמו מצרף לכסף וכור לזהב. והיינו כדי להיות הגו
עד ב סיגים מכסף, שהכור הוא המפריד הסיגים, דהיינו שלא יהיה תערובת פסולת
בכסף וזהב, וכך הוא מצרים, כור הברזל, שזיכך את ישראל על ידי קושי
השעבוד בחומר ובלבנים, להיות נפרד הרע מן הטוב ויתפרדו כל פועלי און,
שעל ידי שהרע עושה פעולות רעות הוא כלה ונאבד, כמ"ש חצי אכלה וגו'

להיות "הגו סיגים מכסף"¹⁰³ [להוציא הפסולת
מן הכסף], שהכור הוא המפריד הסיגים¹⁰⁴,
דהיינו שלא יהיה תערובת פסולת בכסף וזהב.

על-דרך-משל כור גשמי המצרף ומברר את
הכסף ואת הזהב, ועל ידו מתבררים הסיגים
והפסולת מתוך הכסף, והפסולת נבדלת בפני
עצמה.

וכך הוא מצרים 'כור הברזל' – שזיכך את
ישראל על-ידי קושי השעבוד 'בחומר
ובלבנים'¹⁰⁵, להיות נפרד הרע מן הטוב,
ויתפרדו כל פועלי און"¹⁰⁶.

כשם ש'כור הברזל' שורף ומפריד את הפסולת
שבכסף וזהב מן הטוב והמובחר שבהם, כדי
שישארו נקיים וזכים, כך ה' ענין הגלות ושיעבוד
מצרים לנשמות ישראל, שבירר וזיכך אותם מכל
הפסולת והרע שהי' בהם, עד שנפרד הרע מן
הטוב שבהם, ועל ידי זה נעשו כלים ראויים
לקבל את התורה.

[ומבאר כיצד נתברר הרע והקליפות על

ידי השיעבוד:]

שעל-ידי שהרע עושה פעולות רעות הוא כֹּלֵה
ונאבד.

במתן תורה פנים בפנים בפועל ממש דוקא,
כידוע שרוב המצות בכללן ניתנו בארץ ישראל
דוקא.

"וזהו שארז"ל שלשה דברים באו ע"י
יסורים: תורה וארץ ישראל ועולם הבא . . ומה
שאמרו דתורה בא ע"י יסורים, זהו מה שזכו
בני ישראל למ"ת פנים בפנים לקבל המצות
בגשמיות דוקא, זה ה' מוכרח להיות על פי
יסורים קשים בתחילה, שזהו מה שהיו בגלות
מצרים במירדות וכל עבודה קשה בחומר
ולבנים . . ואם לא ה' גלות זה דמצרים רד"ו
שנה בעבודה קשה, לא ה' ביכולתם להתברר
מרע דקליפת נוגה לגמרי, ולא ה' נבדל
הפסולת הגס מן הטוב כלל . . [ו]לא ה' עדיין
באפשר להיות גילוי אלקות למעלה ע"י ענינים
גשמיים דדומם צומח וחי שהמצות נעשו בהן
למטה, כי ה' עדיין גשמיות הרע דנוגה דעשי'
מסתיר ומעלים" (ס' תקס"ה ואדמו"ר האמצעי).

שמצרים הוא 'כור הברזל'.

- כמ"ש¹⁰¹ 'יוציאך ה' מכור הברזל ממצרים',
'ביום הוציא אותם מארץ מצרים מכור הברזל'.

[ותחילה יבאר מהו 'כור הברזל' בפשטות,
ועל פי זה יבאר מדוע נק' מצרים 'כור הברזל':]

כמו "מצרף לכסף, וכור לזהב"¹⁰². והיינו כדי

'הגו' הוא מלשון הוצאה, כלומר, כאשר יוציאו הסיגים
והפסולת מן הכסף אז ייצא ממנו כלי נקי ומזוכך.

104. ראה אגה"ק סימן יב.

105. שמות א, יד.

106. תהלים צב, י.

101. ואתחנן ד, כ. ירמ' יא, ד.

102. משלי יז, ג. (ובמצו"ד שם: "הכסף והזהב, כאשר
ירצו לדעת הטובים המה, וכמה יש בהם מן הסיג
-] פסולת], הנה יקחו מהם במשקל ידוע, וישימו בכור,
והסיג ישרף ותשאר נקי, ובזה יבחן הכל").

103. משלי כה, ד: 'הגו סיגים מכסף ויצא לצורף כלי'.

חיצו כלים כו', וכמשל עלוקה, שכאשר מוצצת דם האדם מיד מתה, וכאשר

ביאור הדברים:

"הנה יש עצה וסגולה ליציאת וביעור הרע ופסולת קשה הזה המזיק ומשחית הכל גם לבחי' הטוב שמעורב בו, והוא, על ידי מה שיניחוהו לרע גמור הזה שיפעול פעולתו הרעה, ובזאת יכלה ויאבד כחו לגמרי, כי אחר שגמר כל פעולתו הרע לא נשאר רק הרע בעצם כמו שהוא, שאז אין לו יניקה וחיות כלל עוד מצד עצמו כלום, כי כבר כלה כח חיותו ברע זה שפעל, ואין לו חיבור ויניקה עוד עם בחי' הטוב כלל, והרי בעצם הוא נחשב כמת, כמ"ש 'והמות והרע', ויפול ממילא וימות, כי מות הוא מעיקרו ושרשו – רק חיותו וקיומו אינו בא לו אלא מצד פעולתו בשעה שהוא פועל הרע, אבל לאחר שגמר פעולתו אין לו קיום וחיות כלל עוד מצד עצמו, וממילא ימות ויאבד לגמרי.

"וכך הוא בכל חלקי הרע שבדומם צומח וחי ואדם, שבגמר פעולתו הרע יאבדו, וכמו איש דמים ורוצח וכה"ג, שכל חיותו לפעול הרע, כמו 'על חרבך תחי'¹⁰⁷, שאחר שיפעול רעתו אין לו חיות כלל, וכמ"ש 'תמות רשע רעה', שהרעה עצמו שעושה תמותת אותו, מטעם הנ"ל" (אדמו"ר האמצעי).

כמ"ש¹⁰⁸ "חַיִּי אֶכְלָה [בָּם]" וגו', 'חַיִּי פְּלִים'¹⁰⁹ כו'.

על דרך המבואר לעיל בענין בירור הרע למטה, "כך יובן למעלה, בכל שלוחי הדין הקשה

לענוש בפועל ממש ביסורי מות, כמו הביטושין גדולים בבני חיי ומזוני, שנק' מקטרגים רעים, רצוצא לאלקאה ממש, שהן מבחי' פסולת גבורות העליונות דקדושה . . והיינו כל הצרות ולחץ, ואף כמוות וכליון, כמו שמדות רבים שהי' עד הנה, הכל נק' גבורות קשות דקללות שבתורה, שנמסרו לידי שלוחים רעים פועלי הדין הקשה, שזהו חיותם ממש.

"והוא מה שכתוב 'חַיִּי אֶכְלָה בָּם', פ"י חיצים ממש, שהן צ"ח קללות, שהן חיצו מות ויסורים קשים ומרים כמות שנשלח ע"י המקטרגים עליונים שנק' חיצים ממש, כמו 'חץ יעוף יומם', ואומר [הכתוב] שכל החיצים שנשלחו ע"י המקטרגים קשים שלוחי הדין אכלה בם בישראל בהיותם בגלות בצרות רבות, וכשיכלו כל הרעות יוגמר פעולתם, [ו]אז 'חַיִּי כְּלִין', שכלין ונאבדו מאליהן מטעם הנ"ל. אבל הן [ישראל עצמן] אינן כלין, וכמ"ש לא מאסתים כו' ולכלותם כו', כי כל הרעות הללו הוא רק לבער ולהוציא כל בחי' הרע הגמור שמעורב בטוב, שיצא לחוץ לאיבוד וכליון, לפי שאין לו תיקון ובירור כלל, ואין איבודו רק ע"י גמר פעולתו, שיפול כל הרעה שלו בדין קשה" (אדמו"ר האמצעי).

וכמשל עלוקה¹¹⁰, שכאשר מוצצת דם האדם מיד מתה.

"ודבר זה אנו רואים בחוש מן העלוקה שהיא מושכת הפסולת הדם, שמיד שתתמלא ממנו

לפעול רעה. וכך יש גם בחכמים רק להרע ולהטיב לא ידעו, או שידון הכל לחוב בלבד" (אדמו"ר האמצעי שם).

108. דברים לב, כג.

109. סוטה ט, א.

110. ראה עבודה זרה יב, ב. וראה גם תו"א ה, ד.

107. "וכך כל רשעי ארץ שרודפים ויורדים לחיי ריעיהם בנפש וגוף, וזה חיותם ממש (כמו שיש בטבע אנשים רבים שחשקם ותשוקתם ותאוותם להכות ולייסר בשוטים לאיש החוטא, שגם שמלביש הדבר בקדושה לשם שמים לענוש החוטא, אבל זהו רק מצד הטבע של הרע בעצם

נזדככו ישראל נזדכך גם כן העולם וגשמיותו וחומריותו, כי כל העולם תלוי בישראל, וכמ"ש גם את העולם נתן בלבם, ואזי נתבררו גם כן מצות מעשיות להיות נקראות בשם מצות שבהם, ועל ידם תהיינה המשכת אור אין סוף ב"ה, גם באכילת קרבנות והקרבת מנחה סלת שמצומח, הוא אשה ריח ניחוח להוי"ה^א.

נזדכך גם כן העולם וגשמיותו וחומריותו¹¹¹.

כי כל העולם תלוי בישראל, וכמ"ש¹¹² "גם את העולם נתן בלבם".

וזה לא יפלא איך נתבררו מגשמיותם כל חלקי דומם-צומח-חי שיש בכל העולם – על ידי הברירה שנתבררו בני ישראל לבד בגלות מצרים כו', דהלא ידוע מה שכתוב 'גם את העולם נתן בלבם' כו', פירוש: 'העולם' הן חלקי ד' יסודות דאש-רוח-מים-עפר, שנקראו 'העולם' כידוע, ונתנם בלבם דכנסת ישראל, שע"י ברירה דישאל, אז במילא כל העולם כולו מתברר, כי כל חלקי העולם כלולים בהם¹¹³ (תקס"ה).

ואזי – כאשר נתברר ונזדכך העולם מגשמיותו וחומריותו – נתבררו גם כן מצות מעשיות להיות נקראות בשם 'מצות' – [היינו] שבהם ועל-ידם תהיינה המשכת אור אין-סוף ב"ה.

גם באכילת קרבנות והקרבת מנחה סלת שמצומח – הוא "אשה ריח ניחוח להוי"ה"^א.

והיגמר כל פעולתה תפול ותמות מפסולת זה עצמו. וכמו כן נקראו האבדון ושאל וגיהנום וכה"ג בשם העלוקה, כמ"ש (משלי ל, טו) 'לעלוקה שתי בנות כו' הב' וכשגומרים פעולתם אין להם אור וחיות כלל" (שם).

וכדבר הזה ה' במצרים, שעל ידי פעולתם הרעה שפעלו המצרים בבני ישראל, נתבררו ומתו, כי כבר לא היתה להם זכות קיום, ולכן טבעו כולם בים סוף אחרי גמר פעולתם, כמשל העלוקה הנ"ל. וזהו תיקון וברירה של הטוב הנשאר, שהוא נקי ומזוכך מכל סיג ופסולת הרע.

[עד כאן נתבאר שבני ישראל נתבררו

ונזדככו על ידי קושי השיעבוד במצרים, וכעת הולך ומבאר שגם העולם כולו נתברר ונזדכך על ידי גלות ושיעבוד מצרים, ונעשה ראוי לקבל בתוכו גילוי אור אין-סוף ב"ה על ידי קיום המצוות, ולהיות הדברים הגשמיים עצמם נקראים בשם 'מצוות':]

ובאשר נזדככו ישראל [על ידי שיעבוד מצרים],

הנהגות צמח צדק

א. ואף שגם האבות הקריבו גם כן קרבנות, מכל מקום לא הקריבו אלא עולות, ולא זבחים הנאכלים, ולא מנחות שמצומח.

וכמו החמץ בפסח, ואחר מ"ת יוכל קליפת נוגה להתברר ולהתעלות (אור התורה).

112. קהלת ג, יא. וראה גם אבות דרבי נתן פל"א: "האדם הוא עולם קטן".

113. באור התורה מעתיק כאן מלשון התניא פרק ל"ז, וז"ל: "ועל ידי זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה, שהיא כללות החיות של עולם הזה הגשמי והחומרי", וימאחר שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהי

111. "שאף שעדיין הרי ההשפעה נמשך ע"י קליפת נוגה, מכל מקום נפרדה מג' קליפות הטמאות, ולכן תוכל להתברר ולהתעלות. וכמו חמץ הוא אסור בפסח – ובשבועות מביאים שתי הלחם מחמץ דוקא, אלא כי בפסח שהוא יציאת מצרים קודם מ"ת – לא יוכל החמץ עדיין להתברר ולהתעלות כלל, ובשבועות [שהוא זמן] מתן תורה – בחכמ"ה אתברירו – יוכל החמץ להתעלות, וכך יובן לפי זה שקליפת נוגה קודם מ"ת לא יכלה להתברר כלל,

ועם כל הנ"ל יובנו כמה קושיות המבוארים בספרים, כגון למה נשא יעקב ב' אחיות ועמרם נשא דודתו. וכמו שהיה מצרים כור הברזל להיות על ידי זה

בס' רבוא נשמות ישראל בקושי השיעבוד בגלות מצרים, שהרי אומר באברהם 'ויעל אברם ממצרים' וגו', שממנו ה' כח ועוז שיוכלו בני ישראל לצאת מנ' שערי טומאה של מצרים, וכן גם במצוות עשה שציוה לבניו ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט, ולמה לא יהי קרבן אברהם אבינו ועבודה שלו כקרבנות ומצות שלנו שיכולים לעלות למעלה, ואין אפשר לומר שעל ידי בירור הרע של נשמות ישראל בגופים שלהם בגלות מצרים נעשה עולם הזה יותר מוכן לקבלת התורה ומצוות להיות בדומה לעולם העליון.

"אך הענין הוא, כידוע במה שכתוב 'ואת העולם נתן בלבם', ואת 'העלם' כתיב, היינו בחי' הד' יסודות גשמיים הכלולים בעולם נתן בלב האדם, לפי שדומה לעליון ממש, שעל ידי בירור דכנסת ישראל דוקא שנק' אדם בדומה לאדם העליון כל העולם כולו מתברר, משא"כ על ידי זולתם, אפילו על ידי האבות כידוע, וע"כ לא נמשך בזה העולם יחוד תורה ומצוות רק על ידי ישראל דוקא" (אדמו"ר האמצעי).

ועם כל הנ"ל יובנו כמה קושיות המבוארים בספרים, כגון: למה נשא יעקב ב' אחיות¹¹⁴, ועמרם נשא דודתו¹¹⁵.

114. ראה בראשית רבה פ"ד, יג. רש"י ויצא לא, מג. בלבד האורה תירץ שהי' להן דין גיורות. ונתבאר בארוכה בשיחת ש"פ תולדות וש"פ מקץ תשכ"ח. וראה רמב"ן בפירושו על התורה בראשית כו, ה. ובש"ת הרשב"א ח"א סי' צד.

115. ראה שמות ו, כ. וראה רמב"ן וש"ת הרשב"א הנ"ל. ועיין בלקח טוב שמות ו, כ דודתו מן האב. ראה סנהדרין נח, ב שבן נח מותר בקרובותיו מן האב, ולא מן האם. ובארוכה בשיחת ש"פ שמות תשכ"ח.

- על פי כל הנ"ל תתורץ הקושיא האמורה – למה לא ניתנה התורה לאברהם בגשמיות, מאחר שהיתה לו מעלת 'הלוך ונסוע' כו'.

דהנה, אף על פי שמעלת 'הלוך ונסוע' כו' היא כמו מעלת התורה ממש (בחינת אש ומים, רצוא ושוב כנ"ל), עם כל זה, לא היתה לו אפשרות לקיים המצוות בעניינים גשמיים, אלא קיים אותן ברוחניות כו', לפי שקודם יציאת מצרים לא היו יכולים גשמיות הקרבנות להיות ל'ריח ניחוח להוי"ה' למעלה, וגשמיות הצמר והקלף דציצית ותפילין לא היו פועלים להיות המשכת אלקות על-ידך, כנ"ל. והטעם מבואר למעלה, לפי שקודם קושי השעבוד בגלות מצרים, הדומם-צומח-חי היו מגושמים עדיין בבחינת הרע דנוגה, ורק אחר שנעשה צירוף ובירור בישראל, נתבררו גם כל חלקי דומם-צומח-חי ונזדככו, עד שהמצוות הנעשות בהם יכולים לעלות למעלה ממש, כמ"ש בקרבנות 'לחמי לאשי ריח ניחוחי' כו'. ולכך, לא ניתנה התורה לאברהם בגשמיות (ע"פ תקס"ה).

[אך לכאורה עדיין אין זה מיושב, דודאי על ידי האבות שהן המרכבה ממש ה' העולם צריך להזדכך יותר מעל ידי הזדככות החומר

מרכבה קדושה לה', אזי גם כללות החיות של עולם הזה – שהיא קליפת נוגה עכשיו – תצא אז מטומאתה וחלאתה, ותעלה לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו, "כי כללות ישראל שהם ששים רבוא נשמות פרטיות הם כללות החיות של כללות העולם, כי בשבילם נברא, וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם, התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתו, דהיינו במה שמשמש מעולם הזה לצורך גופו ונפשו החיונית לעבודת ה', כגון אכילה ושתייה ודומיהם ודירה וכל כלי תשמישיו".

מתן תורה, כך גלות אדום הוא כור הברזל להיות על ידי זה ימות המשיח, שהרי המצות אינן בטלות לימות המשיח לכולי עלמא, והמצות יודככו יותר בבחינת פנימיות, וכמ"ש ומלאה הארץ דעה. וכן בפרט כל אדם היסורים שלו

על-ידי-זה כמו שהוא למעלה כו', ולא הי' בזה איסור כלל בזה העולם (ע"פ תקס"ה)¹¹⁶.

[ועתה מוסיף רבינו ומבאר, שכשם שהמטרה בגלות מצרים היתה כדי לברר ולזכך את העולם ושבני ישראל יהיו ראויים לקבלת התורה, כך כל שאר הגלויות הם כדי שהעולם יזדכך ויתברר ויהי ראוי לקבל את גילוי התורה שיהי' בזמן ביאת המשיח:]

וכמו שהיה מצרים 'כור הברזל' להיות על-ידי-זה מתן תורה, כך גלות אדום [שאנו נמצאים בה עכשיו] הוא 'כור הברזל' להיות על-ידי-זה ימות המשיח, שהרי 'המצות אינן בטלות לימות המשיח' לכולי עלמא, והמצות יודככו יותר בבחינת פנימיות, וכמ"ש¹¹⁷ "ומלאה הארץ דעה [את הוי"]".

עם האמור לעיל יובן הטעם לגלות הזה האחרון:

"כי הנה ידוע ש'בעולם הבא' יש מאן דאמר ש'מצות בטילות' – לפי שעולם הבא הוא עולם ברור, ואין צריך לבירורים ולעבודה כלל, אלא כשבת, שנק' מנוחה לחיי העולמים – אבל ב'ימות המשיח' לא יהיו בטילות המצוות לכולי עלמא¹¹⁸,

הנה ידועה הקושיא: למה נשא יעקב שתי אחיות? ואף-על-פי שעדיין לא ניתנה התורה לאבות בגשמיות, מכל-מקום ברוחניות עכ"פ קיימו אותה כנ"ל, וענין הרוחניות של התורה היינו כמו שהתורה היא למעלה בעולם האצילות, וגם שם שתי אחיות אסורות על פי התורה, כפי שהיא שם.

אך על פי הטעם הנ"ל – שעד שעבוד מצרים לא הי' העולם הגשמי מבורר ומזוכך – מתורץ, דהגם שלמעלה באצילות היו ב' אחיות אסורות, אבל למטה בעולם הזה לא הי' כן, כי העולם הזה עדיין לא הי' מוכן לקבלת התורה, מפני יניקת הרע דנוגה כנ"ל (שלא היה מבורר ומזוכך עדיין להיות בו המשכת אלקות למטה), ולא הי' העולם שלמטה שוה לעולם שלמעלה לענין קבלת מעשה המצוות, ולכך נשא יעקב ב' אחיות, ולא הי' בזה איסור כלל, אף על פי שבעולם העליון הדבר כבר הי' אסור.

ומזה הטעם גם כן יתורץ מה שנשא עמרם את דודתו, אף על פי שדודתו למעלה אסורה, אבל להיות כי בעולם הזה הגשמי עדיין לא היתה דודתו ערוה עליו כלל למטה – להיות הפגם

¹¹⁶. וגם בזה הטעם מיושב עוד, מה שנשא עמרם דודתו קודם קושי השעבוד דמצרים דוקא, כי הרי התחלת השעבוד הי' מיד שנולדה מרים כו', והוא, לפי שכאשר הי' צריך להיות לידת משה, שהוא אור התורה, כמ"ש 'ותרא אותו כי טוב הוא' כו', על כן קדם לזה בסמוך הגזירה הקשה, כמ"ש 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', ואחר כך כשהגיע סמוך ממש לעת זמן קבלת התורה ע"י משה, אזי התחיל קושי השעבוד ביותר, והוא מה שכתוב 'וימררו את חייהם' כו', וכל זה מטעם הנ"ל – מפני שהיה צריך להבדיל הרע ולהפרידו, כדי שיהי' העולם מיוסד

למטה כמו למעלה כו', וזה אי-אפשר כי אם על ידי קושי השעבוד מטעם הנ"ל – מפני שעל-ידי-זה נתבררו ונודככו להיות דומה למטה כמו למעלה כו'. אבל קודם קושי השעבוד נשא עמרם דודתו כו', לפי שהמטה לא הי' ראוי לקבל האמת כמו שהוא למעלה, ולכן עדיין לא הי' אסור (תקס"ה).

¹¹⁷. ישעי' יא, ט.

¹¹⁸. "רק שלא יהי' בדרך בירור הרע, כי הכל יהי' בהזדככות החומר בתכלית (כבהמות שהי' קודם החטא דעץ הדעת שהקריב אדם הראשון, וכן בחי' צומח

ומצוות' שיתגלו למשיח ודורו, כי מלאה כל הארץ דעה את ה', וכתוב 'כולם ידעו אותי', כי יהיו בהזדככות החומר בתכלית – הנה ודאי לא אפשר להיות כל זה כי אם בהקדים תחילה יסורים והצרות וביטויים גדולים, בין בגשמיות – בגופים ובעול ובלחץ ודוחק שנקרא כור העוני, שהוא יותר קשה מן כור הברזל של גלות מצרים, ובין ברוחניות – בריבוי המקטרגים הנעשים למעלה ולמטה, וכנראה בחוש שעיקר ענין הגלות האחרון אינו רק טמטום הלב והמוח לגמרי, מצוק העתים דפרנסה וכה"ג, עד שיחוגו וינועו, וכ'שה פזורה ישראל' בד' רוחות העולם, שזהו ענין פיזור הנפש בתכלית, שהוא כמו כף הקלע ממש, שאינו רק לבער ולהסיר כל הרע הנדבק בנשמות ישראל אפילו בהעלם.

"וזהו הטעם באמת לענין אריכות הגלות דעכשיו כל כך יותר מגליות שקדמו, שירידה [זו היא] לצורך עלי' גדולה ביותר, כמ"ש 'גם עליה', ו'גם' זה לרבות לעלי' השלישית בתחיית המתים ועולם הבא, כמ"ש 'ביום השלישי יקימנו ונחיה' לפני' ממש, שיהי' אז דווקא עיקר ענין תורה ומצוות כמו שהן למעלה ממש" (אדמו"ר האמצעי).

[ומוסיף עוד, שכשם שהוא בגלות ושיעבוד

של בני ישראל בכלל, כך הוא גם בגלות ושיעבוד של כל אחד ואחד מישראל בפרט:]

עבודות המקדש הזה, כמו שאמרו ביומא גבי בגדי כהונה 'כיצד מלבישן לע"ל יבא משה' כו'), אלא שיהיו במדרגה ובחי' עליונה הרבה יותר מימות המשיח (והיינו יותר נעלה מרוחניות דגן עדן הארץ כאדם הראשון קודם החטא), והוא בבחי' גן עדן דעכשיו ויותר מזה, כי הגופים יחיו מחיי אור אין סוף ממש, במעלה עליונה יותר ממה שנפח באפיו" (שם).

ואדרבה, אז דווקא יהי' עיקר שלימות מעשה המצות, כמו שאנו אומרים 'ושם נעשה כמצות רצוניך', ושם דווקא', וכמאמר 'הלכתא למשיחא'. ולא ברוחניות לבד, אלא בגשמיות כמצות שלנו ממש¹¹⁹.

"והנה מטעם זה יובן כל אריכות הגלות דעכשיו, שנתארך כל כך (יותר מח"י מאות שנה) עד גלות האחרון שנקרא עקבות משיחא, וברוב הדורות הראשונים בימי התנאים ואמוראים אחרי החורבן ועשרה הרוגי מלכות – היו צרות ושמדות גדולות, עד גזירות תנ"ו וגירוש רנ"ב (והיו גזירות ת"ח וכמה צרות רבות כידוע), וזה פלא גדול ביותר, שבודאי כבר נפרעו ישראל מכל עוונות הראשונים בחורבן בית ראשון ובית שני וכל הצרות שהיו אז, ולמה נתארך משך גלותם כל כך (ורוב ההמון ככולו לא יצאו מעיקר תורה ומצוות בכל המצות בכל פרטיהן ממש).

"אך הענין הוא מטעם הנ"ל, דכמו שהיתה קבלת התורה ומצוות בגשמיות בסור מרע ועשה טוב במ"ת על ידי משה ע"י יסורים קשים ומרים דגלות מצרים והילוכם במדבר בצמא ורעב – לבטש הרע שבקרבם כדי לזככם ביותר, מזה יובן בדרך ק"ו גדול שבשביל קבלת התורה ומצוות בימות המשיח – שיהי' אז בשלימות האמיתי יותר, והוא קבלת התורה ומצוות בבחי' הפנימיות, בסודות התורה, ונקרא 'טעמי תורה

ידומם שבגן עדן שנקרא 'גן אלקים' ממש), כי יהי' הזדככות כל חלקי דומם צומח חי ומדבר בימות המשיח כגן עדן הארץ דעכשיו".

119. "ואף גם בעולם הבא ותחיית המתים יש פלוגתא בגמ' אם מצוות בטילות אם לאו (ראה נדה סא, ב. וראה תניא פרק לו בהגה"ה. אגרת הקודש סימן כו. ועוד), ויש מאן דאמר שגם אז אין המצוות בטילות (כי הרי יהי' אז בנין בהמ"ק נצחי, ויהיו אהרן ובניו כהנים ויעבדו

לזכך מצותיו אשר יעשה אותם האדם, שיהיו מתוקנים, להיות עולה ונכלל באור אין סוף ב"ה.

ובן בפרט, כל אדם – היסורים שלו [הם כדי] לזכך מצותיו¹²⁰ 'אשר יעשה אותם האדם', שיהיו מתוקנים, להיות עולה ונכלל באור אין סוף ב"ה.

"על דרך הנ"ל בענין הגלות הראשון והאחרון בכל[לות] נשמות ישראל, שכדי לבוא לקבלת התורה ומצוות בגשמיות וברוחניות במעלה העליונה ביותר צריך להיות דווקא על ידי יסורים וביטויים גדולים, כך יובן ג"כ בדרך פרט בכל אחד ואחד מישראל ממש. שהרי כל אחד מישראל צריך לבא למטה בעולם הזה בגוף גשמי לקיים התורה ומצוות בגשמיות דוקא – כל אחד ואחד לפי מדריגתו ושרשו למעלה – כי המעשה הוא העיקר, ובזה יתקן לשרש נפש רוח נשמה שלו למעלה ברוחניות, ועל כן צריך כל אדם לבוא בכמה גלגולים רבים מאוד עד שיקיים כל התורה ומצוות, שיהי' בציור אדם ברמ"ח אברים בשלימות, ואם חיסר מצוה אחת חסר אבר אחד¹²¹.

"אך הנה הרי המצוות שלנו בזמן הזה מלוכשים בדברים וענינים גשמיים מדומים צומח וחי, ובעשי' גשמיות על ידי הגוף הגשמי שלא נתברר עדיין בתכלית כמו שיהי' לעתיד לבוא, וגם נפש הבהמית של האדם המקיים המצוות מעורב ברע הרבה כידוע, ולכן, כדי שכל מצוה

ומצוה שיעשה האדם בגופו בעולם הזה – כתפילין בראשו וציצית בבגדו וכהאי גוונא – יהי' מתוקן ומבורר ויופשט מן לבוש ההגשמה של קליפת נוגה דעשי' עד שיוכל לעלות למעלה ממש להיות נקרא בשם מצות הוי' ממש, להיות מוסיף אור באורות וכלים דאצי', להאיר שם הוי' מחדש – ואף שלא על ידי אהבה ויראה אמיתית במסירת נפש, רק לצאת ידי חובתו לבד בעול מלכות שמים פשוטים – אי אפשר להיות זאת כי אם על ידי יסורים וביטויים בתחלה, לזכך הגוף החומרי מכל סיג ופסולת גם ודק גם ברוחניות, ע"י יסורים קשים מאד, שמכניעים ומתישים כח הסט"א שבגוף, וע"י פיזור הנפש בעמל ולחץ ודחק וכה"ג. וכשם שנתבאר לעיל ביסורין שבכללות נשמות ישראל בגלות הראשון והאחרון, כך הוא ממש בדרך פרט בכל אחד ואחד מישראל בשביל מעשה המצוות שלו כל ימי חייו, שיעשו פירות למעלה ולמטה לפי מדריגתו ושרש נפש רוח נשמה שלו – צריך שיקבל יסורים הרבה בביטויים רבים ושונים בגוף ובנפש וברכוש – שזהו בבני חיי ומזוני בכלל ובפרט, כדי למרק ולזכך כל מעשה הגשמי דתורה ומצוות שלו, שיהי' גילוי אלקות ממש במצוות שלו"¹²² (אדמו"ר האמצעי).

בתורה ומצוות בפועל ממש, אפילו פושעי ישראל כידוע" (שם).

122. "ושיהיו עולין למעלה כמו שהן בבחי' פנימיות ה'כתר' שלמעלה, שנק' תר"ך עמודי אור, שיהי' מזה העולם הבא דווקא, כנ"ל בכללות נשמות ישראל" (שם).

120. מובא באוה"ת חנוכה כרך ה תתקעה, א. עיין שם. ושם הלשון הוא: "לזכך מדותיו".

121. "ובכל מצוה ומצוה שעושה בעולם הזה דוקא נעשה יחודא עילאה דקוב"ה ושכינתו, ומוסיף אור חדש בעולם האצילות, ומזה יהי' העולם הבא. שלכן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, לפי ש'עמך כולם צדיקים'

ונחזור לעניננו, שנתנית התורה בבחינת אש ומים למטה, שעל ידי זה יהיה הלך ונסוע כנ"ל. אך, איך יהיו שני הפכים אש ומים, ואין המים מכבין בו, ועל זה נאמר עושה שלום במרומו, שהשלום הוא כולל ב' הפכים, והוא המחבר שניהם לפי שהוא גדול משניהם, והם בטלים ונכללים בו.

פרק ח

התוכן הפנימי של קול השופר היוצא מן המיצר והולך ומתרחב

יחד?

ו'שוב' הם הפכיים זה מזה ואיך יתחברו שניהם

[והנה, מבואר לעיל (פרק ד') שיש התכללות מים באש והתכללות אש במים, ויש אש שהיא גבוהה ממים ואין המים מכבין אותה, ולאידך יש מים שהם גבוהים מאש, וכך יש בחי' 'שוב' אחר ה'רצוא' – כמים שמכבין את האש, ויש 'רצוא' אחר ה'שוב' – כאש הגבוהה ממים. אמנם, מכל מקום זה גופא צריך ביאור, כי סוף סוף האש והמים הם הפכיים זה מזה וכיצד יתחברו שניהם יחד?

אלא בהכרח לומר שיש בחי' ממוצע שהוא גבוה מאש וממים גם יחד, ועל ידו יוכל להיות חיבור והתכללות מים באש ואש במים, ובחי' ממוצע זה הוא נבדל לגמרי ממהות אש ומים, ולכן יוכל לעשות חיבור והתכללות ביניהם.

וזהו שהולך ומבאר:

ועל זה נאמר "עושה שלום במרומו".

ופירושו חז"ל שהקב"ה עושה שלום בצבא מרום, בין המלאכים שהם בבחינת אש' ובין המלאכים שהם בבחינת מים'. ועל דרך זה גם בתורה ומצוות כפי שירדו למטה, הקב"ה עושה שלום בין בחי' אש' ובחי' מים' שבהם כדי שיוכלו להתחבר יחד, וה'מים' לא יכבו את ה'אש'.

[ותוכן ענין השלום (הן למעלה במלאכים וחיות הקודש והן למטה בתורה ומצוות) הוא –

שהשלום הוא כולל ב' הפכים, והוא המחבר שניהם, לפי שהוא גדול משניהם, והם בטלים ונכללים בו.

[בפרק זה חוזר רבינו להמבואר לעיל (פרק ה') שנתנית התורה למטה בגשמיות היתה בבחינת אש' ו'מים' כדי שכל אחד מ ישראל יוכל להגיע בעבודתו לבחי' רצוא' ו'שוב' (הלך ו'נסוע'), ויבאר כיצד יוכלו להתחבר יחד שני דברים הפכיים כ'אש' ו'מים' על ידי בחינת 'עושה שלום במרומו'].

ונחזור לעניננו, שנתנית התורה בבחינת אש' ו'מים' למטה [היתה – כדי] שעל ידי זה יהיה [בכל אדם מ ישראל בחי'] 'הלך ונסוע' [על דרך שהי' אצל אברהם אבינו בעבודתו הרוחנית], כנ"ל.

אך, איך יהיו שני הפכים, אש ומים, ואין המים מכבין [את האש] בו'?

לכאורה יש להבין: כיצד יתכן שהתורה והמצוות יהיו כלולות מאש ומים (רצוא' ו'שוב') יחד, והרי האש והמים הם הפכיים זה מזה, וטבע המים לכבות את האש, ואיך יתחברו שניהם יחד בתורה אחת ובמצוה אחת, ואעפ"כ אין ה'מים' ('שוב') מכבין את ה'אש' ('רצוא') אלא מיד אחרי ה'שוב' חוזר ומתעורר ב'רצוא'?

וכמו כן יש לתמוה על המבואר לעיל שעליית אברהם אבינו היתה באופן של 'הלך ונסוע' – רצוא' ו'שוב' – וכן היא עליית המלאכים העליונים וחיות הקודש, והרי אש' ו'מים' (רצוא'

וזהו בחינת קול השופר, כי שופר תוקעין אותו מפיו הקצר, והקול יוצא ומתרחב ויוצא בסופו במקום הרחב. ועל זה נאמר מן המצר קראתי יה ענני

ביאור הענין (ע"פ אדמו"ר האמצעי):

ענין השלום בין שני הפכיים בא רק על ידי בחי' ממוצע ביניהם, כי זהו כלל בכל מקום ששני דברים הפכיים מתחברים יחד רק על ידי בחי' ממוצע ביניהם, ובהכרח לומר שהממוצע הוא גבוה ונעלה משניהם יחד ולכך יוכלו בו כאחד. וכמו שני תלמידים שהן מחולקים בב' דעות הפכיות כחסד וגבורה, זה אוסר וזה מתיר, הנה כאשר באו לפני רבן שהוא גבוה בערך משניהם, יוכלו כאחד ויהי' שלום ביניהם, לפי שלגבי השכל והחכמה הנעלית של רבן גמליאל, כל אחד משני התלמידים מתבטל מדעתו והשגתו לגמרי. וכן שני שרים גדולים שהן מנגידים והפכים זה לזה, הנה כאשר יעמדו לפני המלך המרומם ונשגב בערך משניהם יתבטלו ממציותם וישותם לגמרי, ויהי' ביניהם שלום ואחדות.

וכך הוא ענין 'עושה שלום במרומיו', בין גבריאל שר של אש ומיכאל שר של מים¹²³ – הגם שהם מנגידים זה לזה בתכלית, הנה כשהם 'עומדים' מול מקורם האלקי המהווה אותם מאין ליש, הרי הם מתבטלים לגמרי וממילא נעשה שלום ביניהן ואין מכבים זה את זה כלל¹²⁴.

וכך הוא גם לענין חיבור 'אש' ו'מים' שבתורה, שיש בחי' ממוצע המחבר את החסד ('מים') וגבורה ('אש') שבתורה, והוא השורש הראשון של התורה כפי שהוא במהות ועצמות א"ס ב"ה ממש, שלגביו מתבטלים הגדרים והחילוקים של חסד וגבורה ואש ומים שבתורה

ומצוות, וכנ"ל בענין השלום בין מיכאל וגבריאל שאין מכבים זה את זה לפי שמתבטלים לגמרי לגבי הקב"ה עצמו, להיותו נבדל בערך משניהם, וכך גם ההתכללות של שתי הבחינות ההפכיות דחסד וגבורה במקור התורה ומצוות, היא מצד ביטולם לעצמות א"ס ממש שלמעלה מהתורה.

וזהו בחינת קול השופר.

על פי האמור בענין השלום שנתגלה במתן תורה, יובן מה שהקשה בתחילה המאמר – מדוע הי' קול השופר בשעת מתן תורה, כי דוקא על ידו נמשך ונתגלה בחי' השלום בין ב' ההפכים דאש ומים שבתורה, וכפי שיבאר בסמוך.

[ובהקדים: לכל דבר בעולם הזה הגשמי יש מקור ושורש למעלה, בעולמות העליונים, והתכונות שלו כאשר יורד ומשתלשל למטה הם בהתאם לשורשו למעלה. למשל, המים משתלשלים מבחי' חסד דאצילות, וכשם שחסד דאצילות ענינו השפעה וגילוי מלמעלה למטה כך טבע המים לרדת מלמעלה למטה. וכך הוא גם בנוגע לשופר, שהתכונה של קול השופר למטה היא בהתאם לתוכן וענין שורש השופר למעלה.

וכפי שהולך ומבאר:]

כי שופר תוקעין אותו מפיו הקצר, והקול יוצא ומתרחב, ויוצא בסופו במקום הרחב.

ציידו האחד של השופר הוא צר ו'קצר', והולך ומתרחב מעט מעט עד שבציידו השני הוא רחב

נושאים את הכסא, לפי שמתבטלים ממציותם לגמרי מצד אור האלקי המאיר עליהם שנבדל בערך מהם, והוא מקורם האמיתי" (שם).

123. ראה גם תניא אגרת הקודש סימן יב.

124. "וזהו ג"כ טעם לבחי' ביטול דמרכבה בכללה לגבי הרכוב, שהוא דמות כמראה אדם העליון, אע"פ שהן שני הפכים כאר' ושור, ואדרבה, משתתפים יחד להיות

במרחב יה, פירוש מן המיצר, מקום צר שאינו מושג, ולית מחשבה תפיסא ביה, שהוא למעלה מכל ההשגות, והוא ענין שופר שפרו מעשיכם, ממשיך

מאד, מבחי' מקור התענוגים', היינו ממהותו ועצמותו ית' שהוא פשוט בתכלית הפשיטות ואין בו כל גדר וציור, והיות שההמשכה והגילוי אלקות של מתן תורה היתה ממהותו ועצמותו ית' ממש, שהוא למעלה מכל התענוגים, לכן הי' במתן תורה קול שופר.

וזהו הטעם שהתקיעה בשופר היא ממקום צר דוקא ('מן המיצר'), כי קול שופר מורה על המשכה ממהות ועצמות אין סוף ב"ה שהוא 'מקום צר' שאינו מושג והוא למעלה מעלה מגדר הבנה והשגה, כמאמר אליהו 'לית מחשבה תפיסא ב' כלל', שאין שייך בו שום ענין של השגה ותפיסא, ולכן הקול היוצא מן השופר נמשך דרך מקום 'צר' דוקא, להורות על דבר שאינו מושג ומובן, היפך ענין ההתרחבות וההתפשטות הבאה על ידי הבנה והשגה¹²⁵.

[ועוד ענין בזה שהקול יוצא ממקום צר – היות שהוא המשכה ממהותו ועצמותו ית' שלמעלה מגדר הבנה והשגה, לכן צריכה ההמשכה מבחי' זו להיות באופן של צמצום והעלם, כי רק על ידי זה יכולה להיות המשכה של בחינה זו למטה¹²⁷, ואילו היתה ההמשכה באופן של הרחבה והתפשטות, היו המקבלים מתבטלים לגמרי מחמת ריבוי האור והגילוי, ולא היתה להם שום אפשרות לקבלו, ורק על ידי

הרבה, ותוקעים בצידו הצר, על ידי שמכניסים ומצמצמים בתוכו את הבל הפה, והקול נדחק בכח הצמצום והכיווץ הזה לצידו השני, עד שיוצא לחוץ בצידו הרחב בהרחבה והתפשטות. וככל שהמיצר והצמצום בתחילה הוא בכח יותר, כך הקול יוצא לבסוף בהתפשטות והרחבה גדולה יותר כידוע, כמו בכל מקום שיש מיצר ועיכוב בתחילה שדוקא מזה באה אחר כך תוספת התפשטות והרחבה (ע"פ אדמו"ר האמצעי).

ועל זה נאמר "מן המצר קראתי יה, ענני במרחב יה"¹²⁵.

על ענין זה בתקיעת שופר – שתוקעין מצדו הצר והקול יוצא מצדו הרחב – רומז הכתוב (שנהוג לאמרו לפני התקיעות) 'מן המצר קראתי י"ה, ענני במרחב י"ה'. כלומר, ה'תקיעה' והקריאה של האדם אל ה' היא 'מן המצר', ויציאת הקול, המענה של ה', היא 'במרחב'.

פירוש 'מן המיצר' – מקום צר שאינו מושג, ולית מחשבה תפיסא ביה, שהוא למעלה מכל ההשגות.

להבנת הדברים יש להקדים את המבואר לעיל (פרק א') שקול השופר, קול פשוט שאין בו שום תענוג לנפש השומע, מורה על המשכה נעלית

ועל דרך ה'כתר' שלמעלה מה'חכמה' להיותו נעלם יותר אין שום אות המורה עליו, זולת שנרמז בקוצו של יו"ד, כמ"ש [בלקוטי תורה] בבאיור ע"פ ולא אבה ב' כי תצא, שזהו רק על דרך רמזיה כו'. וזהו ענין פירוש 'מקום צר', שאינו מושג, ולכן אינו נתפס בשום אות".
127. "כדרך כל המשכה ממשפיע למקבל שבאין ערוך, שבתחילת ההמשכה על המשפיע לצמצם ולהעלים את ההשפעה בנקודה קצרה" (אור התורה).

125. תהלים קיח, ה.
126. ובהגהות הצמח צדק באור התורה כתב על זה: "פירוש, כמו ה'יו"ד דשם [הו"י] הוא קטן וצר מאות הה"א, ש[אות] הה"א יש בו אורך ורחב משא"כ ה'יו"ד, והרי ה'יו"ד גבוה יותר, ולכן ב'יו"ד נברא עוה"ב ובה"א נברא עוה"ז. אלא דהיא הנותנת, שלפי שהוא עליון יותר ולמעלה מכל ההשגה [לכן] אין בו שום תפיסא והשגה, וכמ"ש מזה [בלקוטי תורה] ד"ה אלה פקודי המשכן פ"ג.

תענוג, אבל בעצמו הוא קול פשוט, מקור התענוגים. כי עמך מקור חיים כתיב, בחינת עמך, בטל ונכלל באור אין סוף ב"ה ממש, ומשם קראתי י"ה יו"ד עילאה, בחינת חכמה, וה' עילאה בינה היא רחובות הנהר, הרחבת הדעת במה שמתבונן בו¹²⁸, דהיינו, שמשם התחלת התהוות חכמה ועדן ותורה להיות לעבדה ולשמרה, ולעשות גן עדן וגילוי תענוג והשגת הנשמות. ועל ידי זה

הצמצום (מן המצר) יש ביכולת המקבלים לקבלו (אדמו"ר האמצעי, עיי"ש בארוכה).

והוא ענין שופר – 'שפרו מעשיכם', [שהשופר] ממשיך תענוג, אבל בעצמו הוא קול פשוט, [ולא תענוג פרטי מוגדר אלא] 'מקור התענוגים'.

וכמבואר לעיל (פרק א') שאמנם קול השופר עצמו הוא קול פשוט ואין בו שום תענוג לנפש השומעו, אך מכל מקום נקרא בשם 'שופר' המורה על "שפרו מעשיכם" – ענין של יופי ועונג, כי על ידו דוקא נמשך ונפעל ענין התענוג, והוא "מקור התענוגים".

"כי עמך מקור חיים"¹²⁸ כתיב, בחינת 'עמך' – בטל ונכלל באור אין-סוף ב"ה ממש.

כלומר:

הקול הפשוט דשופר מורה על המשכה ממהותו ועצמותו ית' שהוא פשוט בתכלית הפשיטות, ועליו נאמר "כי עמך מקור חיים", שהוא ית' הוא המקור לכל ענין החיים ולכל התענוגים. והכתוב מדייק ואומר 'כי עמך מקור חיים', ולא 'כי אתה מקור חיים', להורות שענין החיים והתענוג הוא "עמך" – טפל ובטל לך,

היינו שהכל כלול באור אין סוף ב"ה ובטל וטפל אליו לגמרי, ומהותו ועצמותו ית' הוא אחדות פשוטה, למעלה מכל גדר של חיים ותענוג.

ומשם [מבחי' ה'מיצר] "קראתי י"ה" – יו"ד עילאה, בחינת חכמה; וה' עילאה בינה – היא 'רחובות הנהר'¹²⁹, הרחבת הדעת במה שמתבונן בו¹³⁰.

דהיינו, שמשם התחלת התהוות חכמה ו'עדן' ותורה, להיות "לעבדה ולשמרה"¹³⁰, ולעשות גן-עדן וגילוי תענוג והשגת הנשמות – בינה.

הפירוש הפנימי בכתוב 'מן המיצר קראתי י"ה' הוא, כאמור לעיל, שענין ה'מיצר' ו'מקום צר' שאינו מושג מורה על המשכה ממהותו ועצמותו ית', שלמעלה מכל ענין של השגה, וכיון שהוא 'פשוט' ומופשט מכל ציור וגדר פרטי, הרי הוא המקור לכל החיים, הן חיים גשמיים והן חיים רוחניים, ולכל התענוגים, והוא המקור לכל האורות והגילויים, שכולם נמשכים ממנו ית' (על ידי הצמצום וההעלם, כנ"ל).

וזוהו 'מן המיצר' – קראתי י"ה':

י"ה הן שתי האותיות הראשונות של שם הוי' ב"ה הרומזים על 'חכמה' ו'בינה'.

הנהות צמח צדק

ב. דהיינו, שכבר יש בחינת השגה, משא"כ חכמה היא בחינת כרך כמ"ש במק"א.

רחובות הנהר.

130. בראשית ב, טו.

128. תהלים לו, י.

129. ראה הקדמת הראב"ד לס"י (ה, ד). קה"י מערכת

ענני במרחב י"ה, כי כמו שיש י"ה עילאין, כך יש בחינות י"ה תתאין, יו"ד

הראשונה) קודם שבא לידי גילוי בהבנה והשגה, וה'בינה' היא הבנת השכל לאורכו ורוחבו, כנ"ל, וכך ה'עדן' הוא עצם נקודת התענוג האלקי ('עדן' לשון תענוג) טרם שבא לידי גילוי לנבראים, והוא שורש של התורה כפי שהיא בחכמתו ית' קודם שירדה למטה. ו'גן עדן' הוא גילוי התענוג האלקי בהבנה והשגה, וכמו שאמרו חז"ל שהנשמות נהנות בגן עדן מזיו השכינה, שהוא תענוג של השגה (תניא ספ"ה). וזאת היתה עבודת אדם הראשון בגן עדן 'לעבדה ולשמרה' וכמו שאמרו חז"ל (וח"א כז, א) לעבדה ברמ"ח מצוות עשה ולשמרה בשס"ה לא תעשה, היינו להמשיך את בחי' חכמתו ית', ע"י העבודה דקיום המצוות, שתבוא לידי גילוי לנשמות.

ועל ידי זה "ענני במרחב י"ה".

וזהו הפירוש הפנימי בהמשך הכתוב (מן המיצר קראתי י"ה) ענני במרחב י"ה:

לאחר ההתהוות וההמשכה ('קראתי') של בחי' י"ה – 'חכמה' ו'בינה', נמשך האור האלקי ויורד למטה יותר, באופן של התפשטות והרחבה, והמשכה זו נרמזת במילים 'ענני במרחב י"ה'.

פירוש, כשם שקול השופר הגשמי מתחיל ממקום צר ודוחק ('מן המיצר') ומשם הולך ומתרחב עד שהקול יוצא מסופו של השופר, המקום הרחב שלו ('ענני במרחב'), כך המשכת והתגלות אלקות להוות את עשר הספירות באה תחילה בבחי' צמצום והעלם, כאות יו"ד שהיא נקודה בלבד, ואחר כך מתפשטת ומתרחבת בדוגמת אות ה"א שיש בה התפשטות, כנ"ל.

היו"ד (עילאה) שהוא אות קטנה כנקודה מורה על בחי' 'חכמה' – כח מ"ה, שהיא למעלה מהבנה והשגה¹³¹. וכלשון רבינו במ"א (תניא אגרת התשובה פ"ד): "כי היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית', שהיא בבחי' העלם והסתור קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה". ואות ה"א (עילאה) שיש בה התפשטות לאורך ולרוחב מורה על בחי' 'בינה' שענינה הבנת השכל והשגתו לאורכו ולרחבו. וכלשון רבינו (שם): "ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א, שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה".

ובחי' הבינה נקראת בשם 'רחובות הנהר', כשם שהנהר הוא התפשטות והתרחבות המים של המעיין, כך ה'בינה' היא התפשטות והתרחבות נקודת ה'חכמה'.

וזהו שאומר הכתוב 'מן המיצר – קראתי י"ה, היינו שבחי' 'חכמה' ו'בינה' הנרמזות באות יו"ד וה"א של שם הוי' ב"ה נמשכו ('קריאה' לשון המשכה וגילוי) מבחי' המיצר, מקום צר שאינו מושג, היינו ממהותו ועצמותו ית' ('מקור החיים') שהוא למעלה מכל ההשגות, ולית מחשבה תפיסא ב". כלומר, ההתחלה והמקור להתהוות החכמה והבינה, הספירות הראשונות מעשר הספירות, הוא ממהות ועצמות א"ס ב"ה (על ידי הצמצום והעלם הנרמז בצד הקצר של השופר, כנ"ל).

- בחי' 'חכמה' ו'בינה' הן ג"כ בחי' 'עדן' ו'גן עדן', כי ה'חכמה' היא נקודת השכל (ההברקה

מקור להן. וזהו לשון חכמה – כ"ח מ"ה, שהוא מה שאינו מושג ומוכן ואינו נתפס בהשגה עדיין".

131. ראה תניא פרק יח: "הנה החכמה היא מקור השכל וההבנה, והיא למעלה מהבינה שהוא הבנת השכל והשגתו, והחכמה היא למעלה מההבנה וההשגה, והיא

בחינת ביטול, מים התחתונים חכמה תתאה, יו"ד בראש ויו"ד בסוף. וה' הוא בחינת אש וצמאון שבלב, שכל זה נמשך מן המיצר הוא קול השופר הנ"ל.

שבמוח, כי מהחכמה שבמוח בא ענין הביטול והשוב ('מים'), ומהבינה שבמוח בא ענין ההתלהבות והרצוא ('אש').

וזהו 'מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה': אותיות יו"ד ה"א הן בחינות חכמה ובינה (כנ"ל), וכל זמן שהן במוח, קודם שיורדות בהתגלות במדות שבלב, הרי הן בצמצום ומיצר ולא בהתפשטות והרחבה, אך כאשר בחי' החכמה והבינה (יו"ד ה"א) שבמוח נמשכות ומתגלות בלב באופן של התרחבות והתפשטות, נולד מזה ה'רצוא' וה'שוב' ('אש' ו'מים'), כי מהיו"ד דחכמה נולד הביטול וה'שוב', בחינת מים, ומהה"א דבינה נולד ה'רצוא' ברשפי אש כו'. וזהו ב' פעמים י"ה – 'מן המיצר' ו'מן המרחב'. שכל זה נמשך "מן המיצר" – הוא קול השופר הנ"ל.

שתי בחינות אלו – י"ה עילאין וי"ה תתאין – נמשכות ומתהוות 'מן המיצר', ממקום צר שאינו מושג, כי הוא למעלה מגדר השגה, והוא מהותו ועצמותו ית', מקור החיים ומקור התענוגים, והיא בחינת קול השופר שהוא קול פשוט שלמעלה מענין התענוג פרטי. ומטעם זה נעשה שלום בין בחינות י"ה – בחי' אש ומים.

"וזהו ענין השלום הנעשה על ידי קול השופר בין שני הפכים כבחי' חכמה ובינה (י"ה שבמיצר וי"ה שבמרחב), שאע"פ שהן הפכיים לגמרי, שזהו בחינת אש וזהו בחינת מים, מכל מקום הן באין ונמשכים כאחד ממש בקול השופר. והסיבה לענין השלום היא מפני שהקול הנמשך בשופר

אמנם, עדיין ההמשכה היא למעלה מגדר גילוי לנבראים למטה, ולכן אותיות אלו נקראין י"ה 'עילאין', שהן למעלה מהשגת הנבראים. אך לאחר ההמשכה בבחי' 'חכמה' ו'בינה' נמשך האור האלקי ומתגלה למטה יותר, באופן של התפשטות והתרחבות, והוא ענין אותיות ו"ה של שם הוי' הרומזות על ששת המדות ובחי' המלכות (ראה תניא אגרת התשובה פ"ד).

[והולך ומבאר בפרטיות יותר ענין אותיות י"ה של 'מן המיצר קראתי י"ה' ושל 'ענני במרחב י"ה':]

כי כמו שיש י"ה עילאין, כך יש בחינות י"ה תתאין. יו"ד [תתאה היא] בחינת ביטול, 'מים התחתונים', חכמה תתאה, יו"ד בראש ויו"ד בסוף¹³²; וה' [תתאה] הוא בחינת אש וצמאון שבלב.

ביאור הענין (ע"פ תקס"ה ואדרמו"ר האמצעי):

'חכמה' ו'בינה' הן כחות השכל ומקומן במוח שבראש, והלב הוא מקום המדות, אמנם התגלות המדות בלב היא על ידי כחות השכל, כי ההתפעלות והתלהבות הלב בבחי' 'רצוא' ותשוקה וצמאון לאלקות באה על ידי ההתבוננות בבחי' בינה, וכמאמר 'בינה לבא', וכמבואר לעיל (פרק ג') בארוכה תוכן ההתבוננות המביאה לבחי' 'רצוא'. וכן ענין הביטול וה'שוב' בא על ידי בחי' החכמה – כח מ"ה, וכנ"ל (פ"ד) שבחי' 'שוב' באה מיסוד המים שבמוח.

ונמצא שהמדות שבלב בבחי' 'רצוא' ו'שוב' הן התפשטות והתרחבות מבחי' חכמה ובינה

132. ראה אוה"ת בשלח כרך ז ע' בתרעה. נ"ך ע' רח. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תפט.

ודרך כלל הוא בחינת תפלה בלחש, כי קריאת שמע וברכותיה יוצר משרתים, והאופנים ברעש גדול בוערת כמראה לפידים, ועל זה נאמר ותחת הרקיע

ומשמיעים ביראה כו', וכולם משבחים כו', ומקבלים עליהם עול מלכות שמים כו' עד שאומרים קדוש, והאופנים אומרים ברעש גדול ברוך כו', שכל זה אינו רק ענין הכנה לק"ש להיות ביכולת באדם להכין לבו ונפשו הטבעית לקבלת עול מלכות שמים שלימה במסירות נפש בגוף בפסוק ואהבת בכל לבבך בשני יצריך. כמו שהי' במתן-תורה גודל החרדה ופחד אלקים בגוף. ואחר שיהי' בק"ש במס"נ ברצוא ושוב בגוף כמו בנשמה, אז יוכל להיות ענין ומדריגה הגבוה יותר, שהוא ענין התפלה שנק' צלותא בלחש דווקא, ואם לא הסדר הזה דברכת יוצר ואהבת עולם וק"ש, לא הי' יכול להיות ענין התפלה בלחש".

וזוהו שממשיך:]

ודרך כלל: הוא בחינת תפלה בלחש.

האמור לעיל בענין חיבור 'אש' ו'מים' ('רצוא' ו'שוב') על ידי ההמשכה דקול השופר הוא ענין הביטול והשתחוואה בתפלת שמונה שאומרים בלחש, כפי שיבאר.

כי קריאת שמע וברכותיה יוצר משרתים' ו'האופנים ברעש גדול' 'בוערת כמראה לפידים'.

כלומר:

ענין ק"ש וברכותיה הוא התעוררות בחי' ה'רצוא' בנפש האדם, על ידי התבוננות בעבודת המלאכים העליונים, שמשיגים כיצד האלקות רחוק מהם מאד ולמעלה מההשגה שלהם, ומתעוררים בצמאון ותשוקה גדולה לעלות למעלה להיכלל באור אין-סוף ב"ה עצמו, והתבוננות זו פועלת באדם שגם לו יהי' צמאון ותשוקה גדולה להיכלל ולהתדבק באלקות.

ושתי ברכות ק"ש לפני' הן הכנה להיות ביכולת הנפש לקבל עול מלכות שמים שלימה

הוא בא בבחינת קול פשוט בתכלית היחוד, לפי שהוא יוצא ונמשך מאחדות פשוטה, על כן גם בהמשכתו בשופר, הגם שנתחלק לאותיות י"ה – בחינות חכמה ובינה כנ"ל – עושה בהם השלום, מפני בחינת ביטולם לגבי מקור כל התענוגים שבבחי' קול הפשוט" (תקס"ה).

[להבנת הדברים הבאים יש להקדים מס']

מאמרי אדמו"ר האמצעי:

"והנה עם כל הנ"ל בענין רצוא ושוב יובן כללות כל סדר התפלה שסידרו אנשי כנסת הגדולה, שהן שתיים לפני', והן ברכת יוצר אור וברכת אהבת עולם קודם קריאת שמע, ואחר מצות ק"ש אמות ויצב, ואח"כ תיקנו תפלת שמ"ע, ומשמע שצריך להיות כסדר הזה דוקא, ואם לאו לא יצא י"ח מצות ק"ש, ולא תעלה התפלה דשמו"ע, לפי ששתיים לפני' הן הכנה לק"ש להיות ביכולת כל אחד לקבל עליו עול מלכות שמים באהבה ויראה ברצוא ושוב במסירת נפש, כמ"ש 'בכל לבבך ובכל נפשך'. ולזה צריך להיות הכנה רבה בנפש האדם מקודם כדי שיוכל להגיע לזה בק"ש במס"נ אמיתי בגוף ונפש, ולזה תיקנו אנשי כנסת הגדולה שתי ברכות הללו דיוצר אור ואהבת עולם, וענין ברכה דאהבת עולם היא לנשמות לעורר את האהבה העליונה למעלה ורחמים רבים להיות נמשך כח ועוז לנשמות שבגופים לעלות במסירות נפש באחד בק"ש בפרשה ראשונה באמרו שמע ישראל, וברכה יוצר אור היא הכנה לנה"ב שבאדם ששרשה מפני שור העליון שבמרכבה, ולזאת אומרים ומזכירים השירות ותשבחות וגודל ביטול במציאות של המלאכים עליונים (אחר המשכת רחמים רבים שאומרים אלקי עולם ברחמיך הרבים כו') כמו שאומרים 'תמיד מספרים כבוד אל כו', יוצר משרתים כו', כולם עומדים ברום עולם

כנפיהם ישרות, שכנפיהם נק' עפיתם ברצוא ממטה למעלה ברשפי אש שלהבת ובווערות. וכל זה הוא תחת הרקיע, שהרקיע נטוי על ראשם כעין

במסירת נפש בקריאת שמע, בפסוק 'ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך' כידוע, ואחר ה'קריאת שמע' היא התפלה הנק' בזהר 'צלוחא בלחש', והוא ענין הביטול במציאות, כדלהלן.

[והנה "באמת יש להבין הטעם שצריך להיות כסדר הזה דוקא ולא בסדר ואופן אחר. אך הענין יובן על פי האמור לעיל בענין קול השופר דמ"ת. ובהקדים תחלה ביאור ענין אחד בהפטורה דיחזקאל ששייך לענין מ"ת, "ודמות על ראשי החיות רקיע כעין הקרח הנורא כו', ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה כו', ואשמע קול כנפיהם כקול מים רבים כו', עד 'בעמדם תרפנה כנפיהם', עד 'ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם, בעמדם תרפנה כנפיהם' (אדמו"ר האמצעי)].

ועל זה נאמר "ותחת הרקיע כנפיהם ישרות"¹³³. ש'כנפיהם' נק' עפיתם ברצוא ממטה למעלה ברשפי אש שלהבת ובווערות. ביאור הענין:

הכנפים של המלאכים הוא בחי' אהבה ויראה שלהם, הנקראות 'רצוא' ו'שוב', ועל ידן היא ההליכה והעלי' שלהן מדרגא לדרגא (כנ"ל בענין 'הלוק ונסוע' של אברהם). וכמו שרואים בפעולת הכנפיים בעוף שיעופף על ידן, היינו שיש כח בכנפים להגביה ולהעלות גוף העוף להיות עולה למעלה בפריחה זו שמרחף בכנפיים הגבה למעלה מראשו. וכך הוא באדם, באהבה ויראה שבלב, הגם שנולדו מן השכל והשגה שבמוחו, מכל מקום יש בכח התפעלות האהבה ויראה ב'רצוא' ו'שוב' להעלות את נפש האדם למעלה מעלה, לילך בעילוי אחר עילוי, למעלה ממדריגת השגתו

הראשונה, כמו שהכנפיים נושאים ומגביהים לעוף, כמ"ש 'ובשתים יעופף' שיעופף כלפי מעלה בעליות המדריגות למעלה מצמצום כלי השגתו. וזהו ענין כנפיהם של המלאכים וחיות הקודש שעל ידם הם מעופפים ומהלכים מלמטה למעלה להידבק ולהיכלל באור האלקי תמיד, כמ"ש 'בווערות כמראה הלפידים'.

וכל זה הוא "תחת הרקיע".

באהבה והיראה ('רצוא' ו'שוב') של המלאכים יש ג' מדריגות זו למעלה מזו: א' בעמדם 'תחת הרקיע', היינו כשהם עדיין רחוקים מבחי' הרקיע. ב. כשעומדים 'סמוך לרקיע'. ג. כאשר הם שומעים את קול השופר מעל הרקיע'. כלומר:

ענין ה'רקיע' על ראשי החיות (כמו שכתוב 'והרקיע כעין הקרח הנורא על ראשי החיות') הוא דרגא גבוהה ונעלית באלקות שלמעלה מעלה מהשגת המלאכים וחיות הקודש ('על ראשי החיות'), כמבואר בזהר (זח"א עז, א) שענין ה'רקיע' נעשה מהאור האלקי של בחי' 'מים העליונים' שהגלילו ונעשו בבחי' 'קרח'. היינו שהאור האלקי מתצמצם ומתעלם מהשגת החיות עד שנעשה על ראשיהם כעין הקרח. ונק' הקרח הנורא להיותו מופלא ונורא באימה יתירה על החיות הקודש. והנה, כל עליות המלאכים וחיות הקודש ממדריגה למדריגה על ידי בחי' ה'כנפים' שלהם, היינו בחי' 'אהבה' ו'רצוא' כנ"ל, זהו דוקא כל זמן שעומדים בריחוק ממדריגת הרקיע הנורא, ועדיין שייך שתהי' להם הבנה והשגה באלקות, ולכן הם משתוקקים לעלות למדריגה גבוהה יותר,

הקרח הנורא, בחינת קרח הוא בחינת ביטול, אבל כאשר ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם, הוא קול השופר, שהוא למעלה מעלה גם מבחינת הרקיע, והוא בעמדם בתפילה, ואזי תרפינה כנפיהם, שבטל ונכלל גם בחינת הרצוא גם בחינת השוב, ומיוחדים ביחוד גמור, ואינו עולה לא בשם רצוא ולא בשם שוב.

'רצוא' או 'שוב', אלא הם עומדים לפניו בביטול מוחלט, בלי שום תנועה כלל. כי כל תנועה, אפילו נעלית ביותר, מורה על מציאות כלשהי, ולכן בהגיע המלאכים לבחי' זו 'תרפינה כנפיהם', היינו שהכנפים הנ"ל ד'רצוא' ו'שוב' נחלשות ונכפפות למטה מטה, ואינן עומדות 'ישרות', וזהו מפני עוצם הביטול שלהם [וזוהי בחי' הג'].

והנה, הכתוב מדייק ואומר 'בעמדם תרפינה כנפיהם', והכוונה לשעת תפלת העמידה ב"ח ברכות הנק' 'צלוחת בלחש' כידוע בזוהר ובספרי הקבלה, לפי שבעת התפלה נמשך בחינת 'קול דממה דקה' שמעל לרקיע, כדי להמשיך בהם בחינת הביטול.

[והעולה מזה, שיש כאן שני מיני ביטול זה למעלה מזה, כי גם בהגיעם סמוך לרקיע הם מתבטלים מהשגתם בבחי' ביטול כנ"ל, אלא שהביטול הבא משמיעת הקול מעל לרקיע הוא ביטול גדול הרבה יותר, שמתבטלים לגמרי, כאבן דומם ממש, וביטול זה הוא בעצמיות שלהם ממש.

"ויבן כל זה על דרך דוגמא, כשנקרא אדם לפני המלך או שר גדול אז מתפעל וניזוז קצת ממקומו כמו שהוא בהיכל ביתו בהתפשטות הישות, וזהו קודם שיבוא להיכל המלך, שמתבונן פחיתות ערכו והפלגת גדולת המלך ואימתו, ויש בזה התפעלות בגילוי באהבה ויראה, שחפץ בקרבת המלך וירא מאד מפחדו. "ואמנם זהו עדיין בהילוכו בדרך, עד שמגיע לשער היכל המלך בחצר החיצונה שרואה משם

מאחר שמשגיגים את ריחוק ערכם מאור א"ס. וזה פירוש 'ותחת הרקיע (כלומר, רחוק מהרקיע) כפניהם ישרות' – שיכולים לעוף ולפרוח למעלה מעלה [וזוהי בחי' הא'].

שהרקיע נמוי על ראשם כעין הקרח הנורא¹³⁴, בחינת קרח הוא בחינת ביטול.

כאשר חיות הקודש מגיעות בעלייתם והשגתם עד סמוך לבחי' רקיע זה, אזי מתבטלת השגתם הראשונה שהיתה בהן בחי' רצוא ועלי', והם באים לבחי' 'ביטול במציאות', כי רקיע זה נפלא ומרומם ונורא ביותר ממקורם. וזוהי בחי' שוב לאחד' לאחר ה'רצוא' שהי' להם בתחילה. ואז אין להם עוד בחי' 'כנפים' המורה על התפעלות ועלי' [וזוהי בחי' הב'].

אבל כאשר "ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם" – הוא קול השופר, שהוא למעלה מעלה גם מבחינת הרקיע, והוא בעמדם בתפילה – ואזי "תרפינה כנפיהם"¹³⁵, שבטל ונכלל גם בחינת ה'רצוא' גם בחינת ה'שוב', ומיוחדים ביחוד גמור, ואינו עולה לא בשם 'רצוא', ולא בשם 'שוב'.

בחי' הקול על הרקיע הוא בחי' ומדריגה גבוהה מאד, למעלה מבחי' הרקיע עצמו, וכאשר המלאכים וחיות הקודש מתקרבים יותר ויותר למעלה עד שמגיעים לבחי' הרקיע כנ"ל, הרי הם 'שומעים' וחשים את ההתגלות העצומה שמאירה מעל לרקיע, ובאור עליון זה לא יכול להיות בחי'

מרחוק היכל המלך, ששם הוא מתבטל יותר בפנימיות, דהיינו למעלה מטעם וחשבון כלל, רק בביטול בעצם מכל וכל, בלא דעת וטעם כלל, רק מצד מה שמוכן ליכנס בהיכל המלך פנימה, שניזוז ממקומו ביותר עד שבטל כל השגה דמדות באהבה ויראה לגמרי.

"וזהו הביטול של החיות הקודש בעת הגיעם בסמוך לרקיע, משא"כ קודם שיגיעו תחת הרקיע, שהם עדיין ברחוק מן הרקיע שזהו כמו בהילוך לחצר החיצונה. ואח"כ הולך ומתקרב יותר בחצר הפנימית עד סמוך להיכל ממש, ששם מתבטל יותר עד שעומד בביטול גדול מאוד למעלה מביטול רצון, שזהו כנ"ל בהגיעם סמוך לרקיע ממש בעמדם תרפינה.

"אך כל זה כשעומדים בסמוך להיכל המלך והפתח נעול ומסוגר ואינו שומע קול המלך, אבל כאשר שומע דבר המלך מעל הכסא ולפני פתח היכלו מעל הפרוכת המסך, אע"פ שאינו רואהו ממש, מכל מקום מחמת קול דבר המלך והתגלותו שבה בפתח ההיכל מתבטל לגמרי והי' כאבן דומם ממש בלי חיות כלל וכלל. וזהו קול שמעל לרקיע שמתבטלים לגמרי מכל וכל" ¹³⁶ (אדמו"ר האמצעי).

[וזהו הטעם מה שהי' בקול השופר להחריד ולהפחיד את הלב בבחי' ביטול עצמי לגמרי, דהיינו מה שבכחו החזק להטיל אימה וחרדה, כמ"ש ויחרד כל העם אשר במחנה, דהיינו שקול זה מקור להביא ולהמשיך את החרדה שבלב, שהוא ביטול במציאות לגמרי מכל וכל להיות כאבן דומם בלי מציאות כלל. וזה הוא עיקר הטעם אמיתי לענין קול השופר דמ"ת ולא בכלי אחר שמשמיע שיר וניגון בתענוג, שלא זו בלבד שלא הי' תענוג בקול השופר אלא הוא מטיל וממשיך אימה ופחד

והחרדה וביטול במציאות לגמרי מכל וכל, והטעם הוא לפי שאי אפשר שיומשך מפנימיות ועצמות א"ס ממש רק על ידי בחי' הביטול וחרדה, כמו הבא לפני המלך ממש שאינו יכול לקבל התענוג העצמי בראותו פני המלך בעוז וחובה כי אם על ידי ביטול המציאות בתחלה, וכנ"ל בענין הקול שמעל לרקיע, וכקול דממה דקה דקאתי מלכא" (שם).

- והנה ככל הנ"ל בג' הבחינות של המלאכים וחיות הקודש זו למעלה מזו, יש כעין זה גם בעבודת האדם למטה, ובזה יובן הטעם שתיקנו אנשי כנסת הגדולה בסדר התפלה תחילה יוצר אור ואחר כך ק"ש ולבסוף תפלת שמונה עשרה:

תפלת שמו"ע עצמה הוא עיקר אמיתות הביטול במציאות לגמרי מכל וכל, ונקראת 'עמידה', כמו שעומד בשמו"ע בלי תנועה והרגש כלל, כעומד לפני המלך בביטול כאבן דומם. וזהו שנק' צלותא בלחש דוקא, וכמו שאומרים אד' שפתי תפתח, ואם לא אין לו כח כלל לדבר.

"אך, כדי להגיע לבחינת ביטול במציאות גדול כזה בצלותא דלחש, צריך להקדים לזה ברכת 'יוצר אור' וקריאת שמע. והענין שלהם הוא להיות למטה כדוגמת המלאכים העליונים, שמתחילה 'כנפיהם ישרות' כשהן עומדין מתחת לרקיע כנ"ל, והיינו שאנו מזכירים שירות ותשבחות שלהם בברכת 'יוצר אור'. וכל זה הכנה ל'קריאת שמע' להיות ביכולת הנפש לקבל עול מלכות שמים שלימה במסירת נפש, והוא כענין דוגמת בחינת מדריגת המלאכים כשהן באים סמוך ממש להרקיע שעל ראשיהם, ואחר כך אנחנו באים לבחינת הביטול היותר גבוה מכולם, והוא כמ"ש

136. "וכדוגמא זו מצינו במה שראה אליהו שאמר אחרי הרוח רעש לא ברעש ה', ואחרי הרעש אש לא באש ה' כו', עד קול דממה דקה דתמן קאתי מלכא" (שם).

ומשם ענני במרחב, להיות גילוי הוי"ה גם בהתרחבות הלב. וזהו או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי, שלום בפמליא של מעלה ושל מטה, דהיינו שיהיה מעלה ומטה שוין, וכמו שהיה במיצר, כך במרחב כנ"ל.

וזוהו וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר, קולות עד ג הם המשכות כמו קול הגשמי, שהוא ענין המשכת ההבל מהלב להוציא בפה בדבור. וכך על דרך משל, המשכת אור אין סוף ב"ה מההעלם אל הגילוי נקרא בשם קול, וקולות לשון רבים כמאמר רז"ל זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות, הם ה' פעמים מים, כמו שיש ה' פעמים אור כו', ומים הם

הוא מטעם קול השופר שהוא פשוט כנ"ל שממשיך את פשיטות העצמות, ששם הכל באחדות גמורה" (תקס"ה).

פרק ט

ביאור הכתוב 'וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וגו'

[על פי המבואר בפרקים הקודמים יבאר את התוכן הפנימי של הכתוב 'וכל העם רואים את הקולות וגו' המובא בתחילת המאמר, ויבאר כיצד בפסוק זה נרמז כל המבואר לעיל].

וזוהו "וכל העם רואים את הקולות, ואת הלפידים, ואת קול השופר".

'קולות' הם המשכות – כמו קול הגשמי, שהוא ענין המשכת ההבל מהלב להוציא בפה בדבור.

וכך על דרך משל המשכת אור אין-סוף ב"ה מההעלם אל הגילוי נקרא בשם 'קול'¹³⁷.

ו'קולות' לשון רבים – כמאמר רז"ל¹⁴⁰: 'זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות' – הם ה' פעמים

'בעמדם תרפינה כנפיהם', דהיינו בתפילה בלחש כו', לפי שאז כתיב 'ויהי קול מעל לרקיע'" (תקס"ה).

ומשם [מבחי' המיצר] "ענני במרחב" להיות גילוי הוי"ה גם בהתרחבות הלב (כנ"ל).

וזוהו "או יחזיק במעוזי, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי"¹³⁷, שלום בפמליא של מעלה ושל מטה¹³⁸.

– דהיינו, שיהיה מעלה ומטה שוין, וכמו שהיה במיצר, כך במרחב כנ"ל.

על הכתוב 'או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי' פירשו רז"ל 'שלום בפמליא של מעלה, ושלום בפמליא של מטה'.

"והענין הוא, לפי שבבחינת המיצר שבצדו הקצר שבשופר נעשה השלום הנ"ל בתחילה, להיותו קרוב יותר אל עצמות אור אין-סוף, ולכן נק' 'שלום בפמליא שלמעלה'. ואחר כך כשהקול הולך ומתרחב בסופו, דהיינו בבחינת גילוי המוחין שבלב, להיותם רחוקים יותר, בהם נקרא 'שלום בפמליא שלמטה'. אמנם, הכל ענין אחד

החמשה קולות על דרך החקירה והקבלה – ראה מורה נבוכים ח"ב פרק ל"ג. עבודת הקדש ח"ד פרק ל"א (שהקשה עליו). ועוד. אוה"ת יתרו ע' תתקנח ואילך (לקו"ש ח"ו ע' 108 הערה 8).

137. ישע"י כז, ה.

138. סנהדרין צט, ב.

139. ראה לקו"ת נשא כט, א ואילך.

140. ברכות ו, ב. וראה אוה"ת יתרו ע' תתקס. ענין

המשכות החסדים שיוורדים ממקום גבוה למקום נמוך, דהיינו גילוי המשכת אור אין סוף ב"ה במעשה המצות. ואת הלפידים, דהיינו בחינת אש בוערות כמראה הלפידים ברצוא ותשוקה ממטה למעלה. וכל העם ראו והשיגו עין בעין, רואים את הנשמע, והכל היה מפני קול השופר, שקול

'מים'¹⁴¹, כמו שיש ה' פעמים 'אור' בו'.

ו'מים' – הם המשכות החסדים, שיוורדים ממקום גבוה למקום נמוך, דהיינו, גילוי המשכת אור אין-סוף ב"ה במעשה המצות – כמבואר לעיל בפרק ה'.

"פירוש, 'הקולות' הוא ענין קול המשכה מן ההעלם לגילוי, והוא ענין המשכת כלליות החסדים שעל ידי המצוות מעשיות, שהן ה' חסדים כנ"ל [דאע"פ שבפרטן הן רמ"ח – כללותן הן ה' חסדים בלבד], והוא מה שאמרו רז"ל 'זוכה לתורה שניתנה בה' קולות', פירוש ה' קולות' הן ה' חסדים דרמ"ח מצוות עשה כשיוורדים מגבוה לנמוך כנ"ל, והרי זה כמשל קול הגשמי שיוצא מהבל הלב לגילוי בדיבור" (תקס"ה).

וכל זה הוא בחי' ה'שוב' וה'מים' שבתורה.

"ואת הלפידים", דהיינו בחינת אש בוערות כמראה הלפידים ב'רצוא' ותשוקה ממטה למעלה.

"כמו שיש ה' קולות של בחינות מי החסדים כנ"ל, כמו כן יש בחי' ה' מדריגות של בחינות אש', כי כמו שיש בחי' ה' חסדים כלליים, כמו כן יש בחי' ה' גבורות כלליים, כידוע.

"וזהו 'ואת הלפידים'. פירוש, בחינת ה'רצוא' ברשפי אש, כענין הכתוב 'בוערות כמראה

הלפידים' הנ"ל, שהוא מלמטה למעלה, היפך בחי' ה' קולות דחסדים שהן בחינת ה'שוב' מלמעלה למטה" (תקס"ה).

וכל העם ראו והשיגו [שתי בחינות אלו ד'רצוא' ו'שוב' עין בעין.

כל העם ראו והשיגו את הגילויים הנעלים הנ"ל שהיו במתן תורה: הן בחי' הקולות והמשכות אלקות מלמעלה למטה, והן בחי' הלפידים ואש ההתלהבות מלמטה למעלה. וגם השיגו איך שאעפ"כ "אין מים מכבין את האש, והוא לפי שעל-ידי קול השופר נעשה השלום ביניהם, וכמו שנתבאר למעלה" (תקס"ה).

'רואים את הנשמע'¹⁴².

על הפסוק 'וכל העם רואים את הקולות' אמרו רז"ל שהיו רואים את הנשמע. ולכאורה תמוה, מהו תוכן הנס בזה שהוצרכו לראות את הנשמע, מה שאי אפשר לראות בדרך הטבע?

אלא הכוונה היא שבחי' בינה היא בדוגמת כח השמיעה, וענינה היא שהאדם מבין ומשיג דבר על ידי כחות שכלו ואינו רואה את הדבר בעצמו, על דרך השומע דבר מאחרים ואינו רואה אותו בעצמו. משא"כ בחי' החכמה היא בדוגמת כח הראי', וענינה היא שהאדם רואה את הדבר בעיני שכלו, והדבר שמבין ומשכיל מתאמת אצלו כאילו רואה אותו בעיניו¹⁴³.

142. ראה רש"י יתרו כ, טו. וראה לקו"ש כרך ו ע' 120 בהערה בדיוק לשון המכילתא.

143. ראה גם תורה אור ד"ה ויהי מקץ ובביאורנו שם.

141. באוה"ת פ' יתרו ע' תתקס: "ונראה לענ"ד ראי' לדברי אדמו"ר נ"ע דה' קולות הם ה' פעמים 'מים', מהפסוק 'קול ה' על המים', הרי מבואר ומפורש שבחי' 'קול' הוא 'על המים'". עיין שם בארוכה.

השופר שהוא מן המיצר הוא מקור התענוגים, וממנו נמשך מים ואש שהם הפכים בו' כנ"ל.

בחינת קול פשוט, שהוא העושה שלום בין החסד וגבורה, בחי' רצוא ושוב, שהן בחינות י"ה דמיצר ומרחב שבשופר" (תקס"ה).

[ו"נמצא שהבחינות המבוארות בפסוק 'וכל העם רואים' גו' שייכות גם עתה בכל יום, כי הקולות והלפידים הם 'רצוא' ו'שוב', מעשה המצות עשה ולא תעשה, וכן עסק התורה שניתנה בחמשה קולות ויש בה גם בחי' לפידים להמשיך גילוי, וכן אמרו רז"ל 'וכל דבריהם כגחלי אש'. 'ואת קול השופר', מן המצר קראת' זהו ענין התפלה שבכל יום, בחי' הודאה וביטול, העושה שלום בין אש ומים כנ"ל" (אור התורה)].

וזהו שאמרו חז"ל שבעת מתן תורה היו רואים את הנשמע ושומעים את הנראה, היינו שבחי' חכמה ובחי' בינה נתחברו אצלם יחד לפעול 'רצוא' ו'שוב' בבת אחת, באופן של שלום ואחדות, מבלי שהמים יכבו את האש.

[והכתוב ממשיך – 'ואת קול השופר',

כלומר:]

והכל היה מפני קול השופר, שקול השופר – שהוא מן המיצר – הוא מקור התענוגים, וממנו נמשך מים ואש, שהם הפכים בו', כנ"ל.

המילים 'ואת קול השופר' הן "כמו נתינת טעם למה שראו הקולות והלפידים יחד בשלום, ואמר שהוא לפי שראו את קול השופר, שהוא

פטרונני השבוע

לעילוי נשמת

הרה"ת הרה"ח ר' בנימין זאב בן הרה"ת
הרה"ח ר' אברהם שיבלחט"א סילווער

נתנדב ע"י ולזכות הוריו הרה"ת הרה"ח
אברהם זוג' שיחיו סילווער

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' קלונימוס קלמן בן ר'
שלמה ע"ה דרימער

נפטר כ' חשון ה'תשע"ה
תנצב"ה

נדבת בנו ידידינו הרה"ת הרה"ח
שלמה שיחיו דרימער

לזכות

השליח הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת

שטערנא שרה שיחיו מינץ

ולזכות הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון,

צמח, משה, וחי' מושקא שיחיו מינץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה,
ושירוו מהם הוריהם אידישע חסידישע נחת

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' אליהו ציון בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות מרת סופי בת גרז שתבלחט"א

ולזכות ר' חיים שמעון בן רחל,

ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחיו

נדבת אוריאל בן סופי וזוגתו מרת חנה טיבע

בת חי' לאה ומשפחתם שיחיו

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחיו

גורביץ

לזכות כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' צמח מנחם מענדל בן ר'

יצחק אייזיק ע"ה בארטפילד

נפטר ו' ניסן ה'תשע"ב

תנצב"ה

נדבת בנו ידידינו הרה"ת הרה"ח

יצחק שיחיו בארטפילד

לזכות הרה"ת ר' שלמה שיח' רייניץ

לרגל יום הולדתו שנת השבעים - ס"ד

חג השבועות ה'תשע"ה

ולזכות הילד שמעון שיח' רייניץ

לרגל הולדתו ל"ג בעומר ה'תשע"ה

נתנדב ע"י ולזכות בנו - אביו

הרה"ת ר' שמואל שיח' רייניץ

מגדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה וזוגתו

מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי'

מושקא בת שיינא מלכה

...

Refuah Sheleima to

Daniel Reuvein ben Dina

Donated Anonymously

לזכות ר' יעקב בן חנה שיחיו גרסון

וכל משפחתו

...

הרה"ת ר' שלום דובער וזוגתו לזכות

מרת חי' מושקא גורביץ

וכל משפחתם

לזכות הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו

שיחיו ניומאן וכל משפחתם

...

לזכות משפחת אהרן

שיתברכו בכטו"ס

...

לזכות משפחת באביש

שיתברכו בכטו"ס

לזכות הת' מנחם מענדל בן שיינא באשא

...

לזכות ולרפו"ש עבור חי' אלה שתחי' בת ריסא

ולזכות עמנואל בן חי' סאשה

...

לזכות ולרפו"ש ליוסף יצחק בן איריס ודורי בן אורה

...

לזכות אשר בן רינה לזיווג משורש נשמתו

ולגאולה שלימה של עם ישראל בקרוב ממש

...

לזכות World Trade Copiers ואברהם הולצברג

...

לזכות ולרפו"ש לשאול אליהו שיחי' בן חנה רבקה שתחי'

...

לזכות מרת חנה מינא בת שושנה אביבה

...

לע"נ הר"ר כתרילא שלום בן הר"ר חיים יצחק ע"ה

...

לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי' בן מאלע, ומשפחתו

...

לע"נ יחזקאל בן יוסף חיים לע"נ רבקה בת יחזקאל

...

לע"נ ר' ראובן בן ר' יוסף רובינשטיין ע"ה

נדבת חתנו ר' מיכל קארצאג

...

לזכות יהודית ולזכות אחיותיה חי' מושקא, זעלדא, ואחיה

שרגא פייוויש, מנחם מענדל

נדבת הורי' מרדכי אברהם ישעיהו וזוג' מרת אסתר שפרה שלזנר

...

לזכות הרב ומשפיע שמואל לו, שימשיך בעבודתו הקודש,

מאת תלמידו שאול גנגלי

...

לזכות אייזיק גרשון בן שיינא באשא, מנחם מענדל, לוי,

יוסף, חי' מושקא, שלום דובער, אברהם זאב, יהושע זעליג

...

לזכות ר' לוי יצחק הלוי וזוגתו מרת חנה קורניסקי

וכל יוצאי חלציהם ולזכות 'חדר מנחם' מלבורן אוסטרליה

...

לע"נ ראובן אברהם בן אלתר שלמה זלמן

...

לזכות התמים מיכאל זחבי

לזכות כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו

ולזכות הרבנית הצדקנית חי' מושקא

...

לזכות הרה"ת ר' אברהם דוד ומרת רחל לאה סיברג

...

לע"נ בתיא בת שלמה הלוי ע"ה

...

לזכות לוי וזוגתו מרת רבקה לאה ובניהם חי' מושקא, מנחם

מענדל, ובתיא מינא געלב

...

לזכות התמים אליהו סילפין

...

לזכות הרה"ת ר' אברהם אברמסון וכל משפחתו

...

לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחי' בן מאלע, ומשפחתו

...

לזכות הרה"ת ר' ישראל מאיר אברמסון וכל משפחתו

...

לע"נ הרה"ת אברהם ישעי' בהרה"ת עובדי' ע"ה שטראקס

...

לזכות בת שבע שתחי'

בת הרה"ת יוחנן מרזוב וכל משפחתו

...

לזכות דינה בת שבע בת מאירא אסתר

...

לזכות פערל רייזל בת אהובה ברכה

...

לזכות הרה"ת ר' יהושע בירקאוויץ וכל משפחתו

...

לע"נ רבקה אלטא בת חנה לאה ע"ה

...

לע"נ הילדה היקרה עדאל שיינא ע"ה

בת הרה"ת מרדכי אליהו יחט"א האנאווער

...

לזכות הרה"ת ר' אביגדור סימאנדס וכל משפחתו

...

לזכות הרה"ת ר' חיים משהווגתו מנוחה רחל

ובניהם מנחם מענדל ופעסיא

...

לע"נ הרה"ת הרה"ת ר' שמואל אייזיק הלוי ע"ה פאפאק

נדפס על ידי ולזכות משפחתו

...

לזכות אסתר בת רחל

שיעורים חדשים
בכל שבועמבחר של
עשרות מגידי שיעורמסודר
להפליא

טעמו וראו כי טוב ה'!

נשמתך משתוקק לשיעורים בחסידות

הכל רק בלחיצת כפתור!

www.otzerhachassidus.com

יש גם אפשרות 'להוריד' כל השיעורים ל-mp3 player וכדומה

שיעורים בחסידות לכל אחד בכל מקום

אפשרות
להכניס השיעורים
ל-MP3/USB הפרטי שלך

לפרטים
או להשיג השיעורים, צלצלו:

347.762.6054

ומלאה הארץ ידעה את ה'

מכון
לעבדך באמת

טעל: 718.650.6295

אימייל: admin@otzerhachassidus.com

אתר: www.otzerhachassidus.com

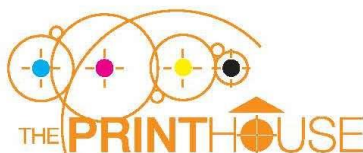

**ניתן להשיג הקונטרסים בחינם מידי שבוע בשבוע
במוקדים בכל שכונות החרדיות ברחבי ניו יארק**

**לפרטים נא להתקשר בטלפון 718-650-6295
או באימייל info@otzerhachassidus.com**

**כמו"כ אפשר לקבלו באימייל
או להורידם מאתר אוצר החסידות
www.otzerhachassidus.com**

נדפס באדיבות

538 Johnson Avenue | Brooklyn, NY 11237

t 718.628.6700 f 718.628.6900 e jobs@tphny.com w tphny.com